

การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ปภัชญา เฉียบแหลม

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ปภัชญา เฉียบแหลม

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

SCHOOL ADMINISTRATION ACCORDING TO SARANEE DHAMMA 6 OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

PAPHATCHAYA CHIABLAEM

A THAMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF EDUCATION
PROGRAM IN EDUCATIONNAL ADMINISTRATION
FACULTY OF EDUCATION
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

หัวข้อสารนิพนธ์	:	การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3
ชื่อนักศึกษา	:	ปภัชญา เฉียบแหลม
ชื่อปริญญา	:	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	:	การบริหารการศึกษา
ปีพุทธศักราช	:	2566
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	ดร.สันติ อุนจะนำ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพมาศ เศวตวรโชติ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ .....
(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการสารนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรัญญา แสงอัมพร)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(ดร.สันติ อุนจะนำ)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม) .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เศวตวรโชติ)

กรรมการ .....
(พระครูวินัยธร วุฒิชัย ชยวุฑฺโฒ, ดร.)

กรรมการ Boonlert Weerapoonkan
(ดร.บุญเลิศ วีระพรกานต์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Title	:	School Administration According to Saranee Dhamma 6 of School Administrators under the Office of Songkhla Primary Educational Service Area 3
Student's Name	:	Paphatchaya Chiablaem
Degree Sought	:	Master of Education
Program	:	Educational Administration
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Dr. Santi Aunjanam
Co - Advisor	:	Asst. Prof. Dr. Tipamas Sawetworachote

Accepted by the Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Recuirements for the Master of Education (Educational Administration)

Dean of Faculty of Education .....
(Phrakrusriveerakhunsunthorn, Asst. Prof. Dr.)

Thesis Committee :
Chairman .....
(Asst.Prof.Dr.Sranya Saengamporn)

Member (Advisor) .....
(Dr.Santi Aunjanam)

Member/Co-Advisor .....
(Asst.Prof.Dr.Tippamas Sawetvorachot)

Member .....
(Phrakruwinaithorn Wutthichai Chayawutdho, Dr.)

Member .....
(Dr.Boonlert Weeraponkan)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3**
ชื่อนักศึกษา	:	**ปภัชญา เฉียบแหลม**
ชื่อปริญญา	:	**ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การบริหารการศึกษา**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**ดร. สันติ อุนจะนำ**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพมาศ เศวตวรโชติ**

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตาม ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำนวน 193 คน โดยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเรื่องการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ขึ้นมาจากการศึกษาเอกสารและรายงานผลการวิจัย เพื่อสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างไปวิเคราะห์ โดยคอมพิวเตอร์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS for Windows)

ผลการวิจัยพบว่า :

1) ระดับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

2) ผลเปรียบเทียบระดับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3) ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ควรส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม

จริยธรรมโดยเฉพาะการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ในการช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพิ่มความรัก ความสามัคคี ทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้น

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษา, หลักสาราณียธรรม 6, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ABSTRACT

Thematic Title	:	**School Administration According to Saranee Dhamma 6 of School Administrators under the Office of Songkhla Primary Educational Service Area 3**
Student's Name	:	**Paphatchaya Chiablaem**
Degree Sought	:	**Master of Education**
Program	:	**Educational Administration**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Dr. Santi Aunjanam**
Co - Advisor	:	**Asst. Prof. Dr. Tipamas Sawetworachote**

The objectives of this minor thesis were to 1) study the level of school administration through the Six Saraniyadhamma of school administrators, 2) compare the level of school administration through the Six Saraniyadhamma of school administrators varied by positions, experiences, and school sizes, and 3) propose the guidelines for school administration through the Six Saraniyadhamma of school administrators under the jurisdiction of Songkhla Primary Educational Service Area Office 3. The sample consisted of 193 participants of school administrators under the jurisdiction of Songkhla Primary Educational Service Area Office 3. The research tool for the data collection was developed by the reviews of documents and research reports, used to inquire about school administration through the Six Saraniyadhamma of school administrators under the jurisdiction of Songkhla Primary Educational Service Area Office 3. The data analysis and statistics used in the study were conducted by computer software (SPSS for Windows).

The research showed the following results:

1) The school administration through the Six Saraniyadhamma of school administrators under the jurisdiction of Songkhla Primary Educational Service Area Office 3 overall was at the highest level.

2) The comparison of school administration through the Six Saraniyadhamma of school administrators under the jurisdiction of Songkhla Primary Educational Service Area Office 3 varied by positions, experiences, and school sizes found no difference.

3) The guidelines for school administration through the Six Saraniyadhamma of school administrators under the jurisdiction of Songkhla Primary Educational Service Area Office 3 were to promote moral and ethical development, especially the implementation of the Six Saraniyadhamma for school administration to willingly assist businesses of colleagues; showing polite behavior, respecting each other both to face and behind back, increasing love and unity, and working together as a team to increase the efficiency of work better.

Keywords : School Administration, the Six Saraniyadhamma, Songkhla Primary Educational Service Area Office 3

มหามกุฏราชวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่ายในการให้คำแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทุกขั้นตอน ที่ช่วยชี้แนะและให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ รวมทั้งคณาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยอย่างลึกซึ้งจนทำให้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยได้เป็นอย่างดี ด้วยความเอาใจใส่จนสารนิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ดร.สันติ อุนจะนำ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เศวตวรโชติ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา และที่สำคัญ ขอขอบพระคุณ นางสาวอรพินท์ แซ่ลิ่ม ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปริกใต้ (นำราษฎร์สามัคคี) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรัญญา แสงอัมพรและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศริน มนูญผล ที่กรุณาช่วยตรวจสอบเครื่องมือ และแนะนำการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย จนสำเร็จลุล่วงด้วยดีตามวัตถุประสงค์

และขอขอบพระคุณ คุณบิดา มารดา ที่เคารพรักยิ่งของผู้วิจัยซึ่งวางรากฐานการศึกษา คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ขอมอบเป็นการบูชาคุณความดีแด่บุพการี คณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจจนการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์

ปภัชญา เฉียบแหลม

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ช

กิตติกรรมประกาศ..... ฌ

สารบัญ..... ญ

สารบัญตาราง..... ฏ

สารบัญภาพ..... ฑ

บทที่

1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 3

1.3 สมมติฐานการวิจัย..... 3

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 4

1.5 ขอบเขตของการวิจัย..... 5

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 5

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 5

2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 7

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร..... 7

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา..... 15

2.3. หลักสาราณียธรรม 6..... 38

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 65

3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 71

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 71

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 71

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ..... 72

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 73

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล..... 73

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 74

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 75
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 75
4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 75
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 76
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 103
5.1 สรุปผลการวิจัย..... 103
5.2 อภิปรายผล..... 105
5.3 ข้อเสนอแนะ..... 107
บรรณานุกรม..... 109
ภาคผนวก..... 112
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย..... 113
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย..... 115
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล..... 119
ภาคผนวก ง เครื่องมือเพื่อการวิจัย..... 122
ภาคผนวก จ ผลตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อการวิจัย..... 133
ภาคผนวก ฉ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าความเชื่อมั่น..... 142
ภาคผนวก ช ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 144
ภาคผนวก ซ ผลการตรวจสอบอักขราวิสุทธิ์..... 151
ประวัติผู้วิจัย..... 153

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	การวิเคราะห์ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาจากทัศนะนักวิชาการ.....	26
4.1	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	76
4.2	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยภาพรวมและรายด้าน.....	78
4.3	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตากายกรรม.....	79
4.4	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตาวจีกรรม.....	81
4.5	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตามโนกรรม.....	83
4.6	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านสาธารณโภคี.....	85
4.7	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านสีลสามัญญตา.....	87
4.8	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านทิฏฐิสามัญญตา.....	89
4.9	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลัก สาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง.....	91

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ **หน้า**

4.10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์..... 92

4.11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา... 94

4.12 การวิเคราะห์ความแปรปรวนตามความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา..... 96

4.13 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านเมตตากายกรรม..... 97

4.14 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านเมตตาวจีกรรม..... 98

4.15 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านเมตตามโนกรรม..... 99

4.16 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านสาธารณโภคี..... 100

4.17 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านสีลสามัญญตา..... 101

4.18 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านทิฏฐิสามัญญตา..... 102

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 4

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างความปรองดองได้เป็นสิ่งที่ถูกต้องหากแต่ยังคงต้องอาศัยระยะเวลาและปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องให้นำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับสังคมไทยประการสำคัญการปรองดองต้องสามารถตอบโจทย์ ของปัญหาที่เป็นแก่นแท้ของความขัดแย้งได้อย่างตรงจุดความปรองดองจึงจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง และยั่งยืนสภาพสังคมปัจจุบันมีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายขาดความปรองดองสามัคคีรัฐบาลให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างการเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่คณะสังคมจึงจะสามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพก้าวทันอารยประเทศได้ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ได้ทำให้ภาครัฐเข้มแข็งและมีเสถียรภาพเป็นอย่างมากอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน กวี รักษ์พลอริยคุณ (2560, หน้า 12)

การศึกษาไทยในปัจจุบันมีการจัดการศึกษาตามบริบทของการจัดการศึกษาอันเป็นไปตามแผนการศึกษาของชาติคือพัฒนาคนพัฒนาครูอาจารย์พัฒนาสังคมในหลากหลายรูปแบบตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้บัญญัติความหมายการศึกษาไว้ว่า“การศึกษาหมายถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการการสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การ เรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต “การศึกษา กับ การเรียนรู้” ไม่น่าจะเป็นสิ่งเดียวกัน แต่เป็นสองหน้าของเหรียญเดียวกัน หมายความว่าการศึกษาเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน และคำว่า “การศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้” ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินอกจากการเป็นกระบวนการเรียนรู้แล้วยังเป็นกระบวนการในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมที่สามารถจะส่งผลต่อสถานะของสังคมได้ ซึ่งการศึกษาที่ดีย่อมส่งผลมาจากการบริหารจัดการที่ดีเป็นที่ยอมรับได้โดยการนำของผู้บริหารสถานศึกษาภาพอนาคตการศึกษาไทย

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย เป็นการเพิ่มต้นทุนทางสังคมให้แก่ประเทศ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการจัดการศึกษา โดยเน้นให้เด็กเป็นคนดีคนเก่ง มีความสุข มีคุณธรรม อาศัยการสอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนเกิดการบูรณาการวิชา ต่างๆเข้าด้วยกันเป็นสหวิทยาการเพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับวิถีชีวิตกระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 96)

นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน ทั้งเจ้านาย ลูกน้อง เพื่อน และบุคคลทั่วไป กล่าวคือ มีภาวะผู้นำ จูงใจผู้คนให้เต็มใจร่วมมือ บริหารผู้คนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเมตตาธรรม ไม่มีอคติหรือรักต่อบุคคลใด ๆ ไม่ใช้ความเป็นส่วนตัวในการตัดสิน รู้จักเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวมต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความถูกต้อง มีความชัดเจน มีความเป็นธรรม และตัดสินใจแก้ไขปัญหาจากพื้นฐาน เพื่อความถูกต้อง เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมีการสร้างวิสัยทัศน์ มีมุมมองที่มองเห็นอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร จากความรู้ที่สะสมมา มีมุมมองที่ดีในทุก ๆ ด้านมีทักษะหลายด้าน ต้องมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การตัดสินใจ การจัดการที่ดีและรู้จักบริหารส่วนต่าง ๆ รอบรู้และมีข้อมูลที่ทันสมัย ต้องอัปเดตมีความรู้ใหม่ ๆ เพื่อตัดสินใจในการบริหาร หรือตัดสินใจในหลาย ๆ ด้านรู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดูแลหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ไม่ก้าวก่ายงานที่ตนไม่ได้รับผิดชอบกล้าตัดสินใจ กล้าที่จะทำตัดสินปัญหาได้อย่างมั่นคง ไม่ลังเลในความคิดมียุทธวิธีและเทคนิค มีทักษะและวิธีการที่เหมาะสม รวดเร็ว และถูกต้องในการตัดสินใจในแต่ละเรื่องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อาภรณ์รัตน์ เลิศไผ่รอด (2561, หน้า 56)

แนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมเอาไว้ 6 ประการด้วยกันซึ่งอยู่ในหมวดธรรมที่เรียกว่า“สาราณียธรรม 6” ซึ่งมีความหมายว่าหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วยหากสังคมใดต้องการที่จะเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น ก็ควรที่จะต้องนำเอาหลักธรรมทั้ง 6 ประการ ไปใช้อยู่ตลอดเวลา

หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักพื้นฐานของชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทยเป็นหลักเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสัมมาทิฏฐิเพื่อศานติสุขของคนในสังคมจึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเพราะเป็นแหล่งสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ให้แก่นักเรียนทุกคน หากผู้บริหารประเทศ นักธุรกิจและนักการเมืองมีและใช้คุณธรรมจริยธรรมย่อมจะนำให้บ้านเมืองรุ่งเรืองและประชาชนสุขสันต์ ผู้บริหารโรงเรียนควรนำมาประยุกต์ใช้ในยุคสังคมปัจจุบันที่มีแต่ความขัดแย้ง เพื่อให้เกิดความสามัคคี และการสร้างสัมพันธไมตรีกับเพื่อน ร่วมงาน พรรคพวกเพื่อนฝูง สมาชิกในหมู่คณะ และพี่น้องในครอบครัว ไม่ว่าองค์กรใดก็ตาม การใช้หลักธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี 6 หรือที่เรียกว่า “สารณียธรรม 6”(ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี) มาเป็นหลักปฏิบัติ จะได้รับประโยชน์อย่างยิ่ง

ผู้วิจัย ในฐานะครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 สนใจการเสริมสร้างความสามัคคีตามนโยบายของรัฐบาล จากนโยบายดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในทุก ๆ ที่ ในสังคมโดยเริ่มจากจุดเริ่มต้นคือสถานศึกษา

ในการบริหารงานในสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารที่นำหลักธรรมเป็นเหตุเป็นผลธรรมที่ระลึกถึงกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กร หลักสารณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตามโนกรรม การคิดดี เมตตาวจีกรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม เมตตากายกรรม การทำความดีต่อกัน สาธารณโภคี การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม สีลสามัยยตา การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่างๆอย่าง เดียวกัน ทิฏฐิสามัญญตา มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกันคิดในสิ่งที่ตรงกัน รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ หลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าทั้งหลายทั้งปวง เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาและสนใจศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร และครู ในการนำหลักหลักสารณียธรรม 6 ดังกล่าวไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา รวมทั้งทัศนะของผู้บริหาร และครูในการประยุกต์หลักพุทธธรรมดังกล่าวในสถานศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยมีหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐานอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในเชิงวิชาการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารงานสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตาม ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

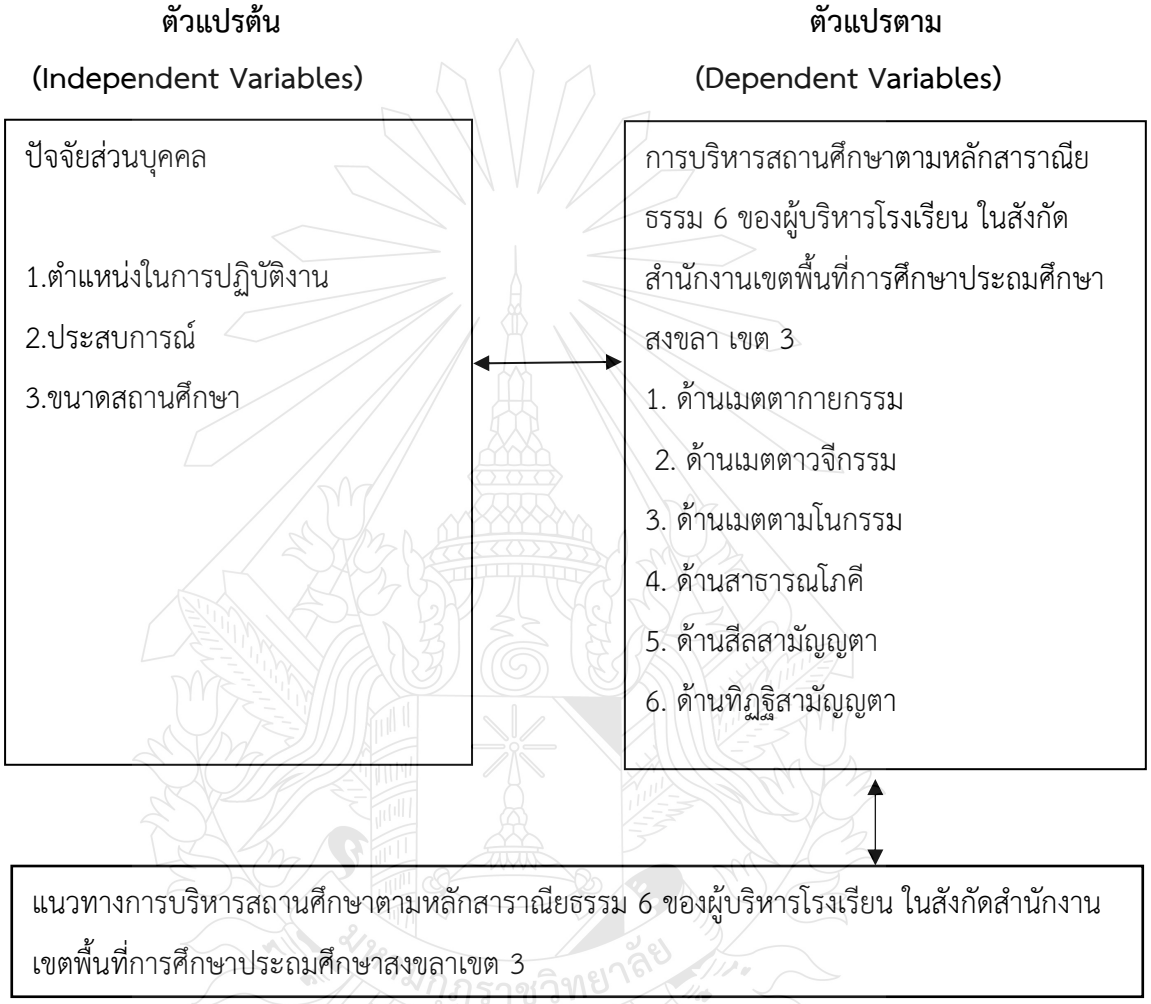
1.3.1 ระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 อยู่ในระดับมาก

1.3.2 ความคิดเห็นของการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตาม ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา มีความแตกต่างกัน

1.3.3 แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 เป็นไปในทางบวก

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 3 สามารถสรุปกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ไว้ ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ซึ่งมีทั้งหมด 193 โรงเรียนในปีการศึกษา 2565 จำนวน 193 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ซึ่งมีทั้งหมด 193 โรงเรียนในปีการศึกษา 2565 จำนวน 193 คน

1.5.2 ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาในเนื้อหาที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 3

1.5.3 ด้านพื้นที่

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 3

1.5.4 ด้านระยะเวลา

ปีการศึกษา 2564 - 2565

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

1.6.2 ทำให้ทราบถึงระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตาม ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา

1.6.3 ได้เสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.7.1 การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การบริหารงานของผู้บริหาร โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการกระทำที่มีประสิทธิภาพให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาในทุก ๆ ด้าน

1.7.2 หลักสาราณียธรรม 6 หมายถึง หลักธรรมการช่วยเหลือ กิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพเคารพนับถือกันช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ เป็นประโยชน์สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

1.7.3 เมตตากายกรรม หมายถึง การตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง

1.7.4 เมตตาวจีกรรม หมายถึง การตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือน ด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือทั้งต่อหน้า และลับหลัง

1.7.5 เมตตามโนกรรม หมายถึง การตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

1.7.6 สาธารณโภคี หมายถึง การได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมา แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจานให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

1.7.7 สีลสามัญญตา หมายถึง การมีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ

1.7.8 ทิฏฐิสามัญญตา หมายถึง การมีทิฏฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ เห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการ อันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ขจัดปัญหา

1.7.9 ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้รักษาราชการแทนผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

1.7.10 ครู หมายถึง ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ในการปฏิบัติการสอนในโรงเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 3 ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นะเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- 2.1.1 ความหมายของการบริหาร
- 2.1.2 ความสำคัญของการบริหาร
- 2.1.3 กระบวนการการบริหาร

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
- 2.2.1 ความหมายการบริหารสถานศึกษา
- 2.2.2 ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา
- 2.2.3 ความสำคัญการบริหารสถานศึกษา
- 2.2.4 กระบวนการการบริหารสถานศึกษา
- 2.2.5 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

2.3 หลักสาราณียธรรม 6
- 2.3.1 ความหมายของหลักสาราณียธรรม 6
- 2.3.2 ความสำคัญของหลักสาราณียธรรม 6
- 2.3.3 องค์ประกอบของหลักสาราณียธรรม 6

2.4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

2.1.1 ความหมายของการบริหาร

สาวิตรี บุตรศรีภูมิ (2561, หน้า 9) ได้กล่าวถึงคำศัพท์ที่ใช้ในความหมายของการบริหารไว้ว่า มีอยู่สองคำคือ การบริหารและการจัดการ การบริหารมักจะใช้กับการบริหารกิจการสาธารณะหรือการบริหารราชการ ส่วนคำว่าการจัดการ ใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน รวมถึงเรียกผู้ที่ดำรงตำแหน่งระดับผู้บริหารในหน่วยงานทางราชการว่าผู้บริหาร ในขณะที่ผู้บริหารบริษัท ห้างร้าน เรียกใช้ตำแหน่งเป็นผู้จัดการ เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจการที่มุ่งประโยชน์สาธารณะ และจัดเป็นส่วนงานของทางราชการ

จึงใช้เรียกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวว่า ผู้บริหารการศึกษา หากปฏิบัติงานเป็นหัวหน้าในสถานศึกษา เรียกว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้มีผู้ให้คำจำกัดความหมายของการบริหาร ในฐานะที่เป็นกิจกรรมชนิดหนึ่ง ดังต่อไปนี้

ศศิธร บุตรเมือง (2562, หน้า 36) ได้กล่าวถึงความหมายการบริหารว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหาร 4 ประการ คือ การวางแผน การมอบความรับผิดชอบ การสร้าง แรงจูงใจ และการกำกับติดตาม ผู้บริหารควรคำนึงถึงองค์ประกอบหลายอย่างทางการบริหาร เช่น หน้าที่ทางการบริหาร หลักเกณฑ์ทางการบริหารที่ยังใช้อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้การให้ความสำคัญ ต่อสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อองค์การทำให้ผู้บริหารต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารที่ช่วยให้ องค์การประสบผลสำเร็จทางการบริหาร

โชคชัย พรหมมาก (2561, หน้า 25) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารไว้ว่า หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีกระบวนการการทำงานอย่างเป็นระบบโดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

ทัน ไทรงามและคณะ (2560, หน้า 26) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหาร 4 ประการ คือ การวางแผน การมอบความรับผิดชอบ การสร้าง แรงจูงใจ และการกำกับติดตาม ผู้บริหารควรคำนึงถึงองค์ประกอบหลายอย่างทางการบริหาร เช่น หน้าที่ทางการบริหาร หลักเกณฑ์ทางการบริหารที่ยังใช้อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้การให้ความสำคัญ ต่อสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อองค์การทำให้ผู้บริหารต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารที่ช่วยให้ องค์การประสบผลสำเร็จทางการบริหาร

กนกวรรณ รองเมือง (2562, หน้า 35) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหาร (Administration) คือ การทำงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้กระบวนการบริหาร

สาวิตรี บุตรศรีภูมิ (2561, หน้า 10) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร (Administration) หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อให้งานหรือสิ่งที่ต้องการทำงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ เป็นหน้าที่สำคัญสำหรับผู้บริหาร หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจของหลักการบริหารที่จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัดเวลา เสียค่าใช้จ่ายน้อยและเกิดประโยชน์สูงสุด

โกวิทย์ ศรีทองจันทร์และคณะ (2564, หน้า 6) ได้กล่าวถึงการบริหารไว้ว่า คือกลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการหรืออำนวยการและการควบคุม ซึ่งมีความสัมพันธ์ กับทรัพยากรองค์กร (6 Ms) เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ ต้องอาศัยหลักทางการบริหาร 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะทำให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

นรีรัตน สมหวังสมบัติ (2562, หน้า 13) ได้กล่าวถึงการบริหาร (administration) ไว้ว่ามีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน หมายถึงช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยการ (direct) สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administerหมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ คำว่า "การบริหาร" มักจะใช้กับการบริหารกิจการสาธารณะหรือการบริหารราชการ เป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ของกลุ่มคนมาร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมหรืองานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สิรินญา ศิริประโคน (2561, หน้า 8) การบริหารจะครอบคลุมในเรื่องของเป้าหมาย บุคลากรและทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่ง การบริหารจัดเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งในทางสังคมศาสตร์ที่นำหลักการและทฤษฎีต่าง ๆ ทางมนุษยวิทยา สังคมวิทยาจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์มาใช้แต่มิได้ใช้ศาสตร์ เพียงอย่างเดียวยังต้อง ใช้ศิลป์เข้าควบคู่ไปด้วยคือต้องสามารถประยุกต์ความรู้ต่าง ๆ ทางการบริหารให้เข้ากับสถานการณ์ที่ เป็นจริงและการบริหารนั้น จะครอบคลุมถึงหน้าที่การบริหาร ซึ่งประกอบด้วยการวางแผนการจัด องค์การการสั่งการการมอบหมายงานการรายงานและการงบประมาณนอกจากนี้องค์ประกอบที่ สำคัญของการบริหารจะประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทรัพยากรในการบริหารการ ประสานระหว่างกันและประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงาน

สุธิดา วงษ์สกุล (2564, หน้า 20) การบริหาร หมายถึง การปฏิบัติงานให้สำเร็จจากความร่วมมือกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ร่วมกัน มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด โดยวัตถุประสงค์ดังกล่าวต้องตรงกันในหมู่ บุคคลผู้ร่วมกระทำการ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ขององค์การ โดยมีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามามี ส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานสามารถบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้

จากความหมายดังกล่าวมาทั้งหมดกล่าวสรุปได้ว่าการบริหารคือกระบวนการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าสองคนขึ้นไป มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุจุดหมายอย่างมีประสิทธิภาพเกิดผลการดำเนินงานที่ดี ประสบความสำเร็จเกิดประโยชน์ต่อกลุ่มหรือองค์กร

2.1.2 ความสำคัญของการบริหาร

ทัน ไทรงามและคณะ (2560, หน้า 30) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารว่าการบริหาร (Administration หรือ Management) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Larding) และการควบคุม (Controlling) การใช้ทรัพยากรเพื่อให้การปฏิบัติงาน

บรรลุเป้าหมาย หรือการบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะในการ ระดมและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้สามารถดำเนินงานจนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่องค์การ กำหนดไว้การบริหารเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น และสำคัญ อย่างยิ่ง เพราะว่า ในการดำเนินงานใดๆ ก็ ตามหากไม่มีการบริหารโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จ มีน้อยมาก หรือหากว่าสามารถดำเนินงานจน ประสบผลสำเร็จแต่จะพบว่าการดำเนินงานนั้นไม่มี ประสิทธิภาพ กล่าวคือ มีการใช้ทรัพยากรต่างๆ มากมาย อาทิคน วัสดุอุปกรณ์งบประมาณและเงินลงทุน และเทคนิควิธีการเป็นจำนวนมากและ อาจใช้เวลายาวนาน การบริหารสามารถช่วยขจัดปัญหาเหล่านี้ ได้เพราะการบริหารจะมีการวางแผน ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบว่าจะทำอะไร (กำหนดวัตถุประสงค์) อย่างไร (ระบุกิจกรรมและกำหนด ทรัพยากรที่ใช้) ที่ไหน (ระบุสถานที่) เมื่อใด (กำหนดวันเวลา) และ โดยใคร (ระบุบุคคลที่ รับผิดชอบ) ในขั้น ตอนการดำเนินงานตามแผนก็จะมีการประสานความร่วมมือ กับผู้ที่เกี่ยวข้อง การติดตามและกำกับเพื่อดูความก้าวหน้าของงาน คุณภาพของงาน ปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงาน และหาแนวทางแก้ไขปัญหา นอกจากนั้นยังมีการประเมินผลและรายงานผล การดำเนินงานให้ ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ จากเหตุผลที่ยกมานี้แสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า การบริหาร เป็นเรื่องที่สำคัญที่ ผู้บริหารที่ต้องดำเนินการและทำความเข้าใจกับการบริหารงานในทุก ๆ งาน เพราะเป็นเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานกับ บุคคลอื่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้ได้ ผลผลิตของการจัด การศึกษาที่มีคุณภาพ ผู้บริหารจึงต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร โดยจะต้องอาศัย ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร

ภูมินทร์ วงศ์พรหม (2560, หน้า 19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของไว้ว่า การบริหาร การศึกษามีความสำคัญเพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสถนศึกษาโดยมุ่งไปสู่ ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของรัฐ การบริหารการศึกษาเป็นภารกิจหลักของ ผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่างๆในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ การ บริหารสถานศึกษาเป็นงานที่มีความสำคัญเป็นสิ่งที่ส่งผลให้องค์การมุ่งไปสู่ความสำเร็จ ของการทำ กิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมาย

อัจฉรา จงดี (2560, หน้า 8) ให้ความสำคัญการบริหารการศึกษาว่า ในปัจจุบันมีความสำคัญ และความจำเป็นยิ่งขึ้นทุกทีๆ ทั้งนี้เพราะการศึกษานอกจากจะเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนยุ่งยากแล้ว ยังมีประกอบอื่นๆ อีกมากที่มีผลสะท้อนต่อการบริหารการศึกษา ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ อยู่เรื่อย ๆ ซึ่งผู้บริหารการศึกษาจะต้องเผชิญการแก้ปัญหาเหล่านั้นอยู่ตลอดเวลา ในบางประเทศการบริหาร การศึกษานับว่าเป็นอาชีพที่สำคัญอย่างหนึ่งไม่ต่ำกว่าอาชีพอื่นๆ เช่น แพทย์ วิศวกร ฯลฯ ซึ่งพวกเขา เหล่านี้จะต้องได้รับ การฝึกหัดอบรมมาเป็นเวลาหลายปีจึงจะมีความสามารถในการประกอบอาชีพได้ ผู้บริหารการศึกษาก็เช่นเดียวกันจำเป็นจะต้องได้รับการฝึกอบรมมาโดยตรง จึงจะจัด

พระครูโกศลธรรมานุสิฐ (ประสิทธิ์ อโสโก/มกรางกูร) (2560, หน้า 9) ได้อธิบาย ความหมายของการ บริหารว่า คำว่า บริหาร ตรงกับภาษาบาลีว่า "ปริหร" เป็นคำแสดงความ หมายถึง

ลักษณะของการปกครอง ว่าเป็นการนำสังคมหรือหมู่คณะให้ดำเนินไปโดยสมบูรณ์ นำหมู่คณะให้พัฒนาไปพร้อมกัน "ปริหร " อาจบ่งถึงความหมายที่ว่า การแบ่งงาน การกระจายอำนาจ หรือการที่สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการปกครองหมู่ คณะก็ได้ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้ได้ในหลายบริบท ในพระไตรปิฎกมักจะใช้คำว่า "ปริหร" กับกลุ่มสังคม เช่น "อห ฏิกขุสงม ปริหริสสามิ"เราจักปกครองภิกษุสงฆ์ อีกทั้งยังหมายถึง การ ปกครอง เช่น บริหารส่วนท้องถิ่น การดำเนินการจัดการ เช่น บริหารธุรกิจ เป็นการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น สรุปได้ว่าการพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในกระบวนการบริหารบุคลากรที่จะทำให้บุคลากรได้รับความรู้ ความชำนาญและมีทักษะเพิ่มขึ้น สามารถที่จะติดตามวิทยาการและเทคโนโลยี ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ทันเวลา นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรยังเป็นการส่งเสริมและพัฒนาทัศนคติความเชื่อ ค่านิยม และ บุคลิกภาพให้แก่บุคคล ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ตนเองก้าวหน้าในหน้าที่การงานแล้วยังทำให้องค์กร หรือหน่วยงานบรรลุเป้าหมายสูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพ

สุธิดา วงษ์สกุล (2564, หน้า 20) ได้สรุปความหมาย การบริหารไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติงานให้สำเร็จจากความร่วมมือกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ร่วมกัน มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด โดยวัตถุประสงค์ดังกล่าวต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำการ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ขององค์การ โดยมีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานสามารถบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้

วันชัย แก้วโสภา (2561, หน้า 28-30) การบริหาร ถือเป็นศาสตร์ที่ประกอบไปด้วยความรู้หลักการและกฎเกณฑ์ที่นำมาจากศาสตร์ สาขาต่าง ๆ เพื่อไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษา โดยความรู้เกี่ยวกับการบริหารจะนำไปสู่การปฏิบัติจริง ดังนั้น การบริหารที่จะท าให้องค์การประสบผลสำเร็จได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถประสบการณ์และทักษะของ ผู้บริหาร โดยการประยุกต์เอาทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างเหมาะสม

พระมหาปรเมศร์ จรณธมฺโม (หอมไกล) (2560, หน้า 29) ให้ความสำคัญการบริหารการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้คือ มีความสามารถทางการบริหาร มีภาวะผู้นำ และมีวิสัยทัศน์การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้คนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข การศึกษามีการพัฒนาไปไม่หยุดยั้ง สิ่งที่จะนำมาจัดกระทำ (การจัดการ = การบริหาร) กับการศึกษาย่อมเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นการบริหารการศึกษาจึงมีความสำคัญ เพราะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ และเป็นศาสตร์ที่ได้รับการพัฒนาด้วย ปัจจุบันการบริหารการศึกษาต้องการมาตรฐานของความสามารถบางอย่างมีการฝึกอบรมอาชีพ มีการจัดทำอย่างมีระบบการบริหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์สังคม สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่มีการรวมตัวกันเป็นหมู่เหล่ามีการรวมกลุ่มเป็นชุมชนขนาดต่าง ๆ จากหมู่บ้านเป็นเมืองเป็นประเทศ การที่คนรวมกันเป็นกลุ่มย่อยต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมการทำงานร่วมกันการทำงานร่วมกันจะเป็นไปด้วยความราบรื่น

และยังเกิดความเจริญก้าวหน้ากลุ่มหรือสังคมจำเป็นต้องมีการจัดระบบและระเบียบต่าง ๆ ร่วมกันนี้ คือ สาเหตุที่ก่อให้เกิดสถาบันสังคมและบริหารขึ้น

ธวัช ราชมี (2561, หน้า 12) กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารการศึกษาเป็นสังคมหนึ่ง ซึ่งประกอบไปด้วย บุคคลหลาย ๆ บุคคลทำกิจกรรมปฏิบัติงานในระบบกลุ่มบุคคล และประสานประโยชน์ให้เกิดแก่บุคคลและกลุ่มบุคคลนั้นร่วมมือร่วมใจกันทำงาน เพื่อที่จะยังผลให้เกิดการทำงานที่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเพิ่มทำงานดังกล่าว ย่อมเกิดความขัดแย้งและการร่วมมือกันทำงาน เมื่อการบริหารต้องเกี่ยวข้องกับมนุษย์ การรวบรวม การจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานหรือสถานศึกษา ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานจึงจำเป็นต้องเกิดขึ้น เรื่องของการบริหารจึงนับเป็นสิ่งสำคัญเพราะการบริหารหรือการจัดการ มีบทบาทที่สำคัญต่อการทำงานของมนุษย์ ให้การทำงานมีประสิทธิภาพและได้ผลมากที่สุด

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา มีความสำคัญคือ เป็นการดำเนินการที่ทำให้เกิดการพัฒนาองค์กรให้เจริญเติบโตและช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กรมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กรที่ตนปฏิบัติงานซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตขององค์กร

2.1.3 กระบวนการการบริหาร

ในการบริหารโรงเรียนซึ่งดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพนั้น จึงต้องจัดในรูปของกระบวนการ คือ มีการจัดลำดับขั้นตอนกิจกรรมรวมทั้งบทบาทหน้าที่ และความสัมพันธ์ของสู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนเป็นไปอย่างหมาะสมชัดเจน และเป็นระบบการบริหารโรงเรียนที่ดีจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการบริหาร ซึ่งมีนักบริหารได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารไว้หลายทัศนะ ดังนี้

กอร์คอน (Gordon, 2001,p. 27) ได้กล่าวถึง

กระบวนการบริหารว่ามี 7 ขั้นตอนดังนี้

1. การวินิจฉัยสั่งการ (Decision-Making)
2. การวางแผน (Planning)
3. การจัดองค์การ (Organizing)
4. การติดต่อสื่อสาร (Communication)
5. การใช้อิทธิพลและการกระตุ้นให้คนทำงาน (Influencing)
6. การประสานงาน (Co-Ordinations)
7. กระบวนการประเมินผล (Evaluation)

กูลิค และเออร์วิค (Gulick & Urwick, 1973, p. 13) กล่าวว่ากระบวนการบริหารเป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารทุกองค์การที่จะต้องเลือกนำมาใช้ซึ่งมี อยู่หลากหลายวิธีในปัจจุบันตามความจำเป็น และเหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อความสำเร็จของ องค์การนั้นๆ กระบวนการบริหาร

เป็นลำดับขั้นตอนการดำเนินงานที่ต่อเนื่องเป็นวัฏจักรที่หมุนเวียน ตลอดเวลา และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทุกทิศทาง แนวความคิดของนักบริหารที่เกี่ยวกับกระบวนการบริหารที่ผู้วิจัยสังเคราะห์มีดังนี้

1. แนวคิดกระบวนการบริหารของกูลิค และ เออร์วิค (Gulic & Urwick) กูลิค และเออร์วิค ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการ บริหารว่าประกอบด้วยกระบวนการบริหาร 7 ประการด้วยกัน โดยเรียงด้วยอักษรย่อตัวต้นของคำว่า POSDCoRB ดังนี้

1.1 Planning หมายถึง การวางแผนหรือวางโครงการอย่างกว้างๆ ว่ามีงานอะไรบ้างที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับ พร้อมด้วยวางแนววิธีปฏิบัติ ระบุวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ๆ ก่อนลงมือปฏิบัติการ

1.2 Organizing หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือของตำแหน่งต่างๆของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนดลักษณะและวิธีการติดต่อประสานสัมพันธ์กัน ตามลำดับขั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นกันไป

1.3 Staffing หมายถึงการบริหารงานบุคคลของหน่วยงาน ตั้งแต่การแสวงหา การบรรจุแต่งตั้ง การฝึกอบรมและพัฒนา การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้นลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากตำแหน่งงาน รวมทั้งการธำรงรักษาสภาพการทำงานที่ดีให้มีอยู่ตลอดไป

1.4 Directing หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ หลังจากได้วิเคราะห์และพิจารณารายงานโดยรอบคอบแล้ว รวมทั้งการติดตามและให้มีการปฏิบัติงานตามคำสั่งนั้น ๆ ในฐานะที่ผู้บริหารเป็นผู้นำ หรือ ผู้บังคับบัญชาของหน่วยงาน

1.5 Co-ordinating หมายถึง การประสานงานหรือสื่อสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆภายในองค์กรให้เข้ากันได้ เพื่อให้งานเดินและเกิดประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน ทำให้ทุกหน่วยงานประสานกลมกลืนกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักขององค์การร่วมกัน

1.6 Reporting หมายถึง การเสนอรายงานให้ผู้บริหารที่รับผิดชอบต่าง ๆ ทราบความเคลื่อนไหว ความเป็นไป เป็นระยะ ๆ ทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบความก้าวหน้าของงาน ของตนอยู่เสมอ การเสนอรายงานจำเป็นต้องมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน มีการวิจัย การประเมินผล และมีการตรวจสอบเป็นระยะๆ เพื่อการปรับปรุงได้ทันที หรือการพัฒนาในอนาคต

1.7 Budgeting หมายถึง การจัดทำงบประมาณการเงิน การวางแผน หรือโครงการใช้จ่ายเงิน การทำบัญชี และการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม

พันวนา พัฒนาอุดมสินค้า (2560, หน้า 28) กล่าวสรุปได้ว่ากระบวนการบริหารคือกระบวนการที่ประกอบด้วย 9 เรื่องหลัก ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การกระตุ้นการทำงาน การประสานงาน การควบคุม การเสนอ รายงานและ

ประเมินผล และการจัดทำงบประมาณการเงิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ การวางแผน หมายถึง การกำหนดแนวทางหรือการวางโครงการที่จะทำไว้เป็นการล่วงหน้า พร้อมด้วยวางแนววิธีปฏิบัติ ระบุเป้าหมาย วัตถุประสงค์วิธีการ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบพร้อมทั้ง ปฏิบัติตามแนววิธีปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือของตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนด ลักษณะและวิธีการติดต่อประสานสัมพันธ์กัน และนำเอาทรัพยากรการบริหาร ทุกประเภทมาบูรณาการการบริหารงานบุคคล หมายถึง การบริหารงานบุคคลของหน่วยงาน ตั้งแต่ การสรรหา การบรรจุแต่งตั้ง การฝึกอบรมและพัฒนา การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้นลดขั้น ตลอดจน การพิจารณาให้ พ้นจากตำแหน่งงาน รวมทั้งการธำรงรักษาสภาพการทำงานที่ดีให้มีอยู่ตลอดไป การอำนวยการ หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ หลังจากได้วิเคราะห์และพิจารณารายงานโดยรอบคอบแล้ว รวมทั้งการติดตามและให้มีการปฏิบัติงานตามคำสั่งนั้น ๆ เพื่อมุ่งให้งานสำเร็จตาม เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ในฐานะที่ผู้บริหารเป็นผู้นำ หรือผู้บังคับบัญชาของหน่วยงาน การกระตุ้นการทำงาน หมายถึง การให้กำลังใจในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการ บำรุงขวัญและ กำลังใจแก่ผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในการทำงานสิ่งที่ต้องคำนึงให้มาก คือ ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้น การออกคำสั่งใดๆจะต้องมีการบำรุงขวัญ โดยการใช้วิธีออกคำสั่งที่ เหมาะสม ให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน และเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานซักถามข้อข้องใจต่าง ๆ ด้วย การประสานงาน หมายถึง การประสานกิจกรรมด้านต่างๆหรือสื่อสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน ย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ภายในองค์กรให้เข้ากันได้ เพื่อให้งานเดินและเกิดประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงาน ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน ทำให้ทุกหน่วยงานประสานกลมกลืนกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของ องค์การร่วมกัน การควบคุม หมายถึง กระบวนการในการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานเปรียบเทียบผลงานกับ เป้าหมายหรือมาตรฐาน และแก้ไขให้ได้ตามเป้าหมาย การควบคุมนี้จะทำให้ผู้บริหารรับผิดชอบใน การติดตามความก้าวหน้าในงานกำกับดูแลการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนติดต่อสื่อสารกับ ผู้ปฏิบัติถึงผลการทำงานนั้น การเสนอรายงานและประเมินผล หมายถึง การเสนอรายงานให้ผู้บริหารที่รับผิดชอบต่าง ๆ ทราบความเคลื่อนไหว ความเป็นไปเป็นระยะ ๆ ทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบความก้าวหน้าของงานของตนอยู่เสมอ การเสนอรายงานจำเป็นต้องมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน มีการวิจัย การประเมินผล และมีการตรวจสอบและติดตามผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ เพื่อหาแนว ทางแก้ไขปรับปรุงได้ทันที หรือการวางแผนพัฒนาในอนาคต การจัดทำงบประมาณการเงิน หมายถึง การวางแผน หรือโครงการใช้จ่ายเงิน การทำบัญชี และการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงิน โดยรอบคอบและรัดกุม

เกวลี เกรัมย์ (2561, หน้า 24) ได้กล่าวถึงกระบวนการการบริหารหมายถึงลำดับขั้นตอนการดำเนินงานโดยอาศัยการวางแผนการจัดโครงสร้างขององค์การการจัดทำเป็นคนที่มีคุณภาพการจัดหาวัสดุอุปกรณ์และการวางแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องกันและและรายงานผลการดำเนินการไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่า กระบวนการการบริหารเป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้ได้แก่ การวางแผน การจัดโครงสร้าง การวินิจฉัย การประสานงานการควบคุม การเสนอ รายงานและประเมินผลทำให้ดำเนินตามกรบวนการบริหารและสามารถรายงานผลการปฏิบัติงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

2.2.1 ความหมายการบริหารสถานศึกษา

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษา ไว้หลายท่าน ดังนี้

นฏกร ปั้นพุ่มโพธิ์ (2561, หน้า 28) การบริหารสถานศึกษา คือกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มบุคลากรในองค์กร เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไปให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ โดยนำหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาระบบการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงสุด

พระวงค์วิทย์ ฌานโสภโณ (เทพคำราม) (2561, หน้า 24)การบริหารการศึกษาหมายถึงกระบวนการทางสังคมที่ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคม อันได้แก่ เด็ก เยาวชน ประชาชน เพื่อให้เป็นกำลังคนที่มีประสิทธิภาพของสังคม

สาวิตรี บุตรศรีภูมิ (2561, หน้า 35) การบริหารการศึกษาสถานศึกษา หมายถึงการบริหารโรงเรียนเป็นการร่วมมือกันทำงานของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพโดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์กบัการศึกษามากที่สุดผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านความรู้ความสามารถทักษะทัศนคติค่านิยมคุณธรรมจริยธรรม โดยผ่านวิธีการของการจัดองค์การ การสั่งการ การอำนวยความสะดวกและการปรับปรุงการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา

ธวัช ราชมี (2561, หน้า 16) การบริหารโรงเรียนหรือการบริหารสถานศึกษา คือการดำเนินหรือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มบุคลากรหรือผู้บริหารโดยใช้กระบวนการบริหารงานในด้านต่าง ๆ คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานวิชาการนักเรียน งานพัสดุและการเงิน งานอาคารสถานที่ และ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรมอย่างมีระบบ ระเบียน

ตามกระบวนการการทำงาน เพื่อนำไปพัฒนาสถานศึกษาทั้งในด้านบุคลากร ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์

ภูมินทร์ วงศ์พรหม (2560, หน้า 28) การบริหารการศึกษาหมายถึงการปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบในด้านการบริหารวิชาการการบริหารงบประมาณการบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้

นรีรัตน์ สมหวังสมบัติ (2562 , หน้า 39) การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารนำทรัพยากร คน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และการบริหารจัดการมาใช้บนพื้นฐานความเชื่อวัฒนธรรมองค์กร บรรทัดฐานขององค์กร โดยใช้ภาวะผู้นำ เทคนิคการบริหารทั้งศาสตร์และศิลป์มาประยุกต์ใช้ให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรที่ กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแนะแนว ภาวะผู้นำและการควบคุมการทำงานของปัจเจกบุคคลในการทำให้เป้าหมายของสถาบันบรรลุผล

นรีรัตน์ สมหวังสมบัติ (2562, หน้า 40) การบริหารการศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความคิดใหม่ การทำนายเหตุการณ์พฤติกรรมขององค์กร การแก้ปัญหา การทำงานให้เกิดประสิทธิภาพในระยะเวลาที่จำกัดการบริหารมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม สถานการณ์และทรัพยากรที่มีอยู่ ด้วยเหตุนี้การบริหารที่ประสบผลสำเร็จ จึงอยู่ที่ความสามารถในการเลือกใช้การบูรณาการและการตีความทฤษฎีต่าง ได้อย่างเหมาะสม การนำทฤษฎีมาใช้ในการบริหารขึ้นอยู่กับระดับคุณภาพของนักบริหารที่จะวางกรอบความคิดที่อาศัย การตีความ การวิเคราะห์ การบูรณาการทฤษฎีเข้าด้วยกัน และใช้เป็นพื้นฐานการตัดสินใจ และการบริหารงานของตน ซึ่งการบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ทั้งนี้หากสถานศึกษามีความสามารถที่จะบริหารให้เกิดประสิทธิผลย่อมส่งผลถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ

พระวงค์วิทย์ ฌานโสภโณ (เทพคำราม) (2561, หน้า 19) การบริหารสถานศึกษาหมายถึงการบริหารงานโดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีระบบ ระเบียนตามกระบวนการการทำงานเพื่อนำไปพัฒนาสถานศึกษาทั้งในด้านบุคลากร ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์

สิรินญา ศิริประโคน (2561, หน้า 10) การบริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จะต้องทำเป็น กระบวนการโดยกลุ่มบุคคลต่างๆเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั่นก็คือการพัฒนาสมาชิกหรือ ผู้รับบริการทางการศึกษาให้เป็นผู้มีคุณภาพที่สังคมต้องการและเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องสามารถนำองค์กรให้อยู่รอดต้องกำหนดแผนงานวิธีการตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบโดยพึ่งพิงงบประมาณจากรัฐที่มีไม่มากนักด้วยความประหยัดใช้ ทรัพยากรให้คุ้มค่าทั้งคนเงินเวลาและทรัพย์สินอย่างอื่นเพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆของหน่วยงานได้ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการ บริหารสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับ สมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาหมายถึงการบริหารงานของผู้บริหาร โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการทำที่มีประสิทธิภาพให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาในทุก ๆ ด้าน

2.2.2 ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา

ภูมินทร์ วงศ์พรหม (2560, หน้า 27) การบริหารการศึกษาเป็นงานที่ผู้บริหารต้องรับผิดชอบซึ่งมีทั้งงานหลักและงานสนับสนุนงานหลักคืองานการบริหารวิชาการส่วนงานรองเป็นงานสนับสนุนซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพอจะสรุปงานบริหารการศึกษาได้ 4 ด้านคือ

1. การบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานงบประมาณ
3. การบริหารงานบุคคล
4. การบริหารงานทั่วไป

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตามหมวด 5 มาตรา 39 ซึ่งแต่ละงานมีรายละเอียดดังนี้การบริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีขอบข่ายในการบริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ

ในการบริหารงาน การกระจายหน้าที่ที่บุคลากรในสถานศึกษาต้องรับผิดชอบงานที่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยในการบริหารสถานศึกษาและทำหน้าที่เป็นระบบแบบแผนในการปฏิบัติงาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 32–65) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาไว้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป รายละเอียดของขอบข่ายในการบริหาร ตามทีกระทรวงศึกษาธิการกาหนดไว้มี 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาตามทีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากทีสุด ด้วยเจตนารมณ์ทีจะให้สถานศึกษาดำเนินงานได้โดยอิสระ คล่องตัวรวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลและการประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อยางมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

2. ความหมายการบริหารด้านวิชาการ การบริหารด้านวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษา การบริหารด้านวิชาการเป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียน การสอนให้นักเรียน ได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการบริหารด้านวิชาการไว้หลายทัศนะไว้ดังนี้คือ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 84) ได้ให้ความหมายการบริหารด้านวิชาการไว้ว่า เป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้าน เพื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม จึงเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจและพัฒนาคุณลักษณะทีพึงประสงค์ตามหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 163) การบริหารการศึกษาตามบทบาทภาระหน้าที่และงานของผู้บริหารสถานศึกษานั้นการบริหารงานวิชาการถือเป็นงานหลักเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพส่วนงานอื่นๆถือเป็นงานที่มีความสำคัญรองลงมาและเป็นงานสนับสนุน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 163) การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารการศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกรศึกษาไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใดมาตรฐานและคุณภาพของการบริหารการศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้วนการบริหารวิชาการ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544, หน้า 1)ได้จัดลำดับความสำคัญของงานวิชาการไว้เป็นอันดับแรกจากงานอื่นๆของผู้บริหารสถานศึกษาโดยให้น้ำหนักถึงร้อยละ 40 สรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการคือเป็นงานที่มีความสำคัญและเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษาเมื่อพิจารณาขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ได้กล่าวไววาการบริหารงานวิชาการจะประกอบด้วยงานดังตอไปนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน
3. การบริหารจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอนและ
4. การวัดและประเมินผล

จันทรานี สงวนนาม (2545, หนา 145) กลาวถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข่องกับการบริหารวิชาการไววาควรประกอบด้วยกิจกรรมดังตอไปนี้

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. การวิจัยในชั้นเรียน
3. การสอนซอมเสริม
4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. การนิเทศภายในสถานศึกษาและ
6. การประกันคุณภาพการศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญๆดังนี้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยสถานศึกษาร่วมกับชุมชนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาการติดตามและ

ประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยการส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนการส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสมการวัดผลและประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนรู้ประกอบด้วยการร่วมกับชุมชนกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษามีเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนอย่างหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนการวิจัยเพื่อพัฒนคุณภาพการศึกษาประกอบด้วยส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเผยแพร่ผลงานการวิจัยการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วยส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้การนิเทศการศึกษาประกอบด้วยการจัดระบบและกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษาแนะแนวการศึกษาโดยความร่วมมือของผู้ปฏิบัติการสอนทุกคนในสถานศึกษาและการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาประกอบด้วยการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา

ภาระหน้าที่การบริหารงานในโรงเรียน 4 ฝ่าย ตามกฎกระทรวงซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 39 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ.2545) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้ “ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณา ดำเนินการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านวิชาการด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาในอำนาจหน้าที่ของตน แล้วแต่กรณีในเรื่องดังต่อไปนี้”

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ มีภาระหน้าที่ 17 อย่างด้วยกันคือ
   1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น
   2) การวางแผนงานด้านวิชาการ
   3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
   4) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
   5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
   6) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
   7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
   8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

9) การนิเทศการศึกษา

10) การแนะแนว

11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา

16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. ด้านการบริหารงานงประมาณ มีภาระหน้าที่ 22 อย่างด้วยกันคือ

1) การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี

2) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง

3) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร

4) การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ

5) การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ

6) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ

7) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ

8) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

9) การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา

10) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา

11) การวางแผนพัสดุ

12) การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่ กรณี

13) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

14) การจัดหาพัสดุ

15) การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ

16) การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

17) การเบิกเงินจากคลัง

18) การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน

19) การนำเงินส่งคลัง

20) การจัดทำบัญชีการเงิน

21) การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

22) การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

3. ด้านการบริหารงานบุคคล มีภาระหน้าที่ 20 อย่างด้วยกันคือ

1) การวางแผนอัตรากำลัง

2) การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

4) การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 3

5) การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน

6) การลาทุกประเภท

7) การประเมินผลการปฏิบัติงาน

8) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

9) การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

10) การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

11) การอุทธรณ์และการร้องทุกข์

12) การออกจากราชการ

13) การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ

14) การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

15) การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

16) การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

17) การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ

18) การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

19) การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต

20) การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงาน บุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป มีภาระหน้าที่ 21 อย่างด้วยกันคือ

1) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

2) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

3) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา

4) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน

5) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

6) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

7) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

8) การดำเนินงานธุรการ

9) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

10) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

11) การรับนักเรียน

12) การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา

13) การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย 4

14) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

15) การทัศนศึกษา

16) งานกิจการนักเรียน

17) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา

18) การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและ สถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

19) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น (ท) การรายงานผลการปฏิบัติงาน

20) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน

แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้

1) ความพร้อมและความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ที่จะสามารถรับผิดชอบดำเนินการตามขีดความสามารถได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

2) ความสอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศหรือมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะ กระจายอำนาจ

3) ความเป็นเอกภาพด้านมาตรฐานและนโยบายด้านการศึกษา

4) ความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษา

5) มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่

6) มุ่งให้เกิดผลสำเร็จแก่สถานศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจให้แก่สถานศึกษาให้มากที่สุดเพื่อให้ สถานศึกษานั้นมีความเข้มแข็งและความคล่องตัว

7) เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพให้แก่สถานศึกษา

8) เพื่อให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ โดยตรง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 14) ได้กำหนดขอบข่ายงานที่สถานศึกษา ต้องปฏิบัติไว้ 6 งาน คือ

1. งานวิชาการ
2. งานบริหารบุคคล
3. งานบริหารกิจการ นักเรียน
4. งานธุรการ การเงิน
5. งานอาคารและสถานที่และ
6. งานความสัมพันธ์ระหวางโรงเรียน กับชุมชน

หลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารสถานศึกษา ออกเป็น 4 ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 13) ได้กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทและหน้าที่ ที่สถานศึกษาต้องปฏิบัติไว้ 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 29) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่ม เติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กาหนดทิศทางการบริหารไว้ในมาตรา 39 ว่าให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งทางด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง สถานศึกษาจึงมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบการบริหาร ด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ในขณะเดียวกนต้องให้เกิดผลสัมฤทธิ์สอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ โดยสถานศึกษาแต่ละแห่งต้องกำหนดเป้าหมายของตนเองในการพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข ณ ระดับใด ระดับหนึ่ง อาจแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการศึกษาจากความสำคัญของสถานศึกษาหรือตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545

กระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 19) จำแนกขอบข่ายและการกิจการบริหารสถานศึกษาออกเป็น 4 ด้าน

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ
2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ
3. ด้านการบริหารงานบุคคล
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

สำนักงานส่งเสริมการศึกยานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2556, หน้า 53) จำแนกขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. ด้านวิชาการ
2. ด้านงบประมาณ
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร
4. ด้านบริหารทั่วไป

เฮร์ริส (Haris, 1975, p. 124) จำแนกขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาไว้ 5 ประการ

1. การบริหารวิชาการ
2. การบริหารงานบุคคล
3. การบริหารงบประมาณ
4. การบริหารงานกิจกรรมนักเรียน
5. การบริการทั่วไป

แคมพ์เบลล์ และคณะ (CampbciE: Ec al, 1978 , p. 201) จำแนกขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาไว้ 5 ประการ คือ

1. การบริหารวิชาการ
2. การบริหารบุคลากรทางด้านการสอน
3. การบริการนักเรียน
4. การบริหารอาคารสถานที่
5. การบริหารงบประมาณ

คิมบรอจห์ และนันเนอรี (Kimbrough and Nunnery, 1983 , p. 164) ได้แบ่งงานบริหารสถานศึกษาเป็น 5 งานด้วยกัน คือ

1. งานบริหารวิชาการ
2. งานบริหารทั่วไป
3. งานบริหารงบประมาณ
4. งานบริหารงานบุคคล

5. งานสร้างความเชื่อถือจากประชาชน

จาร์วิส (Jarvis, 1989 , p. 45) จำแนกขอบข่ายการบริหารการศึกษาไว้ 6 ประการ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรและการสอน
2. การบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน
3. การบริหารบุคลากร
4. การบริหารอาการ สถานที่และบริเวณ
5. การบริหารงบประมาณและธุรการ
6. การบริหารงานพิเศษต่าง ๆ

สมิท (Smith, 2002 , p. 170) จำแนกขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาไว้ 3 ประการ คือ

1. งานวิชาการ
2. งานบุคลากร
3. ส่วนงานอื่น ๆ

สรุปได้ว่า ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามขอบข่ายที่นักวิชาการจำแนกไว้ จะมีลักษณะของงานส่วนใหญ่คล้ายคลึงกันและเกี่ยวข้องกัน ซึ่งประกอบด้วย การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป จากทัศนะของนักวิชาการแหล่งต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นตัวแปรการบริหารสถานศึกษาดังแสดงในตาราง

ตาราง 2.1 การวิเคราะห์ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาจากทัศนะนักวิชาการ

การบริหารสถานศึกษา	ภูมินทร์ วงศ์พรหม,	กระทรวงศึกษาธิการ	สำนักงานคณะกรรมการ	กระทรวงศึกษาธิการ	สำนักงานส่งเสริมการศึก	เฮร์ริส (Haris 1975 :	แคมพ์เบลล์ และคณะ	คิมบรอจท์ และนันเนอรี	จ๊าร์วิส (Jarvis. 1989 :	สมิท (Smith 2002 170	รวม
1.การบริหารวิชาการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	9*
2.การบริหารงบประมาณ	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		8*
3.การบริหารงานบุคคล	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	8*
4.การบริหารทั่วไป	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			7*
5.งานกิจกรรมนักเรียน							✓				1
6.การบริหารด้านการสอน								✓			1
7,การบริการนักเรียน							✓				1
8.การบริหารอาคารสถานที่							✓				1
9. งานสร้างความเชื่อถือจากประชาชน									✓		1
10.ด้านการพัฒนาบุคลากร					✓						1
11.การพัฒนาหลักสูตรและการสอน									✓		1
12.การบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน									✓		1
13.การบริหารอาคารสถานที่และบริเวณ									✓		1
14.การบริหารงานพิเศษต่างๆ									✓		1
15. ส่วนงานอื่น ๆ										✓	1
16. การวางแผน		✓									1

จากตาราง 2.1 ผลการวิเคราะห์การบริหารสถานศึกษาจากทัศนะนักวิชาการ พบว่า การบริหารสถานศึกษา มี 16 ตัวบ่งนี้ เมื่อพิจารณาความถี่ของตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า มีตัวบ่งชี้ 4 ด้านที่มีความถี่สูงจำนวน 5-7 ความถี่คือ 1.การบริหารวิชาการ 2. การบริหารงบประมาณ 3. การบริหารงานบุคคล และ 4. การบริหารทั่วไป ดังนั้นในการศึกษาการบริหารของสถานศึกษาของครูและบุคลากรทางการศึกษาในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 3 วิจัยจึงได้สรุปตัวแปรออกมาทั้ง 4 ด้าน คือ

1. การบริหารวิชาการ
2. การบริหารงบประมาณ
3. การบริหารงานบุคคล
4. การบริหารทั่วไป

ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการบริหารวิชาการ

ในการบริหารงานวิชาการจะต้องมีหลักการและวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ตอบสนองในการบริหารงาน ดังนั้นในหลักการเบื้องต้นของการบริหารจึงต้องมีข้อความชัดเจนในเรื่อง ต่าง ๆ ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2551, หน้า 9) ได้กล่าวว่า หลักการบริหารงานวิชาการที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. หลักการพัฒนาคุณภาพ เป็นการ บริหารเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ องค์ประกอบของคุณภาพที่เป็นตัวชี้วัดคือ ผลผลิต และ กระบวนการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรและผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ พัฒนาศักยภาพเป็น ที่ยอมรับของสังคมในระดับสากลมากขึ้น โดยอาศัยกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพและการประเมินผล

2. หลักการมีส่วนร่วม การปรับปรุง คุณภาพ ของกระบวนการบริหารได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ โดยหลักการมีส่วนร่วม การเสนอแนะและการพัฒนาในงานวิชาการต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย จึงอาจดำเนินงานใน รูปของคณะกรรมการวิชาการโดยมีเป้าหมายนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพได้มากขึ้น การมีส่วนร่วมต้อง เริ่มจากการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมประเมินผล

3. หลักการ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด

1) หลักประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้เป็นไปตาม ขั้นตอนและกระบวนการ มีปัญหาและอุปสรรคขณะดำเนินการก็สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ การมี ประสิทธิภาพเน้นไปที่กระบวนการการใช้กลยุทธ์และเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์มากที่สุด

2) หลักประสิทธิผล หมายถึง ได้ผลผลิตตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตรงตามจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรมีความรู้ความสามารถ มีทักษะเพิ่มขึ้น รวมทั้งการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ อย่างไรก็ตาม มักใช้สองคำนี้ควบคู่กันคือมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3) หลักประหยัด หมายถึง การใช้เวลาน้อย การลงทุนน้อย การใช้กำลังหรือแรงงานน้อย โดยไม่ต้องเพิ่มทรัพยากรการบริหาร แต่ได้ผลผลิต ตามที่คาดหวัง ดังนั้นการลงทุนทางวิชาการจึงต้องคำนึงหลักความประหยัดด้วยเช่นกัน

4) หลักความเป็นวิชาการ หมายถึง ลักษณะที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระของวิชาการ ได้แก่ หลักการพัฒนาหลักสูตร หลักการเรียนรู้หลักการสอน หลักการวัดผลประเมินผล หลักการนิเทศการศึกษา และหลักการวิจัย เป็นต้น

พิพัฒน์ นิรนาทกูล (2563, หน้า 28) หลักการเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ หลักการบริหารงานวิชาการ ควรยึดหลักการจัดทำแผนงานวิชาการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก มุ่งร่วมมือกัน ทำงาน การดำเนินงานสอดคล้องสัมพันธ์และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กระจายอำนาจและความ รับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ การพัฒนางานเป็นสิ่งจำเป็น การมีวินัย ใช้เทคนิคการส่งเสริมคนอื่นมากกว่าการสอนคนอื่น มีการ บำรุงขวัญและกำลังใจ มีคณะกรรมการที่ปรึกษา มีวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชา มีการประสานงาน ความสามัคคี ความมีมนุษยสัมพันธ์และความร่วมมือ มีการติดตามและประเมินผล และยึดถึงหลักแห่งประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การบริหารงบประมาณ

งบประมาณ เป็นทรัพยากรการบริหารที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร ตลอดจนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำมาซึ่งทรัพยากรบริหารด้านอื่น ๆ อาทิ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิควิธีการ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ และด้วยเหตุที่งบประมาณมีความสำคัญทั้งใน ระดับชาติและระดับองค์กร จึงได้รับความสนใจจากนักวิชาการและผู้บริหารในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานในสถานศึกษา ผู้บริหารควรจะต้องมีความรู้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์งบประมาณของหน่วยงานได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2549, หน้า 39 - 40) ได้กล่าวถึง การบริหารงบประมาณว่า การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใสตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานและได้กำหนดกระบวนการจัดการงบประมาณ ไว้ดังนี้

1. การจัดทำและเสนอของบประมาณ
2. การจัดสรรงบประมาณ

3. การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน

4. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

5. การบริหารการเงิน

6. การบริหารบัญชี

7. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

สำนักงบประมาณ (2552, หน้า 48) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “งบประมาณ” ในมุมมอง ต่าง ๆของนักวิชาการ ดังนี้

1. นักเศรษฐศาสตร์ จะมองงบประมาณในลักษณะของการมุ่งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้ได้อรรถประโยชน์สูงสุด

2. นักบริหาร จะมองงบประมาณในลักษณะของกระบวนการหรือการบริหารงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. งบประมาณ หมายถึง แผนงานที่แสดงออกมาในรูปของตัวเงิน สำหรับระยะเวลาหนึ่งอันแน่นอนเกี่ยวกับโครงการดำเนินงานของรัฐบาล

4. งบประมาณ คือ แผนเบ็ดเสร็จซึ่งแสดงออกในรูปของตัวเงิน แสดงโครงการดำเนินงานทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่ง โดยแผนนี้จะรวมถึงการกะประมาณ บริการ กิจกรรมโครงการและค่าใช้จ่ายตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุตามแผนนี้ ย่อมประกอบไปด้วยการกระทำ 3 ขั้นด้วยกัน คือ

1. การจัดเตรียม

2. การอนุมัติ

3. การบริหาร

5. งบประมาณ มักเข้าใจว่า คือ งบประมาณแผ่นดินที่รัฐจัดให้ แท้จริงงบประมาณ คือแผนการเงินของหน่วยงานทุกระดับที่กำหนดขึ้นเป็นแผนความต้องการในเรื่องบุคลากร พัสดุ และเงินที่ใช้ในการดำเนินงาน

6. การบริหารงบประมาณ หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณนั้นให้เป็นไปตามราชการและแผนงาน หรืองานที่ฝ่ายบริหารได้รับอนุมัติงบประมาณมาใช้จ่ายจากรัฐสภา เพื่อป้องกันการรั่วไหลของเงินงบประมาณแผ่นดิน โดยวิธีการอนุมัติเงินประจำงวด การเบิกจ่ายเงิน การตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน รวมตลอดถึงการรายงานผลต่าง ๆ ที่ใช้เพื่องานนั้น ๆ

ถนัด ภูมิอภินันท์ (2555, หน้า 42) ได้ให้ความหมายการบริหารงบประมาณ หมายถึงแนวทางหรือแผนงานดำเนินงานสำหรับผู้ปฏิบัติในการดำเนินงานนั้น ๆ โดยให้เสียค่าใช้จ่ายให้น้อยที่สุดและสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานดังกล่าว

จารุวัฒน ปาสาโก (2564, หน้า 24) การบริหารงบประมาณ หมายถึง การดำเนินงานของสถานศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนและการควบคุมทางการเงิน การจัดสรรเงินงบประมาณที่ได้จากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินที่ทางรัฐจัดให้ หรือเป็นงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากองค์กร เอกชน หรือการบริจาคจากแหล่งอื่น ๆ สถานศึกษาจะต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ถูกต้องตามระเบียบและวิธีการ และมีการดำเนินการอย่างโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ มีการนำ งบประมาณไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. งานบริหารงานบุคคล

สมาน อัศวภูมิ (2558, หน้า 34) การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคคลในหน่วยงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับความ ต้องการของหน่วยงาน การบำรุงรักษา การพัฒนาตลอดจนการให้พ้นจากงาน เพื่อให้หน่วยงาน บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสทธิภาพโดยความพึงพอใจของบุคคลในหน่วยงาน อันประกอบไปด้วยการวางแผนทรัพยากรกำลังคน การสรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม การประเมินผลการ ปฏิบัติงาน การโอนย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การนำรุงรักษาบุคลากร เงินเดือนและค่าจ้าง และการพ้นจากงาน การบริหารงานบุคคลที่ดีย่อมจะทำให้องค์กรอยู่ในฐานะได้เปรียบทางด้านการแข่งขัน และได้รับผลงานมากที่สุด และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกัน

แอปปลี (Appley, 1942 , p.100) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การดำเนินการในการวางแผนและ กำหนดกระบวนการเกี่ยวกับตัวบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านการศึกษาและวิจัย การปรับปรุง นโยบายด้านบุคคล เทคนิคในการบริหารบุคคล และการพัฒนาความสามารถของบุคคลในองค์กร

นิโกร (Nigro, 1958, p. 86) กล่าวว่าการบริหารงานบุคคล หมายถึง ศิลปะในการเลือกสรรคนใหม่และใช้คนเก่าในลักษณะที่จะให้ได้ผลงานและบริการจากการปฏิบัติงานของบุคคลเหล่านั้นมากที่สุด ทั้งในทางปริมาณและคุณภาพ

นวพัชญ์ ฉีดจันทร์ (2564, หน้า 14) การบริหารงานบุคคลสามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการบริหารงานตามนโยบายหรือระเบียบในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินงานเกี่ยวกับตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กรเพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมและดำรงรักษาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพให้มีปริมาณเพียงพอในด้านการวางแผนกำลังคน การสรรหา การคัดเลือก การนำเข้าสู่หน่วยงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน สิ่งตอบแทน การพัฒนา การเจรจาต่อรองร่วมกัน ความมั่นคงในการปฏิบัติงาน การให้บริการต่อเนื่อง และข้อมูลสารสนเทศบุคลากรเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

นวพัชญ์ ฉีดจันทร์ (2564, หน้า 10) สรุปไว้ว่าการบริหารงานบุคคล (Personal Management) เป็นการดำเนินงาน การจัดการเกี่ยวกับบุคคล โดยเริ่มตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก เพื่อให้ได้คนดี

มีความสามารถ การบำรุงรักษา และการพัฒนาบุคลากร การใช้ประโยชน์จากบุคลากร และการให้บุคลากรพ้นจากตำแหน่ง โดยความแตกต่างของการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับการบริหารงานบุคคล คือ การบริหารงานบุคคล เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลเท่านั้น โดยให้ความสำคัญในเรื่องการมาทำงาน การขาด ลา มาสาย การเข้าออกของพนักงาน การจัดสวัสดิการ ซึ่งไม่ได้ครอบคลุมถึงการวางแผนในระยะยาว พัฒนาพนักงานแบบแยกส่วนโดยไม่บูรณาการเข้ากับสายงานของธุรกิจเป็นการทำงานเฉพาะด้านหรือหน้าที่ของตนเอง ส่วนแนวคิดการจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่เน้นทั้งตัวบุคคลและองค์กร ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขอบข่ายของบทบาทและภารกิจให้มีความครอบคลุมและกว้างขวางมากขึ้น ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความสามารถสูงขึ้น

4. การบริหารทั่วไป

งานบริหารทั่วไปเป็นกลุ่มงานใหม่ กลุ่มงานเดิม คือ กลุ่มงานของอาคารสถานที่ งานธุรการ งานกิจการนักเรียน และกลุ่มงานความสัมพันธ์กบชุมชนนำมารวมกันแล้วจัดเป็นกลุ่มงานใหม่ชื่อกลุ่มงานนี้ว่ากลุ่มงานบริหารงานทั่วไป การบริหารงานทั่วไป ยึดหลักให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารและการจัดการศึกษา ด้วยตนเองมากที่สุด โดยเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่กำกับดูแล ส่งเสริมสนับสนุน และประสานงานใน เชิงนโยบายให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติมุ่งส่งเสริม ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงาน ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตามกฎเกณฑ์ กติกา ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องมุ่งพัฒนาองค์กรระดับสถานศึกษาให้เป็นองค์กรสมัยใหม่โดยนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม สามารถเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว ด้วยระบบเครือข่ายและเทคโนโลยีที่ทันสมัยการบริหารงานทั่วไปเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสานส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานอื่นๆให้บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวย ความสะดวกต่างๆในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ตามบทบาทของสถานศึกษา ตลอดจนการจัดและให้บริการการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์การ หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่น

มนต์ชัย รัตนสังข์ (2560, หน้า 4) งานบริหารทั่วไป มีความสำคัญต่อการบริหารโรงเรียนในฐานะช่วยสนับสนุนงานวิชาการรวม ทั้ง งานอื่น ๆ เช่น งานธุรการ งานกิจการนักเรียน เพราะงานฝ่ายบริหารทั่วไปมีส่วนส่งเสริมนักเรียน ส่งเสริม การเรียนการสอน เสริมสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ดูแลสวัสดิการของครูนักเรียน นักการภารโรง ตลอดจนการจัดสวัสดิการให้บุคลากรในสถานศึกษา จึงเป็นงานที่มีส่วนเกี่ยวของกับทุกฝ่ายในสถานศึกษา ช่วยเสริมสร้างสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ยิ่งขึ้น สถานศึกษาจึงต้องดำเนินการให้เป็นระบบและมี ความสอดคล้องกับ

กระบวนการบริหารภายใน สถานศึกษา ถ้าสถานศึกษาจัดงานบริหารทั่วไปได้ถูกต้อง ครบถ้วนก็จะเป็นการสร้างชื่อเสียงและ ภาพลักษณ์ให้สถานศึกษาได้เป็นที่รู้จักและยอมรับจากประชาชนอันจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของครูในสถานศึกษา ครูกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง โดยเฉพาะสถานศึกษาในเขตเมืองและชนบทที่มีจำนวนนักเรียนแตกต่างกัน จำนวนครูและบุคลากรในสถานศึกษาเพิ่มขึ้น ความจำเป็นในด้านบริหารทั่วไปต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้ประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาตามความถนัดและความสนใจ จึงมีมากขึ้น และมีผลกระทบโดยตรงต่อการบริหารสถานศึกษา ทำให้ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูที่ปฏิบัติหน้าที่งานบริหารทั่วไปต้องมีภาระหน้าที่มีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น

2.2.3 ความสำคัญการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา เป็นงานที่มีความสำคัญเป็นสิ่งที่ส่งผลให้องค์การมุ่งไปสู่ความสำเร็จของการทำกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมาย ฉะนั้น จึงมีนักการศึกษา ได้ให้ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา ดังนี้ การบริหารสถานศึกษา มีความสำคัญคือ เป็นการดำเนินการที่ทำให้เกิดการพัฒนา องค์กรเจริญเติบโตและช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กรมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานเกิด ความจงรักภักดีต่อองค์กรที่ตนปฏิบัติงานซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตขององค์กร

ศศิธร บุตรเมือง (2562, หน้า 37) การบริหารการศึกษามีความสำคัญในการบริหารจัดการอยางเป็นระบบ และ ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบ ขั้นตอน กติกาและวิธีดำเนินการ มีทรัพยากรสนับสนุน และมีกระบวนการประเมินผลการศึกษาเทียงตรง และเชื่อถือได้ การบริหารการศึกษามีความจำเป็นเพราะต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้าน ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบ

สาวิตรี บุตรศรีภูมิ (2561, หน้า 35) ในการจัดการศึกษาทุกประเภทโรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรทางการศึกษาระดับฐานล่างสุดที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินภารกิจสร้างสรรค์คือ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนชาติโดยอาศัย กระบวนการบริหารจัดการที่ดีมีกลไกของการพัฒนาที่สอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบและเกิดขึ้น โดยความร่วมมือร่วมแรงใจจากทรัพยากรบุคคลในทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

นรีรัตน สมหวังสมบัติ (2562, หน้า 29) กล่าวถึงความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิรูปโรงเรียน และการปฏิรูปการเรียนรู้ที่แสดงถึงความสำคัญของการบริหารจัดการศึกษา ไว้ว่า “ถ้าอยากให้สังคมของ เราเป็นอย่างไร เราก็ต้องทำโรงเรียนของเราให้เป็นอย่างนั้น”และ“ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่เป็น หลักสำคัญที่จะนำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนา โรงเรียน” ดังนั้นการบริหารจัดการศึกษาซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา โรงเรียน สังคมและประเทศชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (2545, หน้า 38) ในมาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การบริหารจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนไทยให้บรรลุความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของประเทศ

สิรินญา ศิริประโคน (2561, หน้า 24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารการศึกษาไว้ว่า เป็นการประกันว่าโรงเรียนได้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง นั่นคือผู้บริหารจะต้องสามารถใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยทางการบริหาร (Administrative Resources) ที่สำคัญมีอยู่อย่างน้อย 4 ประการ คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Materials) และวิธีปฏิบัติงาน (Management) ไม่ว่าจะเป็นองค์กรใด ๆ ย่อมมีความจำเป็น ต้องใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนี้เป็นเครื่องมือในการบริหารหรือจัดการซึ่งนิยมเรียกว่า หลัก 4 M’s โดยเฉพาะ อย่างยิ่งทางภาคธุรกิจ ทรัพยากรทางการบริหาร หรือปัจจัยทางการบริหารที่นิยมกันมี 7 ประการ คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Materials) วิธีปฏิบัติงาน (Managementof Method) ตลาด (Market) เครื่องจักร (Materials) และขวัญและกำลังใจ (Morale) ซึ่งเรียกว่า 7 M’s

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง (2562, หน้า 27) เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ และแผนเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีผู้บริหารเป็นองค์ ประกอบที่สำคัญที่สุด

ธีระ รุญเจริญ (2560, หน้า 40) กล่าวถึงความสำคัญในการบริหารการศึกษา ในแง่ของกระบวนการทำงานว่าจำเป็นจะต้องอาศัยการบริหารจัดการที่สอดคล้องกันระหว่างหน่วยงาน ทั้งระดับกระทรวง ระดับ เขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา เพราะในแต่ละระดับต่างก็มีบทบาทอำนาจหน้าที่ต่างกัน ระดับ กระทรวงจะกำหนดนโยบาย มาตรฐาน การประเมินผล การจัดการศึกษา

2.2.4 กระบวนการการบริหารสถานศึกษา

พระวงค์วิทย์ ฌานโสภโณ (เทพคำราม) (2561, หน้า 34) กล่าวว่า ทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยตั้งแต่สมัยโบราณ ยุควิทยาศาสตร์ ยุคมนุษย์สัมพันธ์จนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งอาศัยทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ ที่มีการปรับปรุงพัฒนาและสังเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น แต่ถึงอย่างไรการบริหารงานสมัยใหม่นี้มุ่งเน้นทั้งคนงาน และผลผลิต จึงต้องมีการผสมผสานแนวคิดต่างๆ ทุกยุค ทุกสมัย เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริงในปัจจุบัน ในที่นี้จะขอนำเสนอทฤษฎีทางการบริหารการศึกษาพื้นฐานที่ควรทราบ ดังต่อไปนี้

กูลิค ลูเธอร์ และ แอล เออวิค (Gulick, Luther, and L. Urwick, 1937, p.58) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารไว้ 7 ประการ หรือเรียกย่อๆ ว่า “POSDCoRB” กลายเป็นคัมภีร์ของการจัดองค์การในต้นยุคของศาสตร์การบริหารซึ่งตัวย่อแต่ละตัวมีความหมาย ดังนี้

P – Planning หมายถึง การวางแผน

O – Organizing หมายถึง การจัดองค์การ

S – Staffing หมายถึง การจัดคนเข้าทำงาน

D – Directing หมายถึง การสั่งการ หรือ การอำนวยการ

Co – Coordinating หมายถึง การประสานงาน ความร่วมมือ

R – Reporting หมายถึง การรายงาน

B – Budgeting หมายถึง การจัดทำงบประมาณ

เฮทรี่ ฟาโยว (Henri Fayol, 1949, หน้า 125) ได้สรุปจำแนกกระบวนการทางการบริหารเอาไว้ 5 ประการ หรือที่เราเรียกว่า หลักการบริหารแบบ POCCC ซึ่งหมายถึง

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร

C คือ Commanding หมายถึง การบังคับบัญชางาน

C คือ Coordinating หมายถึง การประสานงาน

C คือ Controlling หมายถึง การควบคุม

ออร์เนสเดล (Ernest Dale, 1973, p. 146) จำแนกกระบวนการทางการบริหารเอาไว้ 7 ประการ ซึ่งหลักการบริหารของ Dale คล้ายคลึงกับหลักการการบริหารของ Koontz มาก หลักการของ Dale คือ POSDCIR ซึ่งหมายถึง

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร

S คือ Staffing หมายถึง การจัดคนเข้าทำงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ

C คือ Controlling หมายถึง การควบคุม

I คือ Innovation หมายถึง การสร้างสรรค์สิ่งใหม่

R คือ Representation หมายถึง การเป็นตัวแทนขององค์กร

พระวงค์วิทย์ ฌานโสภโณ (เทพคำราม) (2561, หน้า 25) จากที่กล่าวมาสามารถสรุปโดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีการบริหารข้างต้นสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารจะมีขั้นตอนคือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนให้เข้า ทำงาน การอำนวยการ การควบคุมบริหารงานรวมไปถึงการสร้างสรรค์ผลงานในองค์กรตลอดทั้งการเป็นตัวแทนขององค์กรนั้น เพื่อให้การบริหารงานบรรลุไปตามจุดมุ่งหมายขององค์กรนั้น ๆ

2.2.5 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545) กำหนดหลักเกณฑ์ในการกระจายอำนาจทางการศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางการจัดระบบบริหาร และการจัดการศึกษาโดยเน้นให้มีการกระจายอำนาจทางการศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ฝ่ายงาน ได้แก่ งานวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ส่งผลให้สถานศึกษามีสถานะเป็นนิติบุคคลมีการบริหารงานที่คล่องตัวมากขึ้น มีนักวิชาการได้ให้ความหมายการบริหารไว้ ดังนี้

ชตา ธรรมเจริญ (2554, หน้า 37) ได้ให้ความหมายของการบริหารโรงเรียนหรือการบริหารสถานศึกษา ว่าเป็นกระบวนการวางแผน การจัดการและการควบคุมงานทุกอย่างภายในโรงเรียนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ภารกิจ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพัฒนาศักยภาพนักเรียนให้มีคุณภาพทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดีออกสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ

ดวงกมล กิ่งจำปา (2555, หน้า 34) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านศาสตร์และวิธีการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม จิตวิทยา การศึกษาดูงาน อบรมสัมมนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงความสามารถวิชาการต่าง ๆ เป็นผู้มีความสามารถด้านทักษะการบริหาร เช่น ด้านธุรการ กฎระเบียบ ข้อบังคับ วิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ของทางราชการ เป็นผู้มีบุคลิก และลักษณะนิสัยที่ดี

จิราภา เพียรเจริญ (2556, หน้า 60) กล่าวไว้ว่า บทบาทของผู้บริหาร หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้นำหรือผู้บริหารแสดงออกมา โดยสังคมคาดหวังว่า ผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องแสดงออกตามหน้าที่ของตำแหน่งบริหารให้สอดคล้องกับหน้าที่ตามแผนการในการปฏิบัติงาน

วาสนา เต่าพาลี (2557, หน้า 21) ได้กล่าวว่า บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง แบบแผนหรือแบบอย่างการปฏิบัติตนตามสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีขึ้นในหน่วยงานของผู้ครอง ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการกำหนดนโยบาย วางแผนการจัดการศึกษา การควบคุม การบริหารงาน การระดมทรัพย์ยกรอย่างเป็นระบบ การส่งเสริมความสัมพันธ์กับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งชุมชนผู้ปกครอง โดยใช้ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ เงิน วัสดุอุปกรณ์ และเวลาดำเนินการ บรรลุจุดมุ่งหมายและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่สถานศึกษา

ยุคล์ (Yulk,2006, p.60) ได้แบ่งลักษณะของบทบาทของผู้บริหารโดยกลุ่มพฤติกรรม การบริหารได้ 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

กลุ่มที่1 บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ ได้แก่ บทบาทการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ บทบาทในการให้การสนับสนุนและบทบาทการขจัดความขัดแย้งและการสร้างทีมงาน

กลุ่มที่ 2 บทบาทในการให้และเสาะหาข้อมูล ได้แก่ บทบาทการติดตามบทบาท การให้ข่าวสารข้อมูล และบทบาทการสร้างความชัดเจน

กลุ่มที่ 3 บทบาทในการตัดสินใจ ได้แก่ บทบาทในการวางแผนและจัดองค์การบทบาทการปรึกษาและการมอบหมายงาน และบทบาทในการแก้ปัญหา

กลุ่มที่ 4 บทบาทในการใช้อิทธิพล ได้แก่ บทบาทการสร้างแรงจูงใจและบทบาทการประกาศเกียรติคุณและการให้รางวัล

อัลพอร์ท (Allport,1967, p. 125) ได้กล่าวว่า เมื่อบุคคลจะแสดงพฤติกรรมในขณะดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ คือ

1. บทบาทที่บุคคลอื่นคาดหวัง (Role Expcction) คือบทบาทตามความคาดหวังของบุคคลอื่น หรือสังคมคาดหวังให้บุคคลอื่นปฏิบัติเมื่อดำรงอยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งในสังคม

2. มโนทัศน์ของบทบาท (Role Conception) คือ การที่บุคคลมองเห็นบทบาทการรับรู้ของตนเองหรือตามความคาดหวังของตนเอง ว่าบทบาทเป็นอย่างไร ไปตามวิถีทางของตนเอง ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้

3. การยอมรับบทบาท (Role Acccplance) คือ การแสดงบทบาทของบุคคลซึ่งจะเกิดขึ้นภาพหลังเมื่อมีความสอดคล้องกันเองของบทบาทที่คาดหวัง และมโนทัศน์ของบทบาท

4. การปฏิบัติตามบทบาท (Role Performance) คือ การแสดงบทบาทตามสภาพจริง (Actual Role) ซึ่งอาจแสดงตามบทบาทที่คาดหวัง ดามการรับรู้ และเข้าใจของตนเองตลอดจนการที่บุคคลจะแสดงบทบาทได้ดีเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทนั้นของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่ หรือเนื่องจากความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และตามการรับรู้บทบาทของตนเอง จากความหมายของบทบาทที่กล่าวมา สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรม การกระทำของบุคคลที่กระทำตามหน้าที่และสถานภาพสังคมกำหนด หรือตามฐานะตำแหน่งที่บุคคลมีอยู่

โรลส์ (Rolls,1995, p. 104-105) ได้กล่าวว่าบทบาทผู้บริหารเป็นงานที่เปลี่ยนสภาพผู้นำเพื่อต้องการปฏิรูปผู้บริหารให้มีรูปโฉมในคุณลักษณะผู้นำเชี่ยวชาญในวินัยการเรียนรู้ ตามแนวคิดของ (เซงเก้ Senge, 1990) ที่จำเป็นในการบริหารองค์การเรียนรู้ซึ่งเป็นความคาดหวังที่ ต้องการให้ผู้ตาม (Follower ship Expectations) หรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดขึ้น โดยฝึกฝนของผู้นำที่สร้างองค์การเรียนรู้ผ่านการพัฒนาบุคลากรผู้ร่วมงานให้ตอบสนองดังนี้

1. บทบาทผู้นำในการสร้างความคิดเชิงระบบ (Systems hinking) ที่คาดหวังให้ผู้ตามเกิดความเข้าใจความเป็นทั้งหมด (Understanding the whole)

2. บทบาทผู้นำในการสร้างความมุ่งสู่ความเป็นเลิศ (Personal Mastery) ที่คาดหวังให้ผู้ตามเกิดการบำรุงน้ำใจ(Encouragement) การยอมรับ (Acceptance) การมอบอำนาจ (Empowerment) ความไว้วางใจ (Trust) เปิดเผยตนเอง (Self-discovery) ทำงานเพื่อเกียรติศักดิ์ (Someone worh working for dignity) ความอิสระ (Autonomy) ความสามารถที่บรรลุ (Full illedpotential) เจริญเติบโต (Growh) สนับสนุนทางเลือก (Supported choice) อิสรภาพ

(Independence) ระยะเวลาในการสร้างความผิดพลาด (Spacc to make mistakes) สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง (Support in transition) การเรียนรู้ (Learning) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความสัมพันธ์ส่วนและผู้อื่น (Selrother connection) จุดประสงค์ (Meaning) และสมมุติฐานที่ท้าทาย (Challenge assumptions)

3. บทบาทผู้นำในการสร้างแบบแผนวิธีคิด (Mental Models) ที่คาดหวังให้ผู้ตามมีนวัตกรรม (Innovation) จุดประสงค์ (Meaning) และสมมติฐานที่ท้าทาย (Challenge assumptions)

4. บทบาทผู้นำในการสร้างและสานวิสัยทัศน์ (Shared Vision) ที่คาดหวังให้ผู้ตามมีความรู้สึกในเป้าหมาย (Sense of purpose) ส่วนบุคคล/คุณค่าการเป็นภาคี (Personal/Values alignment) แรงจูงใจ (Motivation) ความชัดเจน (Clarity) ร่วมพัฒนาวิสัยทัศน์ (Co-develop vison) ผูกพัน (Engagement) และความร่วมมือ (Commitment)

5. บทบาทผู้นำในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team leaning) ที่คาดหวังให้ผู้ตามร่วมออกแบบ (Co-design) การแสดงออก โดยตนเอง (Self-expression) การช่วยเหลือ(Contribution) ขบวนการสร้างสรรค์ (Creativity) การเป็นสังคมเดียวกัน (Social unity) และความสัมพันธ์ (Relationship)

มินท์ซเบิร์ก (Mintzbers, 1973, pp. 93-94) ได้ศึกษาเกี่ยวกับหัวหน้าหน่วยงาน (chief-executive officer : CEO) และสรุปเป็นบทบาทของการบริหารได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. บทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal roles)

2. บทบาทด้านสารสนเทศ (information roles)

3. บทบาทด้านการตัดสินใจ (decision roles)

วัลลภา ลออเอี่ยม (2552, หน้า 11) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.)ซึ่งเป็นหน่วยงาน ที่ทำหน้าที่บริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครู ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ในการกำหนดวัตถุประสงค์นโยบายและเป้าหมายของโรงเรียน

2. บทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการบริหารต่างๆ เพื่อให้บรรจุวัตถุประสงค์ตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. บทบาทหน้าที่ในการนำการปฏิบัติของบุคลากรในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ

4. บทบาทหน้าที่ในการสร้างขวัญกำลังใจและสร้างความสุขในการทำงานให้กับบุคลากรในโรงเรียน

5. บทบาทหน้าที่ในการสร้างความร่วมมือรวมสติปัญญาของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนเพื่อการบริหาร

6. บทบาทหน้าที่ในการจัดหาทรัพยากรและควบกุมกำกับติดตามบุคลากรในการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2557, หน้า 28) ได้กำหนดไว้ว่า องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. งานวิชาการ ได้แก่ งานด้านหลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผลและมาตรฐานการศึกษา

2. งานด้านบุคคล

3. งานด้านการเงินและงบประมาณ

4. งานด้านบริหารงานทั่วไป ได้แก่ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์กับชุมชน

5. งานจัดโครงสร้างองค์การ งานการคมนาคมและขนส่งนักเรียน งานด้านกิจการนักเรียน

2.3 หลักสาราณียธรรม 6

2.3.1 ความหมายของหลักสาราณียธรรม

สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน 2 แบ่งความหมายออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ความหมายตามองค์ธรรม

2. ความหมายอื่นๆ ดังนี้

1. ความหมายตามองค์ธรรม ในพระไตรปิฎกมีหลักฐานแสดงสาราณียธรรม มีอยู่ 6 ประการ ได้แก่

1) เมตตากายกรรม หมายถึง การตั้งมั่นเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง อรรถกถาจารย์ยังจำแนก เมตตากายกรรมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 คือ เมตตากายกรรมของคฤหัสถ์ ได้แก่ การไปเพื่อไหว้พระเจดีย์ การไปเพื่อไหว้ต้นโพธิ์ การไปเพื่อนิมนต์พระสงฆ์ การเห็นภิกษุทั้งหลายเข้าบ้านที่เหมาะแก่โคจร เพื่อบิณฑบาตแล้วต้อนรับ การรับบาตร การปูลาดอาสนะ การตามส่ง ชื่อว่า เมตตากายกรรมของ พวกคฤหัสถ์ ประเภทที่ 2 คือ เมตตากายกรรมของภิกษุ ได้แก่ การบำเพ็ญอาภิสมาจาริก ธรรมด้วยเมตตาจิต กายกรรมที่พึงทำด้วยจิตประกอบด้วยเมตตา3

2) เมตตาวจีกรรม หมายถึง การตั้งมั่นเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง จำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 คือ เมตตาวจีกรรมของคฤหัสถ์ ได้แก่ กรรมในเวลากล่าวคำ เป็นต้นว่า เราทั้งหลายจะไปไหว้พระเจดีย์ จะไปไหว้ต้นโพธิ์ จะฟังธรรม จะบูชาด้วยประทีป พวงมาลัย และดอกไม้

จะสมาทานประพฤติสุจริต 3 จะถวายสลากภัต เป็นต้น จะถวายผ้าจำนำพรรษา จะถวาย ปัจจัย 4 แก่พระสงฆ์ในวันนี้ ท่านทั้งหลายจงนิมนต์พระสงฆ์แล้วจัดแจงของควรเคี้ยวเป็นต้น จงปูลาด อาสนะทั้งหลาย จงเข้าไปตั้งน้ำดื่มไว้ จงไปรับพระสงฆ์มา จงให้ท่านนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้แล้ว มีความพอใจ ความอุตสาหะ ขวนขวายเถิด ชื่อว่าเมตตาวจีกรรมของคฤหัสถ์ทั้งหลาย

ประเภทที่ 2 คือ เมตตาวจีกรรมของภิกษุ ได้แก่ การบอกสิกขาบทที่ทรง บัญญัติเพื่อมารยาทการบอกกัมมัฏฐาน การแสดงธรรม การบอกพระพุทธพจน์คือพระไตรปิฎกด้วย เมตตาจิต 4

3) เมตตามโนกรรม หมายถึง การตั้งมั่นเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 คือ เมตตามโนกรรมของคฤหัสถ์ ได้แก่ การคิดว่า ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายจงมีความสุข ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกันเถิด ประเภทที่ 2 คือ เมตตามโนกรรมของภิกษุ ได้แก่ การลุกขึ้นแต่เช้าแล้วชำระล้างร่างกาย และการทำวัตรที่ลานพระเจดีย์เป็นต้น แล้วนั่งบนอาสนะที่สงัด คิดว่า ภิกษุทั้งหลายใน วิหารนี้จงมีความสุข ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกันเถิด อนึ่ง ประเด็นเรื่อง ความเมตตาทั้งต่อหน้าและทั้งลับหลัง อรรถกถาจารย์อธิบายเพิ่มเติมว่า การเข้าถึงความเป็นเพื่อนกันในจีวรกรรม เป็นต้น ของภิกษุนวกะทั้งหลาย ชื่อว่า เมตตากายกรรมต่อหน้า ส่วนสามีจิกรรมทุกอย่าง เช่น การล้างเท้า การไหว้ และการพัดให้ เป็นต้น แก่พระเถระก็ชื่อว่าเมตตากายกรรมต่อหน้า การไม่ทำความดูดาย ในเครื่องใช้ไม้สอย เป็นต้น แม้ที่คนทั้ง 2 ฝ่ายเก็บไว้ไม่ดีแล้ว เก็บงำไว้เหมือนตนเองเก็บไว้ไม่ดี ชื่อว่า เมตตากายกรรมลับหลัง การกล่าวยกย่องอย่างนี้ว่า พระเทวเถระ พระติสสเถระ ชื่อว่า เมตตาวจีกรรมต่อหน้า ส่วนการที่บุคคลสอบถามถึงพระเถระผู้ไม่อยู่ในวิหาร แล้วกล่าวอ้างเป็นของตนอย่างนี้ว่า พระเทวเถระของพวกเราไปไหน พระติสสเถระของพวกเราจักมาเมื่อไรหนอ ชื่อว่า เมตตาวจีกรรมลับหลัง อนึ่ง การลืมนัยน์ตาที่เปี่ยมด้วยเมตตา และเสน่หาแล้วมองดูด้วยใบหน้าที่ผ่องใสดี ชื่อว่า เมตตามโนกรรมต่อหน้าการประมวลสิ่งที่ดีมาว่า ขอพระเทวเถระ ขอพระติสสเถระ จงไม่มีโรค มีอาพาธน้อยเถิด ชื่อว่า เมตตามโนกรรมลับหลัง

4) สาธารณโภคิตา หมายถึง การบริโภคโดยไม่แบ่งแยกลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม โดยที่สุดแม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีล ในอรรถกถาอธิบายเพิ่มเติมว่า การบริโภคโดยไม่แบ่งแยกมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ ได้แก่

4.1) ไม่แบ่งแยกอามิส

4.2) ไม่แบ่งแยกบุคคล การไม่แบ่งแยกอามิส คือ ไม่แบ่งแยกอามิสโดยคิดว่า จะให้เท่านี้ ๆ และไม่แบ่งแยกบุคคลโดย คิดว่า จะให้แก่คนนั้น ไม่ให้แก่คนนี้ ส่วนการไม่แบ่งแยกบุคคล คือ การไม่แบ่งด้วยความคิดอย่างนี้ว่า เราจักให้แก่ท่านโน้น จักไม่ให้แก่ท่านโน้นผู้ใดไม่ทำการแบ่งแยกแม้ทั้ง 2 อย่างนี้แล้วบริโภคโดยไม่ แบ่งแยก ผู้นั้นชื่อว่า บริโภคโดยไม่แบ่งแยก

5) สีลสามัญญตา หมายถึง การมีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่าง ไม่พร้อย ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกตัณหาและทิฏฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

6) ทิฏฐิสามัญญตา หมายถึง การมีอริยทิฏฐิ หมายถึงสัมมาทิฏฐิในอริยมรรค อันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจารี ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 6 องค์ธรรมทั้ง 6 ประการ ดังกล่าวมานี้ เรียกว่า หลักสาราณียธรรม พระพุทธองค์ตรัสไว้เป็นส่วนใหญ่โดยตรัสต่างวาระกัน ทรงแสดงเพื่อต้องการให้สังคมสงฆ์เกิดความเป็นปึกแผ่นสามัคคีต่อกัน ด้วยการอาศัยการเจริญเมตตาทั้ง 3 ทวาร คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม (เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม) แก่บุคคลรอบข้าง นอกจากนั้นยังเป็นการสอนให้รู้จัก เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของบริโภคแก่มิตร (สาธารณโภคี) ในขณะเดียวกันนั้นการเสมอกันด้วยสิ่ง 2 สิ่งก็เป็น อีกองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในหลักการนี้ กล่าวคือ มีศีลเสมอกัน (สีลสามัญญตา) และมีทิฏฐิ ที่เสมอกัน (ทิฏฐิสามัญญตา) ทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมภายใต้กรอบแห่งสาราณียธรรมดำเนินไปได้ อย่างราบรื่นขึ้น พระพุทธองค์ทรงยก ทิฏฐิ ว่าเป็นธรรมชั้นยอดที่ยึดคลุมสาราณียธรรม 6 ประการ เอาไว้ทั้งหมด ดังพุทธพจน์ที่ว่า ทิฏฐิอันไกลจากกิเลสที่เป็นข้าศึก เป็นนิยยานิกธรรม นำบุคคลผู้ทำตามนั้นออกไป เพื่อความ สิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เป็นธรรมชั้นยอดที่ยึดคุมสาราณียธรรม 6 ประการนี้ไว้ ภิกษุทั้งหลาย ยอดอันเป็นส่วนสูงสุดเป็นที่ยึดคุมเรือนยอด แม้ฉันใด ทิฏฐิอันไกลจากกิเลสที่เป็นข้าศึก เป็นนิยยานิกธรรมนำบุคคลผู้ทำตามนั้นออกไป เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นธรรมชั้นยอดที่ยึดคลุมสาราณียธรรม 6 ประการ นี้ไว้ อรรถกถาจารย์อธิบายเพิ่มเติมว่า “สำหรับผู้ที่บำเพ็ญสาราณียธรรม อันเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เมื่อกาลผ่านไปนาน ก็ไม่ควรลืม เพราะเธอเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่ควรระลึกถึง ผู้ใดบำเพ็ญธรรมเหล่านั้นให้บริบูรณ์ ธรรมเหล่านั้นย่อมทำผู้นั้นให้เป็นที่รักของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย”

2. ความหมายในคัมภีร์ต่างๆ หลักสาราณียธรรมธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพนับถือช่วยเหลือกันและกันและสามัคคีพร้อมเพรียงกันอันจะทำให้คนสามารถอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขได้ได้มี นักวิชาการให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมไว้ ดังต่อไปนี้ ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อธิบายถึงหลัก สาราณียธรรม 6 ไว้ว่า สาราณียธรรม 6 คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุที่ระลึก ถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรม 6 คือ

1) เมตตากายกรรม คือ ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง กล่าวคือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) เมตตาวจีกรรม คือ ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง กล่าวคือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนแนะนำตักเตือน ด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3) เมตตามโนกรรม คือ ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง กล่าวคือ ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันมองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ต่อกัน

4) สาธารณโภคี คือ ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน กล่าวคือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจานให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภค ทั่วกัน ข้อนี้ใช้อัปปฏิวัตตโภคีก็ได้

5) สีลสามัญญตา คือ มีศีลบริสุทธ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง กล่าวคือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง กล่าวคือ มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหาธรรม 6 ประการนี้ มีคุณคือเป็นสาราณียะที่ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปิยกรณ์ทำให้เป็นที่รักเป็นครุกรณ์ ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคีและเอกภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พระครูปราโมทย์ปัญญาวัฒน์ (บุญเลิศ เตชปุญโญ) (2564, หน้า 82) ได้ให้ความหมายของสาราณียธรรม ธรรมเป็นเหตุให้ ระลึกถึงกัน คือ เป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงานร่วมกิจการหรือ ร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัวพึงปฏิบัติตามหลักอยู่ร่วมกัน ได้แก่

1) เมตตากายกรรม คือ ทำต่อกันด้วยเมตตา กล่าวคือ แสดงไม่ตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) เมตตาวจีกรรม คือ พูดต่อกันด้วยเมตตา กล่าวคือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็น ประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกัน ด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3) เมตตามโนกรรม คือ คิดต่อกันด้วยเมตตา กล่าวคือ ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกันมองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

4) สาธารณโภคี คือ ได้มาแบ่งกันกินกันใช้ กล่าวคือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

5) สีลสามัญญตา คือ ประพฤติให้ดีเหมือนเขา กล่าวคือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวมไม่ทาตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่

6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ ปรับความเห็นเข้ากันได้ กล่าวคือ เคารพรับฟังความคิดเห็น มีความเห็นชอบร่วมกันตกลงกันได้ในหลักการสำคัญยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

พระมหาประเสริฐ สุเมโธ (เพชรศรี) (2559, หน้า 59) ได้กล่าวว่า สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่ง ความระลึกถึงกัน คือ ผู้ประพฤติธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นเหตุให้ระลึกถึงความดีที่ทำต่อกันเป็นที่เคารพ นับถือของผู้อื่นและสมานความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไว้ได้

1) การเข้าไปตั้งกายกรรม คือ ประกอบด้วยเมตตา กล่าวคือ การช่วยขวนขวายทำกิจธุระของกันและกันด้วยกาย ไม่ว่าจะเป็นกิจธุระอะไรก็ตามก็เต็มใจช่วยทำกิจธุระนั้นจนสำเร็จไม่นิ่ง ดูดาย เพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่เรื่องอะไรจะทำให้เหนื่อยแรงลำบากกาย

2) การเข้าไปตั้งวจีกรรม คือ ประกอบด้วยเมตตา กล่าวคือ การแนะนำสั่งสอนบอกกันในทางที่ดีถูกต้อง เมื่อทำตามแล้วเกิดความดีงามไม่มีผลทำให้ผู้ทำตามต้องได้รับความเดือดร้อนภายหลัง

3) การเข้าไปตั้งมโนกรรม คือ ประกอบด้วยเมตตา กล่าวคือ การตั้งจิตเป็นเมตตาปรารถนาแต่ความไม่มีเวรมีภัยต่อกัน มุ่งหวังแต่ความสุขความเจริญและประโยชน์ต่อกันและกัน

4) การแบ่งปันลาภที่หามาได้ไม่หวงไว้บริโภคผู้เดียว กล่าวคือ การแบ่งปันสิ่งของที่ตนหาได้โดยชอบธรรมแก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ของที่ได้มา เพื่อเป็นการเกื้อกูลต่อผู้ที่มีลาภน้อยไม่หวงไว้บริโภคผู้เดียว

5) การรักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกับผู้อื่น กล่าวคือ การประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อยดี ไม่มีโทษปฏิบัติตนตามพระวินัยบัญญัติรักษาศีลตามภาวะของตนไม่ให้ขาดหรือด่างพร้อยเสมอกันกับผู้อื่น

6) การมีความเห็นร่วมกันกับผู้อื่น กล่าวคือ การมีความเห็นพ้องต้องกันตามพระธรรมวินัยเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่องไม่มีความเห็นผิดแผกแปลกไปจากผู้อื่นจนเป็นเหตุแห่งความแตกร้าวบาดหมางยอมรับมติของส่วนมาก ธรรม 6 อย่างนี้ทำให้ผู้ประพฤติให้เป็นที่รักที่เคารพของผู้อื่นเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกันเป็นไป เพื่อความไม่วิวาทกันและกันเป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2547, หน้า 23-24) ได้ให้ความหมายและหลักการปฏิบัติของสาราณียธรรมไว้ว่า ตามสัญชาตญาณของคนที่อยู่ร่วมกันนั้นยังปรารถนาความรักความอบอุ่น ความปลอดภัย ต้องการสิ่งที่พึ่งพาอาศัย ต้องการได้มีการพักผ่อนหย่อนใจ ต้องการให้มีสันทนาการในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะความเรียกร้องความต้องการตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตในทางพระพุทธศาสนา

กลุ่มพุทธบริษัททั้งฝ่ายคฤหัสถ์และบรรพชิตเมื่อมาอยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมของชาวพุทธแล้วจำเป็นที่จะต้องอยู่ด้วยความมีคุณธรรมเป็นจุดกลางทางความคิดที่มาพบกันโดยการปลูกฝังให้เกิดความรักความเคารพต่อกัน ซึ่งความรักความเคารพต่อกันนั้น เป็นผลซึ่งจะเกิดขึ้นอาจจากการแสดงความมีน้ำใจ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์ เมื่อมีความรักความเคารพต่อกันให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์ต่อกันแล้ว การทะเลาะวิวาทกันก็จะไม่เกิดขึ้นความสามัคคีซึ่งเป็นผลที่พึงปรารถนาของหมู่คณะไม่ว่ายุคใดสมัยใดก็จะบังเกิดขึ้นจากนั้นเอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางกิจกรรมทางผลประโยชน์ทางการศึกษาการประพฤติปฏิบัติก็จะบังเกิดขึ้นติดตามมาเหล่านี้เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน แต่ในขณะเดียวกันสิ่งที่ดีงามเหล่านี้เป็นผลรวมยอดซึ่งกันและกันโดยการสร้างเหตุเฉพาะใน ที่นี้ทรงแสดงว่าเป็นสาราณียธรรม คือ ธรรมะที่จะนำใจของบุคคลให้ระลึกถึงกัน ผูกพันเชื่อมโยง บุคคลไว้ด้วยน้ำใจ ประกอบด้วย 6 ประการ คือ

1) เมตตากายกรรม จะทำอะไรก็ให้ทำด้วยเมตตา ได้แก่ การแสดงความมีน้ำใจช่วยเหลือขวนขวายในกิจการงานต่างๆ ที่ควรของเพื่อนภิกษุสามเณรของเพื่อนอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นต่อหน้าหรือลับหลังก็ตาม

2) เมตตาวจีกรรม จะพูดอะไรก็ประกอบด้วยเมตตา ได้แก่ การพูดวาจาที่เป็นคำสัตย์คำจริงคำสมานสามัคคีกระชับสามัคคีพูดแต่คำไพเราะอ่อนหวานและคำที่มีประโยชน์นั้น เป็นคำที่มีพื้นฐานมาจากเมตตาต่อคนที่ตนพูดด้วยและคนที่พูดถึงพูดต่อหน้าอย่างไรลับหลังก็ต้องพูดอย่างนั้น ลับหลังอย่างไรต่อหน้าก็พูดอย่างนั้น

3) เมตตามโนกรรม จะคิดอะไรก็คิดกันด้วยเมตตา ได้แก่การตั้งความรู้สึกในคนและสัตว์ทั้งหลายว่า ชีวิตแต่ละชีวิตไม่ต้องการความทุกข์แต่ต้องการความสุขฉันใด เพราะฉะนั้นขอให้บุคคลนั้น ๆ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ให้แต่ละคนอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตนเมื่อจะคิดถึงใครก็ตามไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่าเป็นภิกษุสามเณรเท่านั้น ให้คิดถึงกันด้วยเมตตาเพราะพร้อมที่จะแสดงออกทางกายทางวาจาทั้งต่อหน้าและลับหลังบุคคลเหล่านั้น

4) แบ่งปันลาภที่ตนได้มาในทางที่ชอบธรรมให้แก่เพื่อนภิกษุสามเณรไม่หวงไว้บริโภคเฉพาะเพียงผู้เดียว คือ หลักการอยู่ร่วมกันของพระภิกษุสามเณรนั้นต้องเลี้ยงชีพด้วยลำแข้งของตัวเอง เที่ยวภิกษาจรบิณฑบาตอาหารจากชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาเป็นการได้อาหารมาในทางที่ชอบธรรม แต่ว่าการได้ปัจจัย 4 นั้น คนเรามีวาสนาบารมีไม่เหมือนกัน บางคนได้มากจนเหลือกินเหลือใช้ บางคนได้น้อยจนไม่ค่อยพอกินพอใช้เพราะฉะนั้น คนที่ได้ลาภผลมาในทางที่ชอบมาก จึงต้องแสดงออกซึ่งทางกายกรรม ทางวจีกรรม ที่สะท้อนมาจากใจด้วยการเอื้อเฟื้อแบ่งปัน เป็นการสงเคราะห์อนุเคราะห์เฉลี่ยความสุขให้แก่กันและกัน

5) รักษาศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่นๆ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น คือ การอยู่ร่วมกันของพระภิกษุสามเณรนั้นค่อนข้างจะอาถรรพ์แม้จะโงไปบ้าง จะเซ่อไปบ้าง แต่ถ้าไม่มีปัญหาเรื่องการประพฤติปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ที่เกี่ยวข้องกัน แม้จะเป็นเพื่อนรักร่วมใจกัน ถ้าคนหนึ่งละเมิดศีลที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้จะกลายเป็นที่รังเกียจดูหมิ่นของเพื่อนภิกษุสามเณรด้วยกัน การอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขที่ประสงค์จะเกิดขึ้นไม่ได้ดังนั้น จึงต้องพยายามปฏิบัติตนให้ถูกต้องตรงตามหลักของศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้โดยให้มองว่าข้อนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้อย่างไร ใครปฏิบัติถูกต้องตรงหลักที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ก็ปฏิบัติไปตามเขาทำให้เกิดเป็นความเรียบร้อยสวยงามขึ้นที่พระพุทธเจ้าทรง เรียกว่า สังฆโสภโณ คือ หมู่คณะที่งดงาม

6) มีความเห็นร่วมกันกับเพื่อนภิกษุสามเณรอื่นๆ ไม่วิวาทกับใครๆ เพราะมีความเห็นผิดกันเรื่องของความเห็นนั้น ในฐานะของภิกษุในพระพุทธศาสนาถ้าเป็นความเห็นเกี่ยวกับวินัยก็ต้องเอาวินัยเป็นมาตรการกำหนดตัดสินว่า ความเห็นของใครถูกต้องหรือไม่ถูกต้องถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมะก็ตรวจสอบเทียบเคียงตรวจทานหลักธรรมะว่า ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้อย่างไร แล้วก็หาจุดกลางทางความคิดมาพบกันที่นี่ แต่บางอย่างเป็นเรื่องของกิจการงานหรือแม้แต่เรื่อง ความเห็นทั่วไปอาจจะมีความขัดแย้งในหลักการและวิธีการบางอย่าง แต่ว่าสามารถประสบผล เช่นเดียวกันได้ก็ต้องประนีประนอมกัน ไม่ก่อเรื่องทะเลาะวิวาท เพราะเหตุว่า ความเห็นขัดแย้งกัน เว้นไว้แต่บุคคลนั้นมีความเห็นขัดแย้งกับพระธรรมวินัยซึ่งภิกษุสามเณรรู้ห่วงใยในพระพุทธศาสนา จะต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะขจัดปรับวาทเหล่านั้นให้ยุติลงด้วยความเรียบร้อย

พระธนบูลย์ สุวณฺโณ (หันมนตรี) (2563, หน้า 62) ได้กล่าวว่า สาราณียธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้คนเราไม่เห็นแก่ตัว แต่จะคิดถึงคนอื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เข้าใจคนอื่น มากขึ้น สาราณียธรรมมี 6 อย่าง คือ

1) เมตตากายกรรม คือ ทำต่อกันด้วยเมตตา หมายถึง ทำสิ่งใดก็ทาด้วยความ ปรารถนาดีต่อกันเช่นแสดงไม่ตรีและหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานร่วมกิจการร่วมชุมชนโดยช่วยเหลือธุระ ต่างๆ ด้วยความเต็มใจแสดงอากัปกิริยาสุภาพเคารพนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) เมตตาวจีกรรม คือ พูดกันด้วยเมตตา หมายถึง จะพูดอะไรก็พูดด้วยความ ปรารถนาดีต่อกันเช่นแนะนำสั่งสอนตักเตือนกันด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพพูดจริงไม่พูด เพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองเดียว

3) เมตตามโนกรรม คือ คิดต่อกันด้วยเมตตา หมายถึง จะคิดอะไรก็คิดด้วยความปรารถนาดี เช่น ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันมองกันในแง่ดี

4) สาธารณโภคีคือ แบ่งปันสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม หมายถึง แบ่งปันลาภผลที่ ร่วมกันหา ร่วมกันทำโดยยุติธรรม แม้สิ่งของที่ได้มาจะน้อย แต่ก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภค ทั่วถึงกันนั้น คือ การร่วมสุขร่วมทุกข์กัน

5) สีลสามัญญตา คือ มีความประพฤติเสมอภาคกัน หมายถึง ประพฤติสุจริตดีงาม เหมือน ๆ กันมีระเบียบวินัยเป็นแบบเดียวกันไม่ประพฤติให้เป็นที่รังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ มีความเสมอภาคกันทางความคิด หมายถึง ปรับความคิดเห็นให้มีเหตุมีผลถูกต้องเหมือน ๆ กันนั่นคือ การเคารพเหตุผล ยึดหลักความดีงาม เป็นอุดมคติ อย่างเดียวกัน

สาราณียธรรมในพระพุทธปรัชญาเถรวาท ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึง หลักธรรมสาราณียธรรม 6 ไว้ว่า สาราณียธรรมธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน 6 อย่าง ทำความรัก ทำความเคารพเป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ มี 6 อย่าง ดูก่อนอานนท์ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน

1) ดูก่อนอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีกายกรรมประกอบด้วย เมตตาปรากฏในเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับนี้คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีกภิกษุมีวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาปรากฏในเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับนี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันทำความรัก ทำความเคารพเป็นไปเพื่อสงเคราะห์กันเพื่อไม่วิวาทกันเพื่อความพร้อมเพรียงกันเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีกภิกษุมีมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาปรากฏในเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับนี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันทำ ความรัก ทำความเคารพเป็นไป เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

4) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีกภิกษุมีลาภใดๆ เกิดโดยธรรมได้โดยธรรมที่สุดแม้เพียงอาหารติดบาตรเป็นผู้ไม่แย่งกันเอาลาภเห็นปานนั้นไว้บริโภคแต่เฉพาะผู้เดียว ย่อมเป็นผู้บริโภคเฉลี่ยทั่วไปกับเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ผู้มีศีลนี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันทำความรักทำความเคารพเป็นไป เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

5) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีกภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกันโดยศีลในศีล ทั้งหลายที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่าง ไม่พร้อย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตัณหาและทิฏฐิไม่แตะต้องเป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิเห็นปานนั้นกับเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์อยู่ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับนี้ก็ธรรม เป็นที่ตั้ง

แห่งความระลึกถึงกันทำความรักทำความเคารพเป็นไป เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

6) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีกภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกัน โดยทิฏฐิ ในทิฏฐิที่เป็นของพระอริยะอันนำออกชักนำผู้กระทำตาม เพื่อความสิ้นทุกข์ โดยชอบเห็นปานนั้นกับเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์อยู่ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับนี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันทำความรักทำความเคารพเป็นไป เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดูก่อนอานนท์ นี้แลธรรม 6 อย่าง เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรักทำความเคารพเป็นไป เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดูก่อนอานนท์ ถ้าพวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง 6 อย่างนี้ ประพฤติอยู่พวกเธอจะยังเห็นทางว่ากล่าวพวกเราได้น้อยก็ตามมากก็ตามซึ่งจะอดกลั้นไว้ไม่ได้ละหรือท่านพระอานนท์กราบทูลว่า ข้อนี้หามิได้เลยพระพุทธเจ้าข้า พระพุทธเจ้าตรัสว่า ดูก่อนอานนท์ เพราะฉะนั้น แลพวกเธอพึงสมาทาน

สาราณียธรรมทั้ง 6 อย่างนี้ ประพฤติเถิดข้อนั้น จักเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่พวกเธอ ตลอดกาลนาน พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสภาษิตนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ ชื่นชมยินดีพระภาษิต ของพระผู้มีพระภาคเจ้าแลพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงสาราณียธรรม ไว้ดังนี้ พระพุทธองค์ตรัสว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม 6 ประการนี้ เป็นที่ตั้งแห่งการให้ระลึกถึง กระทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม 6 ประการ คือ สาราณียธรรม 6 อย่าง

1) ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งกายกรรม ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงเป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาทเพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2) ดูกรผู้มีอายุทั้งหลายข้ออื่นยังมีอีกภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงเป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3) ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีกภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงเป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รักเป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่เคารพเป็นไป เพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

4) ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีกลาภอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยธรรมได้มาแล้วโดยธรรมโดยที่สุดแม้เพียงอาหารในบาตรไม่หวงกันด้วยลาภเห็นปานดังนั้นแบ่งปันกับเพื่อน

สพรหมจารีทั้งหลาย ผู้มีศีลธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รักเป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

5) ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีกศีลอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ขาดไม่ทะลุไม่ด่างพร้อย เป็นไทยอันวิญญูชนสรรเสริญไม่เกี่ยวด้วยตัณหาและทิฏฐิ เป็นไปเพื่อสมาธิภิกษุเป็นผู้ถึง ความเป็นผู้เสมอกันโดยศีลในศีลเห็นปานดังนั้นกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังอยู่ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงเป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รักเป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาทเพื่อความพร้อมเพรียงเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

6) ดูกรผู้มีอายุทั้งหลายข้ออื่นยังมีอีกทิฏฐิอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งประเสริฐเป็นเครื่องนำสัตว์ออกจากทุกข์ ย่อมนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้กระทำทิฏฐินั้น ภิกษุเป็นผู้ถึง เป็นผู้เสมอกันโดยทิฏฐิในทิฏฐิเห็นปานดังนั้นกับเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังอยู่ ธรรมแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงเป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่รัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระไตรปิฎกปฐมสาราณียธรรมว่าด้วยสาราณียธรรมสูตรที่ 1 ภิกษุทั้งหลายสาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน 6 ประการนี้ สาราณียธรรม 6 ประการ อะไรบ้าง คือภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

1) ตั้งมั่นเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรม

2) ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังแม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรม

3) ตั้งมั่นเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังแม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรม

4) บริโภคโดยไม่แบ่งแยกลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรมได้มาโดยธรรม โดยที่สุดแม้เพียงบิณฑบาตบริโภคร่วมกับพรหมจารีทั้งหลาย ผู้มีศีลแม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรม

5) มีศีลไม่ขาดไม่ทะลุไม่ด่างไม่พร้อย ท่านผู้สรรเสริญไม่ถูกตัณหาและทิฏฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรม

6) มีอริยทิฏฐิอันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรม ภิกษุทั้งหลาย

สาราณียธรรม 6 ประการนี้แลปฐมสาราณียสูตรที่ 1 จบ ทุติยสาราณียสูตรว่าด้วยสาราณียธรรมสูตรที่ 2 ภิกษุทั้งหลายสาราณียธรรม 6 ประการนี้ ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความ สงเคราะห์กันเพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

สาราณียธรรม 6 ประการ อะไรบ้างคือภิกษุในธรรมวินัยนี้

1) ตั้งมั่นเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังแม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

2) ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังแม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

3) ตั้งมั่นเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังแม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่ วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

4) บริโภคโดยไม่แบ่งแยกลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรมได้มาโดยธรรมโดยที่สุดแม้เพียงบิณฑบาตบริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลแม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

5) มีศีลไม่ขาดไม่ทะลุไม่ด่างไม่พร้อยท่านผู้รู้สรรเสริญไม่ถูกตัณหาและทิฏฐิครอบงำเป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

6) มีอริยทิฏฐิอันเป็นธรรมเครื่องนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน ภิกษุทั้งหลายสาราณียธรรม 6 ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน ทุติยสาราณียธรรมที่ 2 จบการสร้างสัมพันธไมตรีตามหลักสาราณียธรรม 6 แก่นของสาราณียธรรม คือ ความปรารถนาดีต่อกันเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ซึ่งสามารถประยุกต์ให้ เป็นแนวทางสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ได้แก่

1) เมตตากายกรรม คือ การแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรทางกายต่อประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมื่อมิตรประเทศประสบภัยต่างๆ เป็นต้น ว่าอุทกภัยแผ่นดินไหว ฯลฯ ประเทศไทยก็ส่ง เครื่องอุปโภคบริโภคยารักษาโรคคณะแพทย์หรือเงินไปช่วยตามกำลังความสามารถ

2) เมตตาวจีกรรม คือ มีการกระทำทางวาจาที่แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อมิตรประเทศ เช่น ไม่กล่าวติเตียนให้ร้ายต่อมิตรประเทศถ้ามีปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้นก็หาทางยุติด้วยการเจรจาทางการทูต

3) เมตตามโนกรรมมีจิตใจปรารถนาดีกับมิตรประเทศปราศจากอกุศลจิตไม่หวาดระแวง

4) แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยชอบธรรมแก่มิตรประเทศ หมายถึง การช่วยเหลือกันและกันระหว่างประเทศ กล่าวคือ ประเทศร่ำรวยควรให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่ยากจนกว่าหรืออีกประการหนึ่งแม่น้ำบางสายแม้จะมีต้นกำเนิดจากประเทศของเรา ถ้าไหลผ่านเข้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านเรา ก็ควรรักษาอย่างดีไม่สร้างมลพิษให้กลายเป็นสายน้ำเสีย

5) มีหลักความประพฤติ (ศีล) เสมอกับมิตรประเทศและไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจของประเทศอื่น หมายถึง จะต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับมติสากลหรือสอดคล้องกับหลักการของสหประชาชาติ กล่าวคือ แก้ไขปัญหาระหว่างประเทศด้วยวิธีการทูตช่วยผดุงสันติภาพของโลกเคารพอธิปไตยของประเทศอื่น

6) มีความคิดเห็นตรงกับประเทศอื่น หมายถึง การอยู่ร่วมกันกับประเทศอื่น ๆ นั้น เราต้องยอมรับกฎเกณฑ์ที่กติกาที่นานาชาติกำหนดไว้ แม้ว่าบางครั้งเราจะไม่เห็นด้วยแต่ถ้าเสียงส่วนใหญ่เขาเห็นชอบเราก็ต้องปฏิบัติตามพระพุทธศาสนามีหลักของการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวสมาชิกควรพึงปฏิบัติต่อกันด้วยความรักความเข้าใจ อย่างจริงใจเพื่อการที่จะระลึกนึกถึงกันอยู่เสมอตามหลัก ที่เรียกว่า สาราณียธรรม มี 6 ประการ คือ

1) เมตตากายกรรมการปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา คือ แสดงความมีไม่ตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงานร่วมกิจการร่วมชุมชนด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจแสดงอาการกิริยาสุภาพเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2) เมตตาวจีกรรมการพูดกันด้วยความเมตตา คือ ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ด้วยวิธีการสั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพและนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3) เมตตามโนกรรมการติดต่อกันด้วยความเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

4) สาธารณโภคีการได้มาแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกันเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้นคนเหล่านั้นจะต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดีการร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้นมีลักษณะการแสดงออกต่างๆ ซึ่งเน้นความมีเมตตาปรารถนาดีหวังประโยชน์สุขต่อกันอันจะโยงไปหาหลักการพื้นฐาน คือ การที่คนเราจะต้องใช้ปัญญา คือ จะต้องใช้ปัญญานั้นบนพื้นฐานของเมตตา หมายความว่า ใช้ปัญญาโดยมีเมตตาประกอบหลักของความเป็นเอกภาพ ที่เรียกว่า สาราณียธรรมมี 6 ประการ คือ

1) เมตตากายกรรม คือ จะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา หมายความว่า ทำด้วยความรักด้วยไม่ตรีด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีความช่วยเหลือกัน มีการร่วมมือกัน มีความ พร้อมที่จะประสานงานกัน

2) เมตตาวจีกรรม คือ จะพูดอะไรก็พูดด้วยเมตตา โดยเจรจากันด้วย เหตุผล โดยใช้ปัญญาไม่ใช้โทสะเป็นตัวนำ ฉะนั้น ต้องพูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีจิตสำนึกในผลประโยชน์สุขร่วมกันต้องการสร้างสรรค์

3) เมตตามโนกรรม คือ จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตานั่น คือ การมีความหวังดีต่อกันปรารถนาดีต่อกันโดยการคิดพิจารณาวินิจฉัยคิดวางแผนต่างๆ โดยมุ่งทำให้เกิด ประโยชน์สุขแก่กัน สร้างสรรค์สังคมและมีไม่ตรีต่อกันอย่างแท้จริง

4) สาธารณโภคี หมายถึง การมีกินมีใช้ร่วมกันหรือมีการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันหรือการมุ่งช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยการไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น

5) สีลสามัญญตา หมายถึง มีศีลเสมอกัน คือ มีความประพฤติดีรักษา ระเบียบวินัย รักษากฎกติกาของสังคม มีความสุจริตกายวาจาที่เสมอกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม

6) ทิฏฐิสามัญญตา หมายถึง มีทิฏฐิมีความเห็นมีความเชื่อมั่นยึดถือใน หลักการอุดมการณ์และอุดมคติร่วมกันหรือสอดคล้องกันคนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีความเห็น ความเข้าใจและความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน เช่น การยอมรับระบอบประชาธิปไตย การเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่การเข้าใจเรื่องเสรีภาพภราดรภาพหรือเอกภาพ เป็นต้น

หลักสาราณียธรรมเป็นหลักการใหญ่ที่ก่อให้เกิดเอกภาพหรือภราดรภาพหลักสราณียธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องระลึกถึงกันเป็นหลักการที่จะทำให้เกิดความประสานพร้อมเพียงสามัคคีและผนึกร่วมกันเป็นเอกภาพหลักธรรมนี้มีสาระสำคัญที่สอนว่าสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีเครื่องผูกพันคนให้มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันเพราะการที่แต่ละคนจะอยู่ได้ด้วยดีและเอาศักยภาพของตนมาร่วมสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยได้นั้นคนเหล่านั้นจะต้องมีความสามัคคีรู้จักร่วมมือกัน และอยู่ร่วมกันด้วยดีการร่วมมือกันและอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้นมีลักษณะการแสดงออกต่าง ๆ ซึ่งเน้นความมีเมตตาปรารถนาดีหวังประโยชน์สุขต่อกันอันจะโยงไปหาหลักการพื้นฐาน คือ การที่คนเราจะต้องใช้ปัญญาคือจะต้องใช้ปัญญานั้นบนพื้นฐานของเมตตา หมายความว่า ใช้ปัญญาโดยมีเมตตาประกอบ หลักของความเป็นเอกภาพ ที่เรียกว่า สาราณียธรรม มี 6 ประการ คือ

1) เมตตากายกรรม คือ จะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา หมายความว่า ทำด้วย ความรักด้วยไมตรีด้วยความปรารถนาดีต่อกันมีความช่วยเหลือกันมีการร่วมมือกันมีความพร้อมที่จะประสานงานกัน

2) เมตตาวจีกรรม คือ จะพูดอะไรก็พูดด้วยเมตตาโดยเจรจากันด้วยเหตุผลโดยใช้ปัญญาไม่ใช้โทสะเป็นตัวนำ ฉะนั้น ต้อพูดด้วยความปรารถนาดีต่อกันมีจิตสำนึกในผลประโยชน์สุขร่วมกันต้องการสร้างสรรค์

3) เมตตามโนกรรม คือ จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา นั่นคือ การมีความหวังดีต่อกันปรารถนาดีต่อกัน โดยการคิดพิจารณาวินิจฉัยคิดวางแผนต่างๆ โดยมุ่งทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ กันสร้างสรรค์สังคมและมีไม่ตรีต่อกันอย่างแท้จริง

4) สาธารณโภคี หมายถึง การมีกินมีใช้ร่วมกันหรือมีการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันหรือการมุ่งช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะโดยการไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น

5) สีลสามัญญตา หมายถึง มีศีลเสมอกัน คือ มีความประพฤติดีรักษาระเบียบวินัยรักษากฎกติกาของสังคม มีความสุจริตกายวาจาที่เสมอกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม

6) ทิฏฐิสามัญญตา หมายถึง มีทิฏฐิมีความเห็นมีความเชื่อมั่น ยึดถือในหลักการอุดมการณ์และอุดมคติร่วมกันหรือสอดคล้องกันคนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีความเห็น ความเข้าใจแลความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกันเช่น การยอมรับระบอบประชาธิปไตย การเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่การเข้าใจเรื่องเสรีภาพภราดรภาพหรือเอกภาพ เป็นต้น หลักสาราณียธรรม 6 เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจะเกิดผลจากการปฏิบัติ ดังนี้

1) สาราณียะทำให้ระลึกถึงกันในแง่ดี

2) ปิยกรณะทำให้เกิดความรักใคร่ปรองดองกัน

3) ครุกรณะทำให้เกิดความเคารพมีสัมมาคำรวะต่อกัน

4) สังคหะทำให้เกิดการสงเคราะห์เกื้อกูลกัน

5) อวิวาทกะทำให้เกิดความไม่วิวาทบาดหมางกัน

6) สามัคคียะทำให้เกิดความพร้อมเพรียงสมัครสมานสามัคคีกัน

7) เอกีภาวะทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สรุปว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่มีการกล่าวถึงการช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพเคารพนับถือกันช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพุทธวิธีการบริหาร ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดผลที่ดีแก่ชุมชนและเพื่อนร่วมงาน

พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (ยศขุน) (2543, หน้า 47) สาราณียธรรมอีกความหมายหนึ่งปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ซึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสแสดงแก่ภิกษุจำนวนมากขณะเกิดความบาดหมาง ทะเลาะวิวาทกัน สาราณียธรรม ดังกล่าวมีอยู่ 10 ประการดังนี้

1) เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจาระและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย แม้การที่ภิกษุป็นผู้มีศีล สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

2) เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สั่งสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดดีด้วยทิฏฐิแม้การที่ภิกษุ เป็นพหูสูต ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทิฏฐิ

3) เป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดีมีเพื่อนดี

4) เป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย อดทน รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย อดทน รับฟังคำพร่ำสอนโดยเคารพ

5) เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานที่จะต้องช่วยกันทำ ทั้งงานสูง และงานต่าง ๆ ของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการงานที่ จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานที่ จะต้องช่วยกันทำทั้งงานสูง และงานต่ำของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้

6) เป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ฟัง และผู้แสดงธรรมอันเป็นที่พอใจ มีปราโมทย์อย่างยิ่งในอภิธรรมในอภิวินัย แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ใคร่ธรรม

7) เป็นผู้ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่แม้การที่ภิกษุเป็นผู้ปรารภความเพียรเพื่อละ อกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม ทั้งหลาย

8) เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชชบริขาร ตามแต่จะได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชชบริขาร ตามแต่จะได้

9) เป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่งระลึกถึงสิ่ง ที่ทำและคำที่พูดแม้นานได้ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน อย่างยิ่งระลึกถึงสิ่งที่ทำและคำที่พูดแม้นานได้

10) เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิด และความดับอันเป็นอริยะชาแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ แม้การที่ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะชำระกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ

สาราณียธรรม ทั้ง 10 ประการข้างต้น เป็นธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไป เพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกันเพื่อความเป็นอันเดียวกัน คือ ความเป็นเอกภาพ ไม่ก่อความแตกแยก

สรุปว่า ความหมายของสาราณียธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และที่ใช้กล่าวถึงในงานวิจัย เล่มนี้ มี 6 ประการ ได้แก่ เมตตากายกรรม คือ การกระทำใดๆ ต่อบุคคลอื่น ด้วยจิตที่ประกอบด้วย เมตตา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตาวจีกรรม คือ การกล่าววาจาใดๆ ต่อบุคคลอื่นด้วยจิตที่ ประกอบด้วยเมตตา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตามโนกรรม คือ การคิดถึงบุคคลอื่น ด้วยจิตปรารถนาให้เขามีความสุข ทั้งต่อหน้าและลับหลัง สาธารณโภคิตา คือ การแบ่งปันทรัพย์สินให้กับผู้อื่นโดยไม่เลือกบุคคล สีลสามัญญตา คือ การปฏิบัติตนตามระเบียบปฏิบัติเสมอเหมือนกับบุคคลอื่น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และทิฏฐิสามัญญตา คือ การมีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม (สัมมาทิฏฐิ) เสมอเหมือนกับผู้อื่น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง นอกจากนี้ ยังมีความหมายอื่นที่ปรากฏในพระไตรปิฎก 10 ประการ ได้แก่ เป็นผู้มีศีลเป็น พหูสูต เป็นผู้มีมิตรดี เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้ขยัน เป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เป็นผู้สันโดษ เป็นผู้มีสติ เป็นผู้มีปัญญา

2.3.2 ความสำคัญของหลักสาราณียธรรม 6

ความสำคัญของหลักสาราณียธรรมโดยแบ่งความสำคัญดังกล่าวออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) ความสำคัญระดับปัจจัยบุคคล

2) ความสำคัญระดับสังคม

3) ความสำคัญในฐานะที่เป็นกระบวนการของไตรสิกขา ดังต่อไปนี้

1) ความสำคัญระดับปัจจัยบุคคล

ความสำคัญของสาราณียธรรมในระดับนี้เป็นระดับที่ส่งผลดีให้กับมนุษย์ ถือเป็นระดับปัจเจกบุคคล มีความสำคัญ คือ สามารถขัดเกลากิเลสออกจากจิตใจของบุคคลผู้ที่ศึกษาดีแล้วและบำเพ็ญสาราณียธรรมนี้ให้บริบูรณ์ดี สำหรับบริษัทผู้ที่ยังไม่ได้ศึกษาย่อมบำเพ็ญให้บริบูรณ์ดีไม่ได้ผู้ใดจะได้จากผู้อื่น ผู้นั้นย่อมไม่ถือเอามาก แม้เมื่อไม่ได้จากผู้อื่น ย่อมถือเอาพอประมาณเท่านั้น ไม่เอามากไป มีหลักฐานที่น่าสนใจอยู่ชิ้นหนึ่งที่ผู้วิจัยพบ ได้แก่ ประเด็นเรื่อง “ระยะเวลาของการบำเพ็ญสาราณียธรรมให้เต็มบริบูรณ์” ในอรรถกถาระบุว่าต้องใช้เวลาบำเพ็ญอย่างตั้งใจถึง 12 ปี สาราณียธรรมจึงจะเต็มบริบูรณ์ได้ ดังข้อความต่อไปนี้ สาราณียธรรมนี้ ย่อมเต็มบริบูรณ์โดยใช้เวลาถึง 12 ปี แม้แก่ผู้ที่เที่ยวบิณฑบาตแล้วให้สิ่งที่ตน ได้แล้วบ่อย ๆ อย่างนี้ ไม่น้อยกว่า 12 ปีนั้น ก็หากภิกษุผู้บำเพ็ญสาราณียธรรมให้บริบูรณ์ครบปีที่ 12 วางบาตรที่เต็มด้วยบิณฑบาตไว้บนหอฉันแล้วไปสรงน้ำ และพระสังฆเถระมาถามว่า นี้บาตรของใคร เมื่อมีผู้ตอบว่า ของภิกษุผู้บำเพ็ญสาราณียธรรม ขอรับ ก็กล่าวว่า พวกท่านจงนำบาตรนั้นมา แล้ว จัดแจงบิณฑบาตทั้งหมด ฉันแล้ววางบาตรเปล่าไว้ ครั้งนั้น ภิกษุนั้นเห็นบาตรเปล่าแล้วให้เกิดโทมนัส ขึ้นว่า ภิกษุทั้งหลายฉันไม่เหลือไว้สำหรับเราเลย สาราณียธรรม

ย่อมเป็นอันแตกไป เธอต้องบำเพ็ญให้ บริบูรณ์อีก 12 ปี เพราะสาราณียธรรมนี้เป็นเช่นกับติตถิยปริวาส เมื่อขาดคราวเดียวก็ต้องบำเพ็ญให้ บริบูรณ์อีกเท่านั้น ส่วนผู้ใดเกิดโสมนัสว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอที่เพื่อนพรหมจารี ทั้งหลายไม่ได้ถามโดยเอื้อเฟื้อถึงของที่อยู่ในบาตรของเราเลยแต่ก็บริโภค ผู้นั้นชื่อว่ามีสาราณียธรรม เต็มบริบูรณ์22 จะเห็นว่า สาราณียธรรม อันผู้ที่บำเพ็ญอยู่นั้นอาศัยระยะเวลาในการใช้ความเพียรพยายาม นานถึง 12 ปี ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่นานมาก กาลเวลาที่ดำเนินชีวิตภายใต้กรอบของหลักสาราณียธรรมนี้ ทำให้ผู้บำเพ็ญต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนอย่างหนัก ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึง ความวิริยะอุตสาหะ ตั้งใจบำเพ็ญไม่ให้ขาดตกบกพร่อง หากสาราณียธรรมไม่บริบูรณ์ต้องเริ่มบำเพ็ญ ใหม่เป็นเวลา 12 ปี พฤติกรรมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจดังกล่าว จึงถูกขัดเกลาให้กิเลสตัณหาลด น้อยถอยลงไปตามลำดับ

2) ความสำคัญระดับสังคม

สาราณียธรรม ถือเป็นหลักธรรมที่เปรียบเสมือนเครื่องมือในการช่วยให้ผู้นำเอาไปปฏิบัติได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสวัสดีฟและเกิดความประทับใจซึ่งกันและกันด้วยการกระทำที่ประกอบไปด้วย กุศลทั้งกาย วาจา และใจ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญในระดับสังคม กล่าวคือ ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะนั้น ๆ ทำให้สังคมการอยู่ร่วมกันทั้งในระดับมนุษย์ด้วยกันเองและในระดับการอยู่ร่วมกันของหมู่มนุษย์และเทวดาซึ่งถือเป็นภูมิหนึ่งในโลกียภูมิ ดังที่ปรากฏข้อความในคัมภีร์ชั้นอรรถ กถา มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ว่า ภิกษุผู้บำเพ็ญสาราณียธรรมบริบูรณ์แล้วอย่างนี้ย่อมไม่มีความริษยา ไม่มีความตระหนี่ เธอย่อมเป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย มีปัจจัยหาได้ง่าย แม้สิ่งของที่อยู่ในบาตรที่ผู้อื่นถวายเธอก็ไม่หมดสิ้นไป เธอย่อมได้สิ่งของชั้นเลิศในที่ที่เขาแบ่งสิ่งของ เมื่อเกิดมีความหวาดกลัวหรือความหิวโหย เทวดาทั้งหลายย่อมขวนขวายเพื่อช่วยเหลือ

3) ความสำคัญในฐานะที่เป็นกระบวนการของไตรสิกขา

มีหลักฐานปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ปาจีนวังสทายคมนกถา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสาราณียธรรมในหมู่เพื่อนสหธรรมิก กล่าวคือมีความเกื้อกูลช่วยเหลือกันอยู่อย่างสงบสุข พร้อมเพรียงและสามัคคีกัน ดังที่พระอนุรุทธะ พระนันทิยะ และพระกิมพิละ ได้ตอบคำถามที่พระพุทธองค์ทรงตรัสถามว่า “ข้าพระองค์นั้นเข้าไปตั้งเมตตากายกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง เข้าไปตั้งเมตตาวจีกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง เข้าไปตั้งเมตตามโนกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลังในท่านเหล่านี้ ข้าพระองค์นั้นมี ความคิดอย่างนี้ว่า ไฉนหนอเราพึงวางจิตตนไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้เท่านั้น แล้ววางจิตตนให้เป็นไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้แล กายของพวกข้าพระองค์ต่างกันก็จริงแล แต่จิตเป็นเหมือนดวงเดียวกันพระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระองค์เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกันไม่ทะเลาะกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันดุจนมสดกับน้ำ มองหน้ากันด้วยความชื่นบานด้วยวิธีอย่างนี้แล พระพุทธเจ้าข้า” “บรรดาพวกข้าพระองค์ผู้ที่กลับจากบิณฑบาตมาถึงก่อนก็ปูอาสนะ ตั้งน้ำล้างเท้า ตั่งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ล้างสำรับกับข้าวแล้วตั้งไว้ ตั้งน้ำดื่มน้ำใช้ไว้ ผู้กลับจากบิณฑบาตภายหลัง

ถ้ามีอาหารที่เป็นเดน ถ้าต้องการก็ฉันได้ ถ้าไม่ต้องการก็เททิ้งในที่ปราศจากของเขียวสด หรือล้างในน้ำที่ไม่มีตัวสัตว์ เธอเก็บอาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั่งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ล้างสำรับกับข้าวแล้วเก็บไว้ เก็บน้ำดื่ม น้ำใช้กวาดโรงฉัน ผู้ใดเห็นหม้อน้ำดื่ม หม้อน้ำใช้ หรือหม้อน้ำในวัจกุฎีว่างเปล่าก็ตักน้ำตั้งไว้ ถ้าเธอไม่อาจทำได้ พวกข้าพระองค์ก็กวักมือเรียกเพื่อนมาแล้วช่วยกันตักยกเข้าไปตั้งไว้ แต่ไม่ได้บ่นว่าเพราะเรื่องนั้นเลย และทุก ๆ 5 วัน พวกข้าพระองค์จะนั่งประชุมสนทนาธรรมตลอดคืนยันรุ่ง พวกข้าพระองค์เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่ด้วยวิธีนี้แล พระพุทธเจ้าข้า” พระสูตรดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหลักสาราณียธรรม เนื่องจากเมื่อภิกษุมีระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในขั้นต้น (สีลสามัญญตา) รวมถึงการมีเมตตาทั้งทางกาย (เมตตากายกรรม) และทางวาจา (เมตตาวจีกรรม) ย่อมก่อให้เกิดทัศนคติในเชิงบวกต่อกันและกัน ก่อเกิดเป็นความรัก ความเข้าใจกันอย่างถ่องแท้ มีความสบายใจและความเอื้ออาทรในการร่วมแบ่งปัน สิ่งของเครื่องใช้ ซึ่งกันและกัน (สาธารณโภคิตา) เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ย่อมอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างชื่นบาน มีความจริงใจต่อกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกัน นอกเหนือจากนั้นในขั้นที่ 2 สาราณียธรรมยังนำพากลุ่มคนใน สังคมดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการการพัฒนาตนผ่านหลักของไตรสิกขาต่อไป กล่าวคือ สังคมที่ดีงามโดย มีศีลเป็นบาทฐาน จะเป็นสังคมที่เกื้อหนุนให้มีแต่มิตรที่แท้จริง (กัลยาณมิตร) เพื่อที่จะช่วยกันแนะนำ ชักจูงมิตรของตนให้ปฏิบัติฝึกฝนจิตใจต่อไป เมื่อมิตรเดินผิดทาง มิตรที่ดีก็จะช่วยตักเตือนและเอาใจ ใส่กันและกัน ให้พ้นจากปัญหาต่างๆ ได้ด้วยกุศลจิตที่ประกอบไปด้วยเมตตา (เมตตามโนกรรม) และ เมื่อสิ้นสุดกระบวนการไตรสิกขาคือถึงขั้นสุดท้าย (ขั้นที่ 3) ซึ่งเป็นขั้นของโลกุตตรปัญญา (ทิฏฐิสามัญญตา) ซึ่งพาสรรพสัตว์ให้พ้นจากกองทุกข์ทั้งมวลเข้าสู่สภาวธรรมที่เป็นบรมสุข กล่าวคือ พระนิพพาน อนึ่งเมื่อบุคคลมีการติดต่อและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เราก็คอยดูแลเอาใจใส่บุคคลที่ อยู่รอบข้างเรา ให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้นั้นต้องการ และแสดงกิริยาสุภาพต่อกัน ใช้คำพูดที่ดีต่อกัน พูดคำจริง ไม่หลอกลวง ไม่พูดจาเยาะเย้ยถากถาง ไม่พูดจาให้ผู้อื่นเจ็บช้ำน้ำใจ เมื่อพูดจาต่อกันด้วยดี พูดจาถนอมน้ำใจผู้ฟัง ไม่นินทาว่าร้าย ก็จะส่งผลให้ผู้ที่เราคบหาสมาคมด้วยมีความเชื่อถือไว้วางใจในตัวเรา และ “เมื่อเรามีสิ่งของใดๆ เราก็แบ่งปันสิ่งของให้แก่กันและกัน แม้จะเป็นของเล็กน้อย อีกทั้ง ดูแลเอาใจใส่สิ่งของของผู้ที่เราคบหาสมาคมด้วยเหมือนกับเป็นของของตน หากมีใครอัตคัดขาดแคลน ก็ช่วยเหลือเจือจานกันตามกำลังความสามารถ” 25 ลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นถือเป็นข้อปฏิบัติที่แสดง ออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้ อาจมีอีกสิ่งหนึ่งที่เมื่อเรามีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มบุคคลใดๆ ก็อาจมีกฎระเบียบที่ ถือเป็นข้อตกลงระหว่างกลุ่มนั้นๆ ที่เราต้องปฏิบัติตามเพื่อความสัมพันธ์อันดีของบุคคลในกลุ่มที่เราสังกัดอยู่ กล่าวคือเป็นการปฏิบัติตนระดับศีลในไตรสิกขา (อธิศีลสิกขา) เมื่อปฏิบัติในระดับศีลได้ การดำเนินชีวิตของเราก็ชื่อได้ว่าเป็นผู้มีสติอยู่ตลอดเวลา ต่อมา เมื่อเราปฏิบัติได้ในระดับกาย และวาจาแล้ว สิ่งที่อยู่เหนือขึ้นมา คือ ระดับจิตใจใจที่มี ความรักให้แก่กัน ความรักที่เป็นรักแบบเมตตา มิใช่แบบเสน่หา ด้วยการคิดดี ปรารถนาให้ผู้อื่นมี ความสุข แม้เราจะไม่ได้มีส่วนในความสุขนั้นก็ตาม แต่เราก็พลอยยินดี

ไปด้วย การไม่คาดหวังให้บุคคล อื่นต้องเป็นไปอย่างที่เราต้องการ รวมถึงการเคารพนับถือผู้ที่ควรเคารพอย่างบริสุทธิ์ใจไม่มีเรื่อง ผลประโยชน์แอบแฝง เมื่อมีความบริสุทธิ์ใจในสัมพันธภาพที่มีต่อกัน ก็จะมีความผ่องใสแห่งจิต มีปีติ และสุข เรียกได้ว่ามีสมาธิเกิดขึ้นในจิตใจ (อธิจิตสิกขา) เมื่อบริสุทธิ์ใจในความสัมพันธ์ระหว่างกัน ก็ส่งผลให้เกิดความราบรื่นในการติดต่อประสานงานในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น เพราะปราศจาก อคติ และเป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ถือความคิดของตนเป็นใหญ่ ในขณะเดียวกันก็ มีวิจารณญาณพอที่จะวินิจฉัยได้ว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทั้งทางกาย และวาจาที่ถูกต้องเหมาะสมในลำดับต่อไป อาจเรียกสิ่งนี้ว่า ปัญญา (Wisdom) ที่จะมาช่วยควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น

วิทย์ วิศทเวทย์ (2550, หน้า 87-27) สิ่งเหล่านี้ เป็นการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจากภายใน มิใช่เป็นแค่มารยาททางสังคมที่ต้องทำเพื่อรักษา ภาพพจน์ที่ปรากฏแก่สาธารณชนเท่านั้น เมื่อมีปัญญาเกิดขึ้น การที่เราจะคิด พูด หรือทำการใดๆ ก็จะประกอบด้วยเมตตาอย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปว่าความสำคัญของสาราณียธรรม แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับปัจเจกบุคคล เป็นการขัด เกลากิเลสออกจากจิตใจของบุคคลผู้ปฏิบัติ ระดับสังคม ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะนั้นๆ และ เป็นกระบวนการไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในระดับศีล ประกอบด้วย เมตตากายกรรม เมตตา วจีกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ระดับสมาธิ คือ เมตตามโนกรรม และระดับปัญญา คือ ทิฏฐิ สามัญญตา

2.3.3 องค์ประกอบของสาราณียธรรม

หมู่ชนที่รวมกันเข้าเป็นหมู่ตั้งแต่หมู่เล็กจนถึงหมู่ใหญ่ เมื่อรวมกันเข้าเป็นหมู่ที่พร้อมเพรียงกันทำกิจอันใด หรือปฏิบัติหน้าที่ของตนในทางนั้น ๆ ดำรงอยู่ด้วยอำนาจความสามัคคีกัน ยากที่ใครจะทำลายล้างได้ ฉะนั้นผู้ที่มุ่งทำลายหมู่ใด จึงพยายามทำให้หมู่นั้นแตกสามัคคีกัน เมื่อทำสำเร็จก็ ทำลายต่อไปได้ง่ายซึ่งพระพุทธองค์ได้มีพระบรมพุทโธวาทแสดงคุณของความสามัคคีและแสดงโทษของสามัคคีเภทไว้เป็นอันมากเพื่อให้ประชานิกรทุกหมู่เหล่าสามัคคี เว้นทำเหตุแตกสามัคคีเสีย ถือมีความสำคัญมาก จึงมีจารึกอยู่ในพระราชสัญจกรแผ่นดินว่า “สพฺเพส สงฺฆภูตาน สามคฺคี วฺฒิสาธิกา ความสามัคคีของชนทั้งปวงผู้อยู่รวมกันเป็นหมู่ ยังความเจริญให้สำเร็จ” จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมไว้หลายท่าน ดังนี้

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวโร) (2542, หน้า 106-107) สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนผู้บำเพ็ญสาราณียธรรม แปลว่า ธรรมที่ควรระลึกในใจฝังไว้ในใจ มีด้วยกัน 6 ประการ ดังนี้

1) เมตตากายกรรม จะทำอะไรด้วยกายประกอบด้วยเมตตาทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง เช่น ช่วยขวนขวายในกิจการของเพื่อนมิตรสหายกัน หรือพวกเดียวกัน หรือคนอื่น ช่วยทำกิจนั้นให้สำเร็จ

ลุล่วงไปด้วยกำลังกาย เป็นการแสดงน้ำใจของผู้กระทำให้ผู้ถูกกระทำได้รับความสุข ว่าเขามีเมตตากรุณาต่อตัว

2) เมตตาวจีกรรม นี่อาศัยทางวาจา เป็นการพูดแนะนำตักเตือนให้ผู้นั้น ๆ มีสติ กลับตัวได้ หรือชี้แจงอธิบายวิชาศิลปศาสตร์ถ่ายความรู้ให้กันให้ผู้นั้นฉลาดเฉลียวขึ้น ไม่นิ่งเฉยเสียช่วยแนะนำให้กิจการนั้น ๆ สำเร็จไปได้

3) เมตตามโนกรรม เมื่อไม่มีโอกาสทำด้วยกายหรือวาจา พึงนึกแผ่เมตตาในใจ พึงฝึกหัดใจ ตัวไว้ในผู้เกลียดชัง โกรธเคือง อาฆาตพยาบาท เลี่ยงหลีกจิตใจอันไม่ทำคุณประโยชน์ความดี ไม่มุ่งร้าย ไม่อาฆาต เป็นการฝึกหัดจิตใจให้ได้ระเบียบเรียบร้อย พูดยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นสุขสำราญ

4) สาธารณโภคี เป็นการแบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรม เมื่อมีพัสดุสิ่งของพอที่จะแบ่งเฉลี่ยได้ เป็นการแสดงน้ำใจดี ส่วนการแบ่งปันพัสดุสิ่งของเหล่านั้นซึ่งจะสำเร็จได้ ก็เพราะใจที่ประกอบด้วยเมตตากรุณา คนที่เมตตารักใคร่กัน ย่อมคิดอนุเคราะห์เกื้อกูลกัน ส่วนที่สละแบ่งปันนั้นแม้เล็กน้อยก็เป็นการแสดงน้ำใจ ตลอดจนถึงไปไหนมามีของฝากผู้อื่นก็เป็นของแสดงน้ำใจ

5) สีลสามัญญตา มีความประพฤติทางกายวาจาเสมอกัน ให้มีศีลสม่ำเสมอ ละม้ายคล้ายคลึงกัน ไม่ประพฤติตัวให้บกพร่องจนเป็นที่รังเกียจ โดยอาศัยกิริยากายวาจาของผู้นั้น ๆ ละม้ายคล้ายคลึงกัน ประพฤติร่วมกันไม่แปลกกัน จะเกิดความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ชอบพอรักใคร่กัน ศีลคุ้มครองทางกายวาจาของผู้รักษาให้เรียบร้อยสุจริต สามารถที่จะห้ามความชั่วทุจริตได้

6) ทิฏฐิสามัญญตา เป็นการแสดงถึงความเห็นร่วมกัน ละม้ายคล้ายคลึงร่วมกัน จะช่วยทะนุบำรุงความสามัคคี เคารพนับถือ สนิทสนมกลมเกลียวกัน พระพุทธองค์ทรงแสดงความเห็นนี้เป็นข้อที่สุด เพราะว่าถ้าเห็นผิดไปแล้ว ความคิดก็ผิด ตลอดถึงเมตตาก็ตั้งในใจไม่ได้ มีความคิดผิด เมตตา ก็เกิดไม่ได้ ทั้งกับกายและวาจา หากแต่มีความเห็นชอบแล้ว การอื่น ๆ ก็ถูกใจ ก็คิดถูก วาจาก็กล่าวถูก การที่จะทำทางกายก็ถูก

สมเด็จพระวันรัต (นิรันตรมหาเถระ) (2547, หน้า 282-283) สาราณียธรรรมสูตร อังคุตตรนิกาย มีนัยว่า ธรรมะ 6 ประการเหล่านี้ เป็นสาราณียธรรมให้เกิดความรักใคร่ในกันและกัน ให้เกิดความเคารพนับถือ เป็นไปเพื่อยึดเหนี่ยวใจ ไม่วิวาทบาดหมาง เป็นทางให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ข้อ 1 แสดงเมตตากายกรรม จะทำอะไรด้วยกายก็ให้ประกอบด้วยเมตตา เช่น ขวนขวายใน กิจธุระของญาติสนิทมิตรสหาย ช่วยทำกิจการนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยกำลังกาย

ข้อ 2 แสดงเมตตาวจีกรรม จะพูดอะไรด้วยวาจา ก็ให้ประกอบด้วยเมตตา คือ อาศัยวาจาพูดแนะนำตักเตือนให้ผู้นั้นมีสติยับยั้งการได้ในความพลาดผิดด้วยจิตเมตตา หรือตั้งใจสอนวิทยาการศิลปศาสตร์ให้เขาเกิดความฉลาด เป็นต้น ถ้ากิจการอย่างใด ๆ ที่จะช่วยให้สำเร็จด้วยวาจาแล้ว เมื่อมีโอกาสย่อมไม่นิ่งเฉยดูดาย ช่วยขวนขวายแนะนำให้กิจการนั้น ๆ สำเร็จด้วยเมตตา

ข้อ 3 แสดงเมตตามโนกรรม จะคิดอะไรด้วยใจ ก็ให้ประกอบด้วยเมตตา เมื่อไม่มีโอกาสอำนวยช่วยให้ทำด้วยกายหรือชี้แจงด้วยวาจาก็นึกแผ่เมตตาในใจ ไม่มีจิตคิดอาฆาต พยาบาท โกรธเคืองกัน เมตตานี้มีปรากฏในที่ใดก็ทำให้ที่นั้นร่มเย็นเป็นสุข

ข้อ 4 แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบประกอบด้วยธรรม มีจิตคิดโอบอ้อม เอื้อเฟื้อแผ่เผื่อ เจือจาน สละพัสดุ อาหาร ข้าว น้ำผ้านุ่งห่ม เป็นต้น ช่วยเหลือคนนั้น ๆ เป็นการแสดงน้ำใจดี สิ่งที่สละ แบ่งปันให้นั้นแม้ว่าจะเล็กน้อยก็เป็นเครื่องแสดงน้ำใจภายในให้ผู้อื่นเห็น

ข้อ 5 มีศีล คือ ความประพฤติชอบด้วยกาย วาจาเสมอกัน มีศีลเสมอละม้ายคล้ายคลึงกัน ไม่ประพฤติตนให้บกพร่องจนเป็นที่ต้องรังเกียจกินแหนงแคลงใจกัน ศีลเป็นเครื่องควบคุมคุ้มครองกาย วาจา ของผู้รักษาให้เป็นไปโดยเรียบร้อยสุจริต ไม่เบียดเบียนกันและกันให้เดือดร้อน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ข้อ 6 มีทิฏฐิ คือ ความเห็นร่วมกันในทางที่ถูกที่ชอบ ไม่ผิดแผกความเห็นแตกแยก เมื่อความเห็นไปในทางที่ถูกที่ชอบแล้ว ส่วนอื่น ๆ อันเป็นผลสืบมา กาย วาจา ใจ ก็ย่อมจะเป็นไปโดยชอบ ประกอบด้วยคุณด้วยประโยชน์ยิ่งใหญ่เป็นผล จึงรวมเป็นธรรมที่ตั้งแห่งการรำลึกถึงกัน 6 ประการ อันบุคคลผู้หวังความสุข ความเจริญทั้ง แก่ตนเองและแก่คนอื่น ต้องการความชื่นบานสามัคคีพร้อมเพรียง หาวิธียึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันไว้ ไม่วิวาทบาดหมาง ทั้งนี้ล้วนเป็นทางให้เกิดความสุขสำราญ ไม่มีเวรไม่มีภัยไม่อาฆาตพยาบาท มุ่งร้ายหมายโทษสงเคราะห์เกื้อกูลกันด้วยประโยชน์ตามกำลังสามารถถ้าตรงกันข้ามจากนี้ จะมี ความพินาศเป็นเบื้องหน้า บ้านเมืองก็จะไม่เป็นบ้านเมืองกระทั่งโลกก็จะไม่เป็นโลกอยู่ ได้เพราะประชาชนพลโลกต่างก็จะกระสับกระส่ายขาดอุบายวิธีที่จะสมานน้ำใจให้อยู่ร่วมกันในความ สงบสุขร่มเย็น

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2552, หน้า 36-37) สาราณียธรรมสูตร พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลาย ในขณะที่ประทับอยู่ ณ โฆสิตาราม กรุงโกสัมพี เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โกสัมพิยสูตร ใจความในพระสูตรนั้นว่า ภิกษุทั้งหลายจะอยู่ด้วยกัน ควบคุมกันอยู่เป็นอันดี ไม่วิวาทกัน มีสามัคคีพร้อมเพรียงกัน มีเอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่างมีความรักเคารพกันและกัน ระลึกถึงกันด้วยความรักเคารพ 6 ประการ คือ ตั้งกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ประกอบด้วยเมตตา แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรมให้เป็นสาธารณบริโภค คือ บริโภคร่วมกัน มีความประพฤติเสมอกัน มีความเห็นที่นำออกจากทุกข์สม่ำเสมอกัน ธรรมทั้ง 6 ประการ จะอธิบายเฉพาะ 2 ข้อหลัง ข้อว่าศีล คือ ความประพฤติเสมอกันนั้น แสดงลักษณะไว้ว่า ศีลที่ไม่เป็นท่อน ไม่เป็นช่อง ไม่ด่าง ไม่พร้อย เป็นไท อันวิญญูชนสรรเสริญ ไม่ต้อง ลูบคลำ เป็นไปเพื่อสมาธิ การปฏิบัติให้เป็นผู้ที่มีศีลสม่ำเสมอกับด้วยเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายดังที่ กล่าวมา เรียกว่า สีลสามัญญตา ความมีศีลเสมอกัน ส่วนข้อ 6 มีทิฏฐิ คือ ความเห็นที่ออกจากทุกข์เสมอกัน หมายความว่า ทำทิฏฐิ

ความเห็นของตนให้เป็นความเห็นที่ดี อันเรียกว่า อริยะ ให้เป็นความเห็นที่นำออกจากทุกข์ สาราณียธรรมทั้ง 6 ประการนี้ ข้อที่ 6 ท่านแสดงว่าเป็นข้อยอดของข้ออื่น

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (2548, หน้า 403-404) สาราณียธรรม 6 ประการ ก็คือ

1) เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนร่วมงาน มิตรสหาย และในคนทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจ ความเอาใจใส่ เอื้ออาทรในภารธุระของกันและกัน ร่วมแรงประสานใจด้วยเมตตากายกรรม ต่างมองเห็นภารธุระของกันและกัน และของส่วนรวม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยมิพักต้องมาคำนึงว่าจะมีใครรับรู้ จะมีใครเห็นหรือไม่ ตั้งใจทำ ตั้งใจดำเนินการ ด้วยเจตนาดีปรารถนาประโยชน์สุข และความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง อย่างนี้สังคมก็เป็นสุข

2) เข้าไปตั้งวจีกรรมอันประกอบด้วยเมตตาในคนใกล้ชิดสนิทสนมและในคนทั้งหลาย โดยช่วยเหลือขวนขวายในกิจธุระด้วยวาจา ทั้งในส่วนของการสนทนาปราศรัยตามปกติ โดยไม่นินทาใส่ไคร้คนอื่น ต้องเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย มีวาจาตรงกับใจ มีการแนะนำสั่งสอน อบรมในสรรพวิทยาการต่าง ๆ ช่วยบอก ช่วยฝึกหัด เพื่อให้การรู้แจ้งเห็นจริง ไม่ปิดบังอำพรางด้วยดวงใจที่มุ่งหวังประโยชน์สุขเป็นสำคัญ

3) เข้าไปตั้งมโนกรรมด้วยจิตประกอบด้วยเมตตาในคนทั้งหลาย ถ้าสามารถควบคุมใจได้ มิเอนเอียงหวั่นไหวด้วยอำนาจแก่อกุศลกรรมก็จะบรรจุคุณธรรม คือ เมตตา ความปรารถนาดีอย่างจริงใจ

4) เฉลี่ยลาภที่ได้มาโดยชอบธรรมให้แก่กันและกันตามสมควรเป็นการแสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อ ความมีน้ำใจต่อกัน ทำให้ผู้รับเกิดความประทับใจเกิดความรู้สึกในใจด้านบวก ทำให้เกิดกำลังใจในอันที่จะช่วยกันรักษา หวงแหนหมู่คณะ สถาบันให้คงอยู่ตลอดไป

5) รักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอเหมือนกัน ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของคนอื่น โดยลักษณะแห่ง ความเป็นจริง กฎ ระเบียบ กติกา ข้อบังคับต่าง ๆ ที่บัญญัติขึ้นไว้เพื่อเป็นบรรทัดดัดกาย วาจาของบุคคลให้เป็นระเบียบเรียบร้อยให้เป็นไปในแนวเดียวกัน จะเกิดความสวยงามเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของผู้พบเห็น ผู้อยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสนใจในระเบียบแบบแผนอันเป็นข้อปฏิบัติจำเพาะ เพราะเป็นเครื่องแสดงออกถึงความเป็นเอกภาพของสังคมหรือกลุ่มชนนั้น ๆ ดำเนินไปเพื่อความสงบสุขเป็นที่ตั้ง

6) มีความเห็นเหมือน ๆ กัน หรือเสมอกัน เป็นการปรับความเห็นให้ตรงให้ถูกทำนองคลองธรรม ไม่ถือดีถือรั้นด้วยอำนาจแห่งมิจฉาทิฏฐิ ปรับความเห็นให้สอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ปรับทัศนคติของตนให้ถูกต้อง ดีงามเป็นสัมมาทิฏฐิ ปรับให้สอดคล้องกัน พยายามทำความเห็นให้ตรงตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้

พระปริยัติโสภณ (เจริญ ปญฺญาทีโป) (อ้างใน กรมการศาสนา, 2530, หน้า 336-337) สาราณียธรรม คือ ธรรมที่เป็นเครื่องเตือนให้ระลึกถึงกันมี 6 ประการ คฤหัสถ์ผู้หวังความเจริญแก่ตนก็สามารถน้อมนำมาปฏิบัติได้ตามสมควรแก่ฐานะ คือ แสดงความมีไม่ตรีจิตทางกาย เช่น ช่วยเหลือการงานของเพื่อนในยามปกติ หรือช่วยขนย้ายสิ่งของในคราวประสบอัคคีภัยและอุทกภัย เป็นต้น ทางวาจา เช่น บอกกล่าวชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือให้มีสติในเวลาพลั้งเผลอ รวมทั้งพูดแต่คำสัตย์จริงมีหลักฐานอ้างอิงถูกกาลเทศะ ตั้งไม่ตรีจิตคิดแต่สิ่งที่ดี ไม่ละโมบเพ่งเล็งอยากได้ของเขา หวังความไม่มีเวรมีภัยต่อกัน เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม ก็ไม่หวังเอาไว้เฉพาะตน รู้จักเฉลี่ยแบ่งปันกันไปตามสมควร มีความประพฤติทางกาย วาจา ไม่ขัดหูขัดตา น่ารังเกียจของใคร ๆ ศีลเป็นเครื่องควบคุมกาย วาจา ของผู้มีอัธยาศัยหยาบ ละเอียดต่างกันให้เป็นผู้เสมอกัน มีความประพฤติอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมของตน หากผู้ใดประพฤติย่อหย่อนผิดแผกออกไป ผู้นั้นย่อมเป็นที่รังเกียจของหมู่คณะที่นิยมความประพฤติดี ประการสุดท้าย ความเป็นผู้มีทิฏฐิเสมอกัน ที่จริงคำว่าทิฏฐิ แปลว่า ความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ในเรื่องผิดชอบ ชั่วดี โลกนี้ โลกหน้า จนถึงเรื่องไตรลักษณ์ และปฏิจจสมุปบาท เป็นข้อที่จะนำไปเพื่อความพ้นทุกข์

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ) (2536, หน้า 34) เมื่อมาอยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมของชาวพุทธแล้วจำเป็นที่จะต้องอยู่ด้วยความมีคุณธรรมเป็นจุดกลางทางความคิดที่มาพบกัน โดยการปลูกฝังให้เกิดความรัก ความเคารพต่อกัน คือ ให้ความอนุเคราะห์ สงเคราะห์กัน ส่งผลให้การทะเลาะวิวาทกันก็จะไม่เกิดขึ้นแต่จะนำมาซึ่งความสามัคคีกัน อันเป็นผลที่พึงปรารถนาของหมู่คณะทุกยุคทุกสมัย จากนั้นเอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางกิจกรรม ทางผลประโยชน์ทางการศึกษาการประพฤติปฏิบัติก็จะบังเกิดขึ้นติดตามมา เหล่านี้เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน หลักสาราณียธรรม คือ ธรรมะที่จะน้ำใจของบุคคลให้ระลึกถึงกัน ผูกพันเชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วย น้ำใจ ประกอบด้วย 6 ประการ คือ

1) เมตตากายกรรม จะทำอะไรก็ให้ทำด้วยเมตตา ได้แก่ การแสดงความมีน้ำใจช่วยเหลือ ขวนขวายในกิจการงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นต่อหน้าหรือลับหลังก็ตาม

2) เมตตาวจีกรรม จะพูดอะไรก็ประกอบด้วยเมตตา ได้แก่ การพูดคำสัตย์ คำจริง คำสมาน สามัคคี พูดคำไพเราะอ่อนหวาน และคำที่มีประโยชน์นั้นเป็นคำที่มีพื้นฐานมาจากเมตตาทั้งต่อหน้า และลับหลัง

3) เมตตามโนกรรม คิดด้วยเมตตา ให้บุคคลนั้น ๆ ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่มีเวรภัยไม่ประทุษร้ายกัน ไม่เบียดเบียนกัน ให้อยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน ให้คิดถึงกันด้วยเมตตาเพราะพร้อมที่จะแสดงออกทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อหน้าและลับหลังบุคคลเหล่านั้น

4) แบ่งปันลาภที่ตนได้มาในทางที่ชอบธรรมให้แก่เพื่อน ไม่หวงไว้บริโภคเฉพาะเพียงผู้เดียว

5) รักษาศีลบริสุทธิ์เสมอกัน ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น ทำให้เกิดเป็นความเรียบร้อยสวยงามขึ้น ที่พระพุทธเจ้าทรง เรียกว่า สังฆโสภโณ คือ หมู่คณะที่งดงาม

6) มีความเห็นร่วมกันกับเพื่อน ไม่วิวาทกับใคร ๆ เพราะมีความเห็นผิดกัน เรื่องของความเห็นนั้น บางอย่างเป็นเรื่องของกิจการงาน หรือแม้แต่เรื่องความเห็นทั่วไป อาจจะมีความขัดแย้งในหลักการและวิธีการบางอย่าง แต่ว่าสามารถประสบผลเช่นเดียวกันได้ ก็ต้องประนีประนอมกัน ไม่ก่อเหตุทะเลาะวิวาท

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546, หน้า 24) กล่าวว่า สาราณียธรรม 6 คือ ธรรมเป็น เหตุให้ระลึกถึงกันเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว หรือในสังคมก็ตามหลักการอยู่ร่วมกัน ต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย

1) เมตตากายกรรม คือ การกระทำต่อกันด้วยเมตตา การแสดงกิริยาอาการที่สุภาพต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ให้ความช่วยเหลือกันไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน

2) เมตตาวจีกรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาปราณีต่อกันทางวาจา การช่วยบอกแจ้งในสิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำสั่งสอนตักเตือนในทางที่ถูกที่ควรด้วยความปรารถนาดี มีวาจาสุภาพให้ความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3) เมตตามโนกรรม คือ การตั้งจิตปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคม หมู่คณะเดียวกัน มีจิตคิดทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มองกันแต่ในแง่ดี ไม่มีความระแวงสงสัยในกันและกัน

4) สาธารณโภคี คือ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อกันและกัน การแสดงความเอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารี ด้วยการแบ่งปัน แจกจ่าย ลาภผล สิ่งที่ตนได้มาโดยชอบธรรมให้ทุกคนอย่างสม่ำเสมอกัน เพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

5) สีลสามัญญตา คือ ความเป็นผู้มีศีล ความประพฤติเสมอกันกับบุคคลอื่น การประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความถูกต้อง เรียบร้อยดีงาม เคารพกติกา ระเบียบของสังคมไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ ความเป็นผู้มีทิฏฐิหรือความเห็นเสมอกัน การปรับความคิดเห็นเข้าหากัน การให้ความเคารพยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น กล่าวคือ ยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มาก แม้จะไม่ถูกใจก็ตามยึดหลักอุดมคติแห่งความดีงามหรือมีจุดมุ่งหมายสูงสุดอันเดียวกัน

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (2555, หน้า 26-28) ได้กล่าวในหนังสืออหิงสา : มรรคาสู่สันติภาพ หลักธรรมเป็นอเนกประการที่ทรงนำมาสอนล้วนเกื้อกูลต่อการสร้างสันติภาพโลกทั้งสิ้น ในที่นี้ขอยกตัวอย่างชื่อ สาราณียธรรม หรือ สามัคคีธรรม อันเป็นหลักการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมหลักดังกล่าวนี้ ทรงย้ำว่า เมื่อปฏิบัติตามแล้วจะก่อให้เกิดความสามัคคี ความเป็นหนึ่งเดียวกัน ความปรองดอง ความเห็นอกเห็นใจกัน ความมีไมตรีจิตมิตรภาพต่อกัน สังคมไหน ประเทศใด

อยากให้มีบรรยากาศแห่งสันติภาพ สันติสุข ก็ควรปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม คือ เมื่อจะคิด จะพูด จะทำก็จงคิดด้วยเมตตาร่วมกันจัดสรรทรัพยากรที่ดีมีค่าอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (สาธารณโภคิตา) มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (ทิฏฐิสามัญญตา/สมานฉันท์) และมีแนวทางในการปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (สีลสามัญญตา/เคารพกฎหมายหรืออยู่ภายใต้กติกาของสังคมที่มีมาตรฐานเดียวกัน) ดังนั้น เมื่อนำมาขยายความหมายของสาราณียธรรมออกมาให้เป็นภาคปฏิบัติ ก็จะพบว่าเนื้อหาของหลักธรรมดังกล่าวนี้ ยังคงร่วมสมัยอยู่เสมอ ในองค์กร ในสถาบัน ในสังคม ในประเทศ หรือในโลก ที่ผู้คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ มีไมตรีจิตต่อกันฉันมิตรไม่มองกันและกันในฐานะศัตรู คู่อาฆาต (คิดด้วยเมตตา) พูดกันด้วยเมตตา คือ สื่อสารกันอย่างที่มิตรควรกระทำบนพื้นฐานแห่ง ความปรารถนาดี (พูดด้วยเมตตา) อยู่กันด้วยเมตตา คือ อยู่ร่วมกัน ปฏิบัติต่อกันเหมือนหนึ่งคนรักกัน คนเป็นมิตรกันปฏิบัติต่อกัน ไม่ตีสองหน้าเข้าหากันไม่เล่นละครตบตากัน (ทำด้วยเมตตา) รวมทั้งมี การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรอย่างเสมอภาคกัน มีโอกาสในสังคมทัดเทียมกันลดช่องว่างระหว่างชนชั้นและช่องว่างทางเศรษฐกิจให้น้อยลง (สาธารณโภคิตา/จัดสรรทรัพยากร) ตลอดถึงประชาชนยอมรับในระบอบการเมืองการปกครองแบบเดียวกัน เช่น ยอมรับในระบอบประชาธิปไตยเหมือนกัน (ทิฏฐิสามัญญตา) เคารพและปฏิบัติตาม กฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศเหมือนกัน ด้วยมาตรฐานเดียวกัน (สีลสามัญญตา) เพียงแค่นี้หลักประกันสันติภาพในสังคมก็เกิดขึ้นแล้ว บ้านเมืองที่ขาดสันติภาพ โลกที่ขาดสันติภาพ ก็เพราะขาดหลักประกันพื้นฐานแห่ง สันติภาพทั้ง 6 ประการ ที่กล่าวมานี้เองหากเราต้องการสันติภาพของสังคม สันติภาพของประเทศ สันติภาพของโลก สาราณียธรรมหรือสามัคคีธรรม 6 คือ สิ่งที่ขาดไม่ได้ด้วยประการทั้งปวง

แม่ชีวีณา ธรรมยันตี (2559, หน้า 12) ให้ความหมาย สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกกัน ธรรมเป็นเหตุให้ไม่ลืมกัน ทำให้มีความเคารพซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นและสามัคคีพร้อมเพรียงกัน เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก สาราณียธรรมเป็นข้อปฏิบัติสำหรับคนที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นหมู่เป็นคณะไม่ว่าจะเป็นกลุ่มขนาดเล็กหรือกลุ่มขนาดใหญ่ เพราะคนที่อยู่ร่วมกันจะต้องอาศัยกันและกัน

วศิน อินทสระ (2559, หน้า 34-36) พระพุทธศาสนาแสดงหลักธรรมไว้ 6 ประการ เรียกว่าสาราณียธรรม อันเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติตามเป็นที่รักเคารพของผู้อื่นเป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน ไม่วิวาทกัน เป็นไปเพื่อสามัคคีเอกเสรีภาพ คือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ธรรม 6 ประการนี้ คือ

1) เมตตากายกรรม คือ จะทำอะไรเกี่ยวกับผู้อื่นก็ทำด้วยเมตตา แสดงออกในรูปของการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการช่วยขวนขวายในกิจธุระของผู้อื่นในทางที่ถูกต้องชอบธรรม เช่น ช่วยยกของหนัก ช่วยถือของในรถประจำทางเมื่อตนได้ที่นั่งแล้วช่วยเหลือการงานของผู้อื่นตามโอกาสอันควร

2) เมตตาวจีกรรม คือ เมื่อจะพูดก็พูดด้วยเมตตา เช่น ช่วยอบรมสั่งสอนคุณความดีแก่ผู้อื่น พูดตักเตือนเมื่อเขามีท่าทีว่าจะดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด แม้จะดุด่าว่ากล่าวรุนแรงกันบ้างก็ให้ทำด้วยอาศัยเมตตา

3) เมตตามโนกรรม คือ จะคิดอะไร ๆ ก็คิดด้วยเมตตาไม่คิดพยาบาท ไม่คิดเบียดเบียน (วิหิงสา) พยายามอบรมจิตของตนให้คุ้นกับเมตตา มีเมตตาปรานีแนบสนิทอยู่กับใจเสมอ เมื่อมีเมตตาปรานีเช่นนี้ ความคิดพยาบาทและเบียดเบียนก็ไม่อาจเข้าครอบครองใจได้ ใจก็เอิบอิ่มอยู่ด้วยเมตตา หากผู้ใดทำอะไร ๆ ด้วยเมตตา พูดด้วยเมตตา และคิดอย่างมีเมตตาอยู่เสมอแล้ว ผู้นั้นย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของผู้อื่น เป็นคนมีเสน่ห์ประจำตัวใครเข้าใกล้ก็อบอุ่นมีความสุขชื่นบานรู้สึกปลอดภัย

4) แบ่งปันลาภผลที่ตนได้มาโดยชอบธรรมให้แก่ผู้อื่นตามสมควร ไม่หวงแหนไว้บริโภคใช้ สอยแต่ผู้เดียว รู้จักเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ความเสียสละนั้นเป็นคุณธรรมพื้นฐานของผู้อยู่ร่วมกันในสังคม และเป็นเครื่องผูกมิตร ผูกน้ำใจของกันไว้ด้วยการให้ การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน ทำให้เกิดรักใคร่ สนิทสนมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

5) มีความประพฤติดี อย่างเดียวกันกับผู้อื่น (สีลสามัญญตา) ไม่ประพฤติเสื่อมเสียอันเป็น เหตุให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น อย่าคิดว่าความประพฤติดีหรือเลวเล็กน้อยเป็นสิ่งไม่สำคัญ รูรั่วเพียง เล็กน้อยทำให้เรือจมได้ ไฟเล็กน้อยสามารถเผาบ้านเมืองได้ ทางกลับกัน สิ่งดีเพียงเล็กน้อยเมื่อทำถูกกาลเทศะและบุคคลเข้า อาจช่วยให้เขาเจริญรุ่งเรืองได้

6) มีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม มีความเห็นที่ดีเสมอกัน (ทิฏฐิสามัญญตา) ไม่ทะเลาะกับใคร เพราะมีความเห็นผิด ข้อนี้มีอยู่ 2 ประเด็น คือ มีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม มีความเห็นที่ดีร่วมกันเสมอกันกับผู้อื่น และในกรณีที่มีความเห็นไม่ลงรอยกัน หรือขัดแย้งกันก็ไม่ทะเลาะวิวาทกัน เพราะความเห็นไม่ตรงกันนั้น ถือว่าเป็นเพียงความคิดเห็นของคนผู้หนึ่ง เราอาจผิดหรือเขาอาจผิดก็ได้ และความเห็นผิดนั้นย่อมสามารถแก้ให้ถูกได้ เมื่อได้กัลยาณมิตรก็ทำความเห็นให้ถูกต้องได้

บุญสม เจนใจ (2530, หน้า 14-15) พระพุทธเจ้าทรงสอน สาราณียธรรม ไว้เพื่อทำสังคมมนุษย์ให้อิ่มเอมอยู่ด้วยความรู้สึกของความเป็นญาติเป็นมิตร หลักธรรมทั้ง 6 ข้อนี้ 3 ข้อแรกเป็นเรื่องขององค์คุณเพียงอย่างเดียว คือ “เมตตา” จะแสดงออกในรูปของการปฏิบัติ คือ

1) เมตตาธรรม เมื่อแสดงออกทางกายเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยปฏิบัติทางกาย ช่วยกันทำกิจการต่าง ๆ ช่วยกันระวังรักษาทรัพย์สินให้พ้นจากความเสียหายอย่างนี้เรียกว่า เมตตากายกรรม

2) เมตตาธรรม เมื่อแสดงออกทางวาจา เป็นการแนะนำตักเตือนกันให้ละชั่วประพฤติดี กล่อมเกลาเล้าโลมให้คลายทุกข์คลายความขุ่นหมอง หรือแนะหนทางอันเป็นคุณประโยชน์แก่กัน เรียกว่า เมตตาวจีกรรม

3) เมตตาธรรม เมื่อแสดงออกทางใจ ในลักษณะที่เป็นความรู้สึกนึกคิดที่หวังดี ปรารถนาดีต่อกัน เช่น อยากจะเห็นเขามีความสุข ความเจริญ อยากให้เขาพ้นทุกข์ พ้นความเดือดร้อน เรียกว่าเมตตามโนกรรม เมตตาธรรมทั้ง 3 ประการนี้ เมื่อบำเพ็ญได้เพียงระดับทั่ว ๆ ไป ก็จะได้รับอานิสงค์ในแง่จริยธรรม คือ เป็นคนไม่ค่อยมีศัตรู ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของสาราณียธรรม มีอานิสงค์ในส่วนบุคคลและแผ่กว้างในประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงสังคมประเทศชาติ ซึ่งสาราณียธรรม 3 ข้อนี้ เมื่อรวมเข้าไว้ในข้อเดียวกัน คือ “เมตตานุภาพ”

4) ตามตำราใช้ศัพท์ 2 ศัพท์ คือ “สาธารณโภคี” แปลว่า บริโภคโดยถือว่าของนั้นเป็นของสาธารณะ มิใช่กรรมสิทธิ์ส่วนตัวของตน กับ “อัปปฏิวิภัตตโภคี” แปลว่า บริโภคโดยมีการแบ่งปันที่ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ทั้งนี้เพื่อปูองกันไม่ให้เกิดความสำนึกตระหนี่ ทำให้เกิดความระลึกถึงให้เกิดขึ้นแก่ใจของผู้รับ ธรรมข้อนี้เป็นการรักษาบรรยากาศของความรักความผูกพันกันให้ยืนยงคงทน ได้ผลประโยชน์ใด ๆ มาอันชอบธรรม ก็จำหน่ายจ่ายแจกไปตามวิถีที่ชอบที่ควร เมื่อทำจนกลายเป็นปรกติวิสัยความระหองระแหงแตกแยกก็จะไม่เกิดขึ้น

5) คือ สีลสามัญญตา แปลว่า มีศีลเสมอกัน เป็นการประพฤติดีประพฤติชอบอยู่ในกรอบอันเดียวกัน ทุกคนที่อยู่ร่วมกันต้องปฏิบัติตามกฎ กติกา นั้นโดยเสมอหน้ากันไม่มีใครมีสิทธิ พิเศษที่จะงดเว้นการปฏิบัติ หรือปฏิบัติเป็นอย่างอื่น เพราะการอยู่ร่วมกันโดยอาศัยกฎ กติกา เป็นหลักธำรงความร่มเย็นเป็นสุขและอำนวยผลให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง

6) คือ ทิฏฐิสามัญญตา แปลว่า “มีความเห็นเสมอกันหรือมีความเห็นถูกต้องสอดคล้อง กัน” ซึ่งความคิดเห็นนั้นจะต้องอยู่ในร่องรอยของความถูกต้อง โดยอาศัยทำนองคลองธรรม เป็นหลักธรรมข้อนี้มีความสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง เพราะถือเป็นต้นเหตุแห่งความรักใคร่ปรองดองกันหรือความแตกแยกชิงชังกันของคนที่อยู่ร่วมกัน ฉะนั้น ความเห็น หรือ ทิฐิ เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มก้อน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแนบแน่นของผู้คน เช่น การจัดให้มีการ ประชุมกันในระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยใช้ที่ประชุมนั้นถกเถียงกันจนเกิดข้อยุติที่ดีที่สุดขึ้นแล้วทุกคนก็ยอมรับข้อยุตินั้นว่า คือ ข้อถูกต้องที่เห็นชอบร่วมกัน

ทรงสิริ วิชิรานนท์ และคณะ (2551, หน้า 21-22) สาราณียธรรม 6 แปลว่า ธรรมที่ช่วยให้ระลึกถึงกัน หมายถึง ธรรมที่เป็นหลักในการสร้างความสามัคคี ซึ่งมี 6 ข้อด้วยกัน คือ

1) เมตตากายกรรม หมายถึง การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสมาชิกในหมู่คณะเดียวกัน นับตั้งแต่คนใกล้ตัว ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน หรือเพื่อนร่วมชาติ เป็นต้น ด้วยการอนุเคราะห์ช่วยเหลือคนที่อ่อนแอกว่า ไม่เห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่ได้เอาตัวรอดแต่เพียงผู้เดียว

2) เมตตาวจีกรรม คือ การมีวาจาดีต่อกัน เช่น พูดจาสุภาพ ไม่พูดค่อนขอดนินทา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งก็พูดจาตกลงกันด้วยเหตุผล ไม่พูดจาข่มขู่หรือเยาะเย้ยถากถางกัน นอกจากนี้ เมตตาวจีกรรมยังหมายถึง การแจ้งข่าวที่เป็นประโยชน์ หรือสั่งสอนตักเตือนกันด้วยความหวังดี หากปฏิบัติได้

ดังนี้ย่อมนำความความ ปรารถนาดีต่อกัน ไม่มัวแต่จ้องจะจับผิดกัน ควรมองกันในแง่ดี คนเรานั้นความคิดมาก่อนการกระทำ เมื่อคิดแล้วจึงทำถ้ามีจิตใจดีต่อกันแล้ว ก็มีแต่ความเป็นมิตร ไม่คิดทำร้ายซึ่งกันและกัน หมู่คณะใดที่ มีน้ำใจดีงามต่อกันเช่นนี้ ย่อมทำให้หมู่คณะนั้นมีความสามัคคีอยู่อย่างเหนียวแน่น

4) สาธารณโภคี คือ การแบ่งปันสิ่งของให้แก่กันและกัน ไม่ตระหนี่หรือหวงไว้แต่ผู้เดียว แม้จะเป็นของเล็กน้อยก็ตาม ดูแลเอาใจใส่สิ่งของผู้อื่นเหมือนกับเป็นของตนเอง ไม่ททำลายทรัพย์สินซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ หากสมาชิกของหมู่คณะใดอัตคัดขาดแคลนก็ช่วยเหลือเจือจานกันตามกำลังความสามารถ ความรักใคร่กลมเกลียวย่อมเกิดขึ้นและอยู่ได้นานในหมู่คณะ

5) สีลสามัญญตา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม มีระเบียบวินัย ไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ของหมู่คณะตามอำเภอใจ เมื่อมีกฎระเบียบก็ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติให้เสมอเหมือนกัน

6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน หากมีปัญหาใด ๆ ก็หาทางยุติปัญหาร่วมกัน ใช่ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างเห็นว่าตนถูก ต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ขจัดความเห็น แก่ตัว รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล ร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์ความดีงาม ให้กับสังคมและความสามัคคีก็จะตามมา

กล่าวโดยสรุป สาราณียธรรม เป็นธรรม 6 ประการ ที่ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความเป็นปกติสุข เป็นเครื่องเตือนให้ระลึกถึงกัน ให้มีเมตตาเป็นคุณธรรมประจำใจ ให้ตั้งจิตปรารถนาดีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทางกาย วาจา คิดแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์แก่กัน แบ่งปันสิ่งที่ได้มาโดยธรรม ไม่หวงไว้แต่ผู้เดียว ไม่มีความประพฤติเสียหายทางกาย วาจาเสมอกัน มีกฎระเบียบเป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในแนวเดียวกัน ประกอบกับมีความเห็นชอบร่วมกันในทางที่ ถูกต้อง ไม่ขัดแย้งกัน ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองกันในหมู่คณะ ดังเช่น งานบริหารราชการแผ่นดิน เป็นการปฏิบัติงานใหญ่และมีอุปสรรคนานัปการ ก็จะช่วยให้งานสำเร็จได้โดยง่าย เพราะมีคุณธรรมอุดหนุนความสามัคคีให้ตั้งมั่นช่วยส่งผลดีแก่หมู่คณะ จนถึงประเทศชาติ ศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงและยั่งยืน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูนนทวีรวัฒน วีรธมฺโม (มีนุสรณ) (2558, หน้า 96) ได้ทำการวิจัยเรื่อง“การบริหารงานเทศบาล ตำบลตามหลักสาราณียธรรม 6: กรณีศึกษา เทศบาล ตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่า เทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ได้บริหารงาน ตามหลักสาราณียธรรมทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.61 เมื่อพิจารณา รายละเอียดแต่ละด้านพบว่า มีการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรม 6 อยู่ในระดับมาก

ทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารงานเทศบาลตำบลปลายบาง ตามหลักสาหลักสาราณียธรรม 6

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา (2538, หน้า 294 - 295) สาราณียธรรม 6 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปลายบาง มีความ คิดเห็นแตกต่างกันตามเพศ และอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานเทศบาลตำบลปลายบางตามหลัก สาราณียธรรม 6 ไม่แตกต่างกัน แนวทางการนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานเทศบาล ตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรีได้แก่ ด้านเมตตากายกรรม เจ้าหน้าที่ไม่ควรเลือกปฏิบัติในการให้บริการแก่ผู้มาใช้บริการ ควรให้บริการตามลำดับในการมาใช้บริการ เพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้รับบริการ ด้านเมตตาวจีกรรม เจ้าหน้าที่กล่าววาจาสุภาพต่อผู้มาใช้บริการ ด้านเมตตามโนกรรม เจ้าหน้าที่ต้องยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตน ให้เกียรติประชาชนที่มาติดต่อและต้อนรับด้วยไม่ตรีจิตที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ด้านสาธารณโภคีเจ้าหน้าที่ ต้องมีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัล บริการด้วยความเต็มใจ และมีความรับผิดชอบ ด้านสีลสามัญญตา ควรมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแกพวกพ้องสำคัญกว่าประเทศชาติหรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ด้านทิฏฐิสามัญญตา ยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และนำมาแก้ไขปรับปรุงตามสภาพจริง

พระดนัย อนาวิโล (บุญสาร) (2559, หน้า 81-82) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัย พบว่า บุคลิกของผู้บริหารที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติคือ เป็นผู้มีคุณธรรมในการบริหารจัดการและยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยที่คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีจะส่งผลให้เป็นที่ยอมรับจากบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูง ทำให้บุคลากรครูมีขวัญกำลังใจที่ดีและผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพบเห็นเกี่ยวกับการทำงานของบุคลากรภายในสถานศึกษา คือ บุคลากรมีศรัทธาในวิชาชีพ ตั้งใจสอน มีคุณธรรม มุ่งมั่น ทุ่มเท เสียสละ รักลูกศิษย์เหมือนลูกหลาน และ ปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่ ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถ ช่วยให้งานสำเร็จและบุคลากรมีความสุขในการทำงานแบบ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปรับปรุงแก้ไข และร่วมภาคภูมิใจ” สิ่งที่ทำให้ผู้บริหารรู้สึกพอใจ ในการบริหารงานของตน คือ การยึดมั่นใน คุณธรรม ให้การสนับสนุนบุคลากรและส่งเสริม การศึกษาของผู้เรียน และจากคำกล่าวที่ว่าผู้บริหารที่ดีจำเป็นต้องมีคุณธรรมควบคู่กับการทำงาน ผู้บริหารเห็นด้วยและให้เหตุผลสนับสนุนว่าคุณธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการบริหาร สามารถสร้าง ความศรัทธา และเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ หากผู้บริหารมีคุณธรรม ประกอบกับการทำงานด้วยย่อมทำให้ครูมีสุขภาพจิตที่ดีและเกิดบรรยากาศในการทำงานอย่างมีความสุขอันจะส่งผลต่อความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้ดีและมีคุณภาพต่อผู้เรียนในที่สุด

ขนิษฐา ศรีลี้อาริยะ (2554,หน้า 82) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา 12” ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนงานทั่วไป โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา 12 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนให้คณะครูอาจารย์มีส่วนร่วมในการวางแผนงานของโรงเรียน ปัญหาการ วางแผนทั่วไป โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา 12 มีปัญหาการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาอันดับแรก คือ โรงเรียน จัดสรรงบประมาณของโรงเรียนกระจายไปตามแผนงาน และโครงการยังไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสม การจัดทำแผนงานวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขต การศึกษา 12 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา เขตการศึกษา 12 มีปัญหาการ ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาการปฏิบัติอันดับแรก คือ โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติมน้อย โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาล และเมืองพัทยา เขตการศึกษา 12 มีทัศนะต่อการบริหารและปัญหาการบริหารหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ .05

พระมหาชุติภัท อภินนฺโท (แหมทอง) (2561, หน้า 121-122) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “มนุษยสัมพันธ์ในพระสุตตันตปิฎก” ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ที่ดี คือ การผนึกใจคนในทีมให้เข้าด้วยกันยิ่ง ความสัมพันธ์เหนียวแน่น ก็ยิ่งเพิ่มความเป็นปึกแผ่นให้กับทีม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วยเหตุด้วยผล หากมีการนำหลักธรรมนี้มาใช้ในการบริหารงานหรือสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น นอกจากจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานได้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ยังช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นไปด้วยความราบรื่น โดยตั้งอยู่ในหลักธรรมสำหรับตนเอง ได้แก่สติสัมปชัญญะ ขันติ โสรัจจะ สัปปุริสธรรม อิทธิบาทหลักธรรมสำหรับรู้จักผู้อื่น ได้แก่ โลกธรรม หลักการคบมิตร และหลักธรรม ในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่ พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุ ฆราวาสธรรม สาราณียธรรม และสามัคคีธรรม

ธีรกานต์ คงด้วง (2552, หน้า 99) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์และสังเคราะห์การไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทในพระพุทธศาสนา” พบว่าในการสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยเฉพาะในสังคมไทยนั้น เน้นหลักธรรมหมวดอคติ 4 เพราะสังคมไทยขาด ความสามัคคี ถือฝักฝ่าย มีอคติหวาดระแวงซึ่งกันและกัน หมวดพรหมวิหาร 4 เพราะหลายฝ่ายขาด ไม่ตรีจิต ไม่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน หมวดวจีสุจริต 4 เพราะสังคมไทยใช้วจีทุจริตในการพูดเท็จ

วนิดา ชูสังข์ (2551, หน้า 21-22) ได้ทำวิจัยเรื่อง“การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธ ศาสนา” พบว่า ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธศาสนากล่าวถึงภาวะผู้นำ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ลักษณะของธรรมราชาและลักษณะของเทวราชา หลักธรรมในพระไตรปิฎกที่ผู้นำควรมีและควรนำไปประยุกต์ใช้ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร อธิปไตย สังคหวัตถุธรรม พรหมวิหารธรรม อคติสัปปุริสธรรม อปริหานิยธรรม และสาราณียธรรม นอกจากนี้ผู้นำต้องรู้จักใช้ หลักธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่นในผลการศึกษายังพบว่าผู้นำที่มีปัญหาใน การบริหารงานกับผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการขาดภาวะผู้นำที่ ประกอบด้วยหลักธรรมดังกล่าวเป็นประการสำคัญ

วิสิทธิ์ มณี (2560, หน้า 121) ได้ศึกษาไว้ใน ภาวะผู้นำกับการบริหาร ผลการวิจัย พบว่า พระราชปริยัติ วิมล ซึ่งเป็นกรณีศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 8 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การสร้างบารมี 2) การสร้างวิสัยทัศน์และปลูกฝังค่านิยม 3) การสร้างแรงบันดาลใจ 4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 5) การยึด อุดมการณและพรหมวิหารที่ 6) ความมีมนุษยสัมพันธ์ 7) การเสริมแรงทางบวกอย่างเหมาะสม 8) การเสริมแรงทางลบอย่างเหมาะสม สวนแนวคิด ในการบริหารที่ค้นพบจากการศึกษา พบว่า มี 7 คุณลักษณะ ได้ แก่ 1) การส่งเสริมสรรหา และพัฒนาบุคลากร 2) การตั้งกองทุนการศึกษา 3) การ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ 4) การกระจายอำนาจและการให้อิสระในการทำงาน 5) การมุ่งเน้นปฏิบัติและการทำระบบให้ง่าย 6) การทำงานที่มีคลื่น ความถี่เดียวกัน 7) การจัดสวัสดิการ

พงษ์ศักดิ์ มณีเดช (2563, หน้า 186) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ของนางทองดี โพธิยอง จากมุมมองของพุทธศาสนา” พบว่าปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในปัจจัย ภายนอก ได้แก่ ครอบครัว ความเป็นคนท้องถิ่น ความร่วมมือของเพื่อนร่วมงาน และคนในชุมชนและ ปัจจัยภายใน ได้แก่ การมีวินัยในตนเอง หมั่นศึกษาหาความรู้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและความ ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนสามารถสรุปได้ ดังนี้ คือ ครองตนประยุกต์ใช้หลักเบญจธรรม สัมมาทิฐิ อบายมุขและสัปปุริสธรรม 7 ครองคนประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 กัลยาณมิตรธรรม 7 ฆราวาสธรรม4 อคติ4 และสาราณียธรรม6 ครองงานประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4

มันติกา หมื่นสา (2551, หน้า 178) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของข้าราชการในสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณลาดกระบัง เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เมื่อเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของ รัฐ” พบว่า ข้าราชการในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังส่วนใหญ่เห็นด้วยกับวิธีการสรรหา ส่วนการได้มาซึ่งพนักงานเห็นด้วยเมื่อมีการสอบคัดเลือก ทั้งนี้ควรใช้การฝึกอบรม สัมมนา และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีโอกาสศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นผู้บังคับบัญชาควรมีความเป็นธรรมในการประเมินบุคลากรภายในหน่วยงานโดยจ่าย ค่าตอบแทนในรูปของค่าจ้าง และเงินเดือนให้แก่บุคลากร ตามกลไกการประเมิน คือตาม ความรู้ความสามารถรวมถึงประสบการณ์

ในการทำงาน ในส่วนการประเมินผู้บริหาร ควรให้คณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งโดยสภามหาวิทยาลัย เป็นผู้ประเมิน และเห็นด้วยหัวหนาหรือผู้บริหารเป็นผู้ประเมินพนักงาน ทั้งนี้ควรมีการจัดสวัสดิการ การเบิกค่ารักษาพยาบาลรวมถึงการเบิกค่าเล่าเรียนบุตร โดยกำหนดเงื่อนไขการจ้างงานในรูปสัญญาจ้าง ถาวร ในการถ่ายโอนเข้าสู่ระบบ ใหม่ยังคงสภาพเป็นข้าราชการ และได้รับอัตราเงินเดือนรวมถึง สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้รับ ไม่น้อยกว่าอัตราเดิม

ปราการ บุตรโยจัน (2559, หน้า 184) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “คุณธรรมและจริยธรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย” พบว่า การปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 6 งาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งการประพฤติตนจะต้องปฏิบัติตัวดีจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารที่มีคุณธรรม ซึ่งส่งผลให้ เป็นที่รัก นับถือ ยกย่อง ศรัทธาของครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

อาภรณ์รัตน์ เลิศไผ่รอด (2561, หน้า 196) ได้ทำการวิจัยเรื่อง“ความพึงพอใจของประชาชน ต่อการบริการสาธารณะตามหลักสาราณียธรรม ขององค์การบริการตำบลหนองกรด จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการบริการ สาธารณะตามหลักสาราณียธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะ ในการนำหลักสาราณียธรรม มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน การบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวมมีดังนี้ 1) มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะ 2) สร้างความสามัคคี กลมเกลียวให้เกิดขึ้นทั้งกับฝ่ายเจ้าหน้าที่ และฝ่ายประชาชนเพื่อความเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกันในการร่วมกันพัฒนา

พงษ์ศักดิ์ บุญธรรมกุล (2562, หน้า 89) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “พฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ ของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมในทัศนะคติครูอาจารย์ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า พฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม ในทัศนะคติครูอาจารย์ตามความหมายของหมวดธรรมทั้ง 3 หมวด ได้แก่ ฆราวาสธรรม 4 สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 โดยเฉลี่ยมีพฤติกรรมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายหมวดธรรม พบว่า มีพฤติกรรมอยู่ในระดับ ปานกลาง เช่นกัน หมวดธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษามีพฤติกรรม มากกว่าหมวดธรรมอื่น ๆ ได้แก่ ฆราวาสธรรม 4 รองลงมา ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 ส่วน หมวดธรรมที่มี พฤติกรรมน้อยกว่าหมวดธรรมอื่น ได้แก่ พรหมวิหาร 4 จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบวิธีการในการบริหารที่มีการนำหลักการและวิธีการที่เป็นประโยชน์เข้ามาใช้เป็นส่วนหนึ่ง ของการบริหาร อนึ่งในการพัฒนางานด้าน การบริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องใช้หลักพุทธธรรม เป็นสิ่งนำทางในการกำหนดแนวทางและทิศทาง ในการบริหารงานเพื่อให้เกิดทั้งประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลของงาน หลักสาราณียธรรมเป็น หลักธรรมที่สร้างความสามัคคี ปรองดอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารที่นำหลักธรรม เป็นเหตุเป็นผลธรรมที่ระลึกถึงกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี

มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กร หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตามโนกรรม การคิดดี เมตตาวจีกรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม เมตตากายกรรม การทำความดีต่อกัน สาธารณโภคีการรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม ศีล สามัญญตา การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่าง ๆ อย่างเดียวกัน ทิฏฐิสามัญญตา มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกันคิดในสิ่งที่ตรงกัน รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ หลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าทั้งหลายทั้งปวง เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมดังกล่าวในสถานศึกษา นำไปประยุกต์ใช้ได้หลายระดับรวมถึงบุคคลที่เป็นผู้นำ หากนำหลักสาราณียธรรมกับการบริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีทางตะวันตก ทั้งสองหลักการมีจุดประสงค์เดียวกัน คือ การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างมีคุณธรรมมีความเต็มใจ พอใจและการทำงานอย่างมีความสุขในองค์กร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 3

มหามกุฏราชวิทยาลัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในบทนี้จึงเป็นการนำเสนอวิธีดำเนินการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำนวน 193 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำนวน 193 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม

3.2.1 แบบสอบถาม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใชเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ซึ่งถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง ประสบการณ์และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารต่อการนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 3 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบลักษณะเป็นแบบสอบถามประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท 5 ระดับดังนี้

ค่าเฉลี่ย 5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 3 มีลักษณะเป็นแบบสอบปลายเปิด (Open end)

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.3.1 แบบสอบถาม การสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามที่ใชในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert)

3) สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนิยามศัพท์เฉพาะ

4) นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

5) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่

1. นางสาวอรพินท์ แซ่ลิ่ม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรัญญา แสงอัมพร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศริน มนูญผล

เพื่อตรวจพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของคำถามแต่ละข้อ โดยหาค่าดัชนีความสอดคลองระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of item objective congruence) โดยให้เกณฑ์ในการตรวจพิจารณาข้อคำถามดังนี้

ให้คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่าขอคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน 0 ถ้าแน่ใจว่าขอคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -1 ถ้าแน่ใจว่าขอคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00

6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาเสนอแนะ

7) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 3 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

8) นำแบบสอบถามที่ทดลองมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.91

9) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ คือแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ คือแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1.ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมา โศกราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 3

2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเสนอต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 3 พร้อมด้วยแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตัวเอง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลาเขต 3 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อ

โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 121) ดังต่อไปนี้

4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก

2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตำแหน่ง ประสบการณ์ และขนาดของสถานศึกษา

4. วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

1) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of item Objective Congruence)

2) ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alphaefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

3.6.2 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1) ค่าความถี่ (Frequency)

2) ร้อยละ (Percentage)

3) ค่าเฉลี่ย($\bar{X}$)

4) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.6.3 สถิติที่ใช้ในการสอบสมมติฐาน

1) t-test (Independent Samples)

2) F-test (One-Way ANOVA)

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัย ดังนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size)
$\overline{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใชทดสอบนัยสำคัญของคาเฉลี่ย 2 กลุ่ม (t-test)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใชทดสอบนัยสำคัญของค่าเฉลี่ยมากกวา 2 กลุ่ม (F-test)
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Squares)
df	แทน	ระดับชั้นของความเป็นอิสระ (degree of freedom)
Sig	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติ .05 (Significant level)
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.2 ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ตอนที่ 3 ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ตอนที่ 4 เสนอแนวทางแนวการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยเรื่องนี้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ซึ่งมีคุณลักษณะข้อมูลทั่วไป คือ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ใช้การแจกแจงหาคาความถี่ (Frequency) และคำนวณร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายปรากฏดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ตำแหน่ง		
ผู้บริหารสถานศึกษา	89	46.10
รองผู้บริหารสถานศึกษา	54	28.00
ครูรักษาราชการแทนผู้บริหาร	50	25.90
รวม	**193**	**100.00**
ประสบการณ์ทำงาน		
ต่ำกว่า 10 ปี	68	35.20
ตั้งแต่ 10- 20 ปี	59	30.60
มากกว่า 20 ปีขึ้นไป	66	34.30
รวม	**193**	**100.00**
ขนาดสถานศึกษา		
โรงเรียนขนาดเล็ก	76	39.4
โรงเรียนขนาดกลาง	100	51.80
โรงเรียนขนาดใหญ่	10	5.20
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	7	3.60
รวม	**193**	**100.00**

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 89 คน (คิดเป็นร้อยละ 46.1) รองผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 54 คน (คิดเป็นร้อยละ 28.00) และครูรักษาราชการแทนผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 คน (คิดเป็นร้อยละ 25.9) จำแนกตามประสบการณ์ ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 68 คน(คิดเป็นร้อยละ35.2) ตั้งแต่ 11 – 20 ปี จำนวน 59 คน (คิดเป็นร้อยละ30.6) มากกว่า 20 ปีขึ้นไป จำนวน 66 คน(คิดเป็นร้อยละ34.4) จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 76 คน(คิดเป็นร้อยละ 39.4) โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 100 คน คิดเป็น(ร้อยละ51.8) โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 10 คน(คิดเป็นร้อยละ 5.2) โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 7 คน(คิดเป็นร้อยละ 3.6) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้าน	การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 193			แปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	อันดับ	
1	ด้านเมตตากายกรรม	4.62	0.30	2	มากที่สุด
2	ด้านเมตตาวจีกรรม	4.63	0.27	1	มากที่สุด
3	ด้านเมตตามโนกรรม	4.60	0.35	3	มากที่สุด
4	ด้านสาธารณโภคี	4.44	0.22	5	มาก
5	ด้านสีลสามัญญตา	4.60	0.56	3	มากที่สุด
6	ด้านทิฏฐิสามัญญตา	4.50	0.46	4	มากที่สุด
	รวม	**4.56**	**0.36**	**-**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.2 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด($\overline{X}$ =4.56, S.D.= 0.36)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านเมตตาวจีกรรม($\overline{X}$ =4.63, S.D.= 0.27) รองลงมาคือด้านเมตตากายกรรม ($\overline{X}$ =4.63,S.D.= 0.30) ด้านสีลสามัญญตา($\overline{X}$ =4.60, S.D.= 0.56) ด้านเมตตามโนกรรม($\overline{X}$ =4.60, S.D.= 0.35) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านทิฏฐิสามัญญตา($\overline{X}$ =4.50, S.D.= 0.46) ด้านสาธารณโภคี ($\overline{X}$ =4.44, S.D.= 0.22)

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตากายกรรม

	ด้านเมตตากายกรรม	n = 193			แปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	อันดับ	
1	ผู้บริหารแสดงกิริยาอาการสุภาพในการปฏิบัติงานต่อผู้ร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง	4.40	0.49	5	มาก
2	ผู้บริหารมีน้ำใจช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ	4.76	0.42	3	มากที่สุด
3	ผู้บริหารแสดงออกด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน	4.87	0.33	1	มากที่สุด
4	ผู้บริหารมีอัธยาศัยอ่อนน้อมไม่แสดงอาการรังเกียจหรือดูหมิ่นเหยียดหยามต่อเพื่อนร่วมงาน	4.82	0.37	2	มากที่สุด
5	ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ	4.40	0.68	5	มาก
6	ผู้บริหารเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์	4.35	0.48	6	มาก
7	ผู้บริหารแสดงความยินดีเมื่อผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ด้วยความจริงใจ	4.72	0.45	4	มากที่สุด
	รวม	4.62	0.30	-	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.3 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตากายกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด($\overline{X}$ =4.62, S.D.= 0.30) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ผู้บริหารแสดงออกด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน($\overline{X}$ =4.87, S.D.= 0.33) ค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ ผู้บริหารมีอัธยาศัยอ่อนน้อมไม่แสดงอาการรังเกียจหรือดูหมิ่นเหยียดหยามต่อเพื่อนร่วมงาน($\overline{X}$ =4.82, S.D.= 0.37) ผู้บริหารมีน้ำใจช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ($\overline{X}$ =4.76, S.D.= 0.42) ผู้บริหารแสดงความยินดีเมื่อผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ด้วยความจริงใจ($\overline{X}$ =472, S.D.= 0.42) ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ($\overline{X}$ =4.40, S.D.= 0.68) ผู้บริหารแสดงกิริยาอาการสุภาพในการปฏิบัติงานต่อผู้ร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง($\overline{X}$ =4.40, S.D.= 0.49) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์($\overline{X}$ =4.35, S.D.= 0.48)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตาวจีกรรม

	ด้านเมตตาวจีกรรม	n = 193			แปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	อันดับ	
1	ผู้บริหาร มีมนุษยสัมพันธ์ พูดจาดี มีอัธยาศัยไมตรีดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเป็นกันเอง	4.63	0.48	4	มากที่สุด
2	ผู้บริหารให้คำเสนอแนะหรือทักท้วงต่อร่วมงานอย่างสุภาพ	4.88	0.32	1	มากที่สุด
3	ผู้บริหาร ไม่พูดในสิ่งที่ฟังแล้วทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจ	4.24	0.43	7	มาก
4	ผู้บริหาร ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่ถูกต้อง	4.59	0.49	5	มากที่สุด
5	ผู้บริหารมีเทคนิคในการรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ ซักถาม ให้คำปรึกษาหารือ หรือให้คำแนะนำต่างๆ	4.48	0.50	6	มาก
6	ผู้บริหารใช้คำพูดสุภาพเมื่อสนทนาพูดคุยกับผู้ร่วมงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง	4.70	0.45	3	มากที่สุด
7	ผู้บริหารใช้วาทศิลป์ในการพูดคุยกับผู้ร่วมงานและให้เกียรติซึ่งกันและกัน	4.87	0.33	2	มากที่สุด
	รวม	**4.63**	**0.27**	**-**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.4 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตาวจีกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.63, S.D.= 0.27) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารให้คำเสนอแนะหรือทักท้วงต่อร่วมงานอย่างสุภาพ($\overline{X}$ =4.88, S.D.= 0.32) ผู้บริหารใช้วาทศิลป์ในการพูดคุยกับผู้ร่วมงานและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ($\overline{X}$ =4.87, S.D.= 0.33) ผู้บริหารใช้คำพูดสุภาพเมื่อสนทนาพูดคุยกับผู้ร่วมงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องกัน ($\overline{X}$ =47.0, S.D.= 0.45) ผู้บริหาร มีมนุษยสัมพันธ์ พูดจาดี มีอัธยาศัยไมตรีดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเป็นกันเอง ($\overline{X}$ =4.70, S.D.= 0.45)ผู้บริหาร ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่ถูกต้อง($\overline{X}$ =4.59, S.D.= 0.49) ผู้บริหารมีเทคนิคในการรับฟังคำวิพากษ์ วิจารณ์ ซักถาม ให้คำปรึกษาหารือ หรือให้คำแนะนำต่าง ๆ ($\overline{X}$ =4.48, S.D.= 0.50) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผู้บริหารไม่พูดในสิ่งที่ฟังแล้วทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจที่สุด ($\overline{X}$ =4.24, S.D.= 0.23)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตามโนกรรม

	ด้านเมตตามโนกรรม	n = 193		แปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
1	ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อุทิศตนเพื่องาน	4.58	0.50	มากที่สุด
2	ผู้บริหารเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงานเป็นอย่างดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์	4.19	0.69	มาก
3	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา	4.47	0.50	มาก
4	ผู้บริหารมีจิตใจ ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่มีความโลภใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน	4.76	0.42	มากที่สุด
5	ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความยุติธรรมเป็นกลางไม่ลำเอียง	4.59	0.49	มากที่สุด
6	ผู้บริหารให้ความสนใจกับบุคลากร มอบหมายงานให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา	4.59	0.49	มากที่สุด
7	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรครูและกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ	4.60	0.35	มากที่สุด
	รวม	4.58	0.50	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.5 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตามโนกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อุทิศตนเพื่องานผู้บริหารมีจิตใจ ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่มีความโลภใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ผู้บริหารให้ความสนใจกับบุคลากร มอบหมายงานให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อสถานศึกษาผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรครูและกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ ตามลำดับ และระดับมาก 2 ข้อ คือ ผู้บริหารเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงานเป็นอย่างดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านสาธารณโภคี

	ด้านสาธารณโภคี	n = 193		แปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
1	การบริหารสถานศึกษา จัดให้มีกองทุนสวัสดิการ หรือสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสม เป็นธรรมแก่ทุกคน	4.23	.42	มาก
2	การบริหารสถานศึกษา มีการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อให้บริการ ด้วยความจริงใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	4.71	.45	มากที่สุด
3	การบริหารสถานศึกษา มีการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ของสถานศึกษาอย่างประหยัด และเหมาะสม	4.35	0.48	มาก
4	การบริหารสถานศึกษา ด้วยความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สงเคราะห์กัน ในหมู่ผู้ร่วมงานด้วยกัน แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดย	4.52	0.70	มากที่สุด
5	การบริหารสถานศึกษา ด้วยความเสียสละ ไม่ช่วงชิงของส่วนรวมมาเป็นของตน	4.51	0.70	มากที่สุด
6	การบริหารสถานศึกษาตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะผู้บริหารโดยมุ่งความสำเร็จเพื่อประโยชน์สูงสุด	4.52	0.70	มากที่สุด
7	การบริหารโดยให้ความสำคัญกับการตัดสินใจภายใต้มติที่ประชุมที่ผ่านการเห็นชอบจากบุคลากรส่วนใหญ่	4.23	0.64	มาก
	รวม	4.44	0.42	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.6 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านสาธารณโภคีผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ คือ การบริหารสถานศึกษา มีการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อให้บริการ ด้วยความจริงใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน การบริหารสถานศึกษา ด้วยความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สงเคราะห์กันในหมู่ผู้ร่วมงานด้วยกัน แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยการบริหารสถานศึกษา ด้วยความเสียสละ ไม่ช่วงชิงของส่วนรวมมาเป็นของตน การบริหารสถานศึกษาตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะผู้บริหารโดยมุ่งความสำเร็จเพื่อประโยชน์สูงสุดตามลำดับ และระดับมาก 3 ข้อ คือการบริหารสถานศึกษาจัดให้มีกองทุนสวัสดิการ หรือสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสม เป็นธรรมแก่ทุกคน การบริหารสถานศึกษา มีการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ของสถานศึกษาอย่างประหยัด และเหมาะสม การบริหารโดยให้ความสำคัญกับการตัดสินใจภายใต้มติที่ประชุมที่ผ่านการเห็นชอบจากบุคลากรส่วนใหญ่

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านสีลสามัญญตา

	ด้านสีลสามัญญตา	n = 193		แปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
1	ผู้บริหารมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย	4.64	0.68	มากที่สุด
2	ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ	4.76	0.42	มากที่สุด
3	ผู้บริหารไม่เลือกปฏิบัติ บริหารงานด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติ และทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี	4.47	0.70	มาก
4	ผู้บริหารหากถูกตำหนิในการปฏิบัติหน้าที่ ก็ยินดีปรับปรุงตนเอง ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ	4.52	0.70	มากที่สุด
5	ผู้บริหารเคารพสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ร่วมงานไม่หลงอำนาจ ไม่ใช้อำนาจข่มขู่ผู้ร่วมงาน	4.64	0.68	มากที่สุด
6	ผู้บริหารเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ คิดและวางแผนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	4.59	0.49	มากที่สุด
	รวม	4.60	0.56	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.7 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านสีลสามัญญตา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ข้อ คือ ผู้บริหารมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัย ไม่ทำต้นให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ ผู้บริหารหากถูกตำหนิในการปฏิบัติหน้าที่ ก็ยินดีปรับปรุงตนเอง ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ ผู้บริหารเคารพสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ร่วมงานไม่หลงอำนาจ ไม่ใช้อำนาจข่มขู่ผู้ร่วมงาน ผู้บริหารเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ คิดและวางแผนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตามลำดับและระดับมาก 1 ข้อ คือ ผู้บริหารไม่เลือกปฏิบัติ บริหารงานด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติ และทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านทิฏฐิสามัญญตา

	ด้านทิฏฐิสามัญญตา	n = 193		แปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
1	การบริหารงานโดยมีความเห็นชอบร่วมกัน ในประเด็นที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหา	4.40	0.69	มาก
2	การบริหารงานโดยมีภาวะผู้นำสูงรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง และยอมรับได้	4.35	0.48	มาก
3	การบริหารงานโดยยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน	4.52	0.50	มากที่สุด
4	การบริหารงานโดยมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา	4.59	0.49	มากที่สุด
5	การบริหารงานโดยเมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหา จะมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลล่วงไปด้วยดี	4.47	0.70	มาก
6	การบริหารงานโดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา	4.64	0.68	มากที่สุด
	รวม	**4.50**	**0.46**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.8 พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านทิฏฐิสามัญญตาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ คือ การบริหารงานโดยยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน การบริหารงานโดยมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา การบริหารงานโดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก 3 ข้อการบริหารงานโดยมีความเห็นชอบร่วมกัน ในประเด็นที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหา การบริหารงานโดยมีภาวะผู้นำสูงรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง

และยอมรับได้ การบริหารงานโดยเมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหา จะมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลล่วงไปด้วยดี ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ตารางที่ 4.9 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลัก สาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง

ด้าน	การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา	n = 193						t	sig
		ผู้บริหารสถานศึกษา (n = 89)		รองผู้บริหารสถานศึกษา (n = 54)		ครูรักษาราชการแทน (n = 50)			
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1	ด้านเมตตากายกรรม	4.62	.29	4.64	.32	4.61	.31	1.615	.200
2	ด้านเมตตาวจีกรรม	4.64	.32	4.67	.27	4.48	.33	1.803	.386
3	ด้านเมตตามโนกรรม	4.58	.35	4.65	.34	4.60	.35	2.334	.001
4	ด้านสาธารณโภคี	4.42	.42	4.49	.42	4.45	.41	1.226	.618
5	ด้านสีลสามัญญตา	4.59	.57	4.67	.53	4.52	.43	1.575	.056
6	ด้านทิฏฐิสามัญญตา	4.48	.47	4.55	.44	4.29	.49	1.479	.095
	รวม	**4.55**	**.35**	**4.61**	**.35**	**4.49**	**.38**	**1.796**	**.054**

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 มีความคิดไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์

ด้าน	การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา	ประสบการณ์											
		ต่ำกว่า 10 ปี (n = 68)			ตั้งแต่11-20ปี (n = 59)			มากกว่า 20 ปีขึ้นไป (n = 65)			รวม (n = 193)		
		$\overline{x}$	S.D.	ระดับ	$\overline{x}$	S.D.	ระดับ	$\overline{x}$	S.D.	ระดับ	$\overline{x}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านเมตตากายกรรม	4.67	.30	มากที่สุด	4.6	.30	มากที่สุด	4.60	.31	มากที่สุด	4.62	.31	มากที่สุด
2	ด้านเมตตาวจีกรรม	4.68	.26	มากที่สุด	4.59	.28	มากที่สุด	4.48	.33	มาก	4.65	.28	มากที่สุด
3	ด้านเมตตามโนกรรม	4.69	.31	มากที่สุด	4.69	.31	มากที่สุด	4.60	.35	มากที่สุด	4.62	.34	มากที่สุด
4	ด้านสาธารณโภคี	4.48	.43	มาก	4.38	.45	มาก	4.45	.41	มาก	4.44	.43	มาก
5	ด้านสีลสามัญญตา	4.66	.56	มากที่สุด	4.49	.63	มาก	4.52	.43	มากที่สุด	4.50	.48	มากที่สุด
6	ด้านทิฏฐิสามัญญตา	4.55	.47	มากที่สุด	4.42	.52	มาก	4.29	.49	มาก	4.62	.34	มากที่สุด
	รวม	**4.62**	**.35**	**มากที่สุด**	**4.50**	**.38**	**มาก**	**4.49**	**.38**	**มาก**	**4.57**	**0.36**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด(มีค่าเฉลี่ย = 4.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ที่สุดด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเมตตาวจีกรรม(มีค่าเฉลี่ย = 4.68) และด้านที่มีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด คือ ด้านทิฏฐิสามัญญตา(มีค่าเฉลี่ย = 4.55) ผู้บริหารสถานศึกษาและที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย = 4.50) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เมตตามโนกรรม(มีค่าเฉลี่ย = 4.69)และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านสาธารณโภคี (มีค่าเฉลี่ย = 4.38) ผู้บริหารสถานศึกษามีประสบการณ์มากกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย = 4.57) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และมากที่สุดด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านเมตตาวจีกรรม (มีค่าเฉลี่ย= 4.65) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสาธารณโภคี (มีค่าเฉลี่ย = 4.4)

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ด้าน	การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา	ขนาดสถานศึกษา (n=193)											
		โรงเรียนขนาดเล็ก (n= 76)			โรงเรียนขนาดกลาง (n=91)			โรงเรียนขนาดใหญ่ (n=10)			โรงเรียนขนาดพิเศษ (n=7)		
		$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านเมตตากายกรรม	4.63	.32	มากที่สุด	4.60	.29	มากที่สุด	4.70	.33	มากที่สุด	4.62	.31	มากที่สุด
2	ด้านเมตตาวจีกรรม	4.65	.26	มากที่สุด	4.60	.27	มากที่สุด	4.48	.35	มากที่สุด	4.65	.28	มากที่สุด
3	ด้านเมตตามโนกรรม	4.51	.49	มากที่สุด	4.48	.44	มาก	4.68	.34	มากที่สุด	4.45	.35	มากที่สุด
4	ด้านสาธารณโภคี	4.63	.33	มากที่สุด	4.56	.35	มากที่สุด	4.38	.44	มากที่สุด	4.59	.27	มากที่สุด
5	ด้านสีลสามัญญตา	4.46	.45	มาก	4.42	.40	มาก	4.60	.49	มากที่สุด	4.36	.44	มากที่สุด
6	ด้านทิฏฐิสามัญญตา	4.61	.58	มากที่สุด	4.59	.55	มากที่สุด	4.58	.46	มากที่สุด	4.42	.50	มากที่สุด
	รวม	**4.58**	**.36**	**มากที่สุด**	**4.54**	**.34**	**มากที่สุด**	**4.57**	**2.41**	**มากที่สุด**	**4.56**	**0.35**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ความคิดเห็นของจากตารางที่ 4.11 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวม และรายด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาจำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ตารางที่ 4.12 การวิเคราะห์ความแปรปรวนตามความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6	แหล่งความแปรปรวน	df	ss	MS	f	sig
1.ด้านเมตตากายกรรม	ระหว่างกลุ่ม	2	.29	.14	.707	.056
	ภายในกลุ่ม	193	130.81	.36		
	รวม	193	131.11			
2.ด้านเมตตาวจีกรรม	ระหว่างกลุ่ม	2	.08	.04	.073	.788
	ภายในกลุ่ม	193	131.56	.37		
	รวม	193	132.04			
3.ด้านเมตตามโนกรรม	ระหว่างกลุ่ม	2	.08	.04	.661	.018
	ภายในกลุ่ม	193	121.05	.36		
	รวม	193				
4.ด้านสาธารณโภคี	ระหว่างกลุ่ม	2	.02	.01	.439	.120
	ภายในกลุ่ม	193	74.21	.20		
5.ด้านสีลสามัญญตา	ระหว่างกลุ่ม	2	.01	.00	.432	.512
	ภายในกลุ่ม	193	117.55	.32		
	รวม	193				
6.ด้านทิฏฐิสามัญญตา	ระหว่างกลุ่ม	2	.50	.02	.858	.356
	ภายในกลุ่ม	193	18.66			
	รวม	193	18.69		.52	0.30

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ความคิดเห็นผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 4 เสนอแนวทางแนวการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ตารางที่ 4.13 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านเมตตากายกรรม

ข้อเสนอแนะ	จำนวน(คน)
ผู้บริหารควรปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติเพื่อความเป็นธรรม	36
ผู้บริหารควรเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์	28
ผู้บริหารควรซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ด้วยความจริงใจไม่ควรไปราชการบ่อยเกินไป	15
ผู้บริหารควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว	13
ผู้บริหารควรมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีกิริยาท่าทางที่สุภาพอ่อนน้อม ทักทายผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความจริงใจ	8
ผู้บริหารควรวางตัวให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่	7
รวม	**105**

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตากายกรรม มีจำนวน 105 คน ข้อเสนอแนะมากสุด คือ ผู้บริหารควรปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ เพื่อความเป็นธรรม รองลงมา คือ ควรเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ ไม่ควรไปราชการบ่อยเกินไป สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ในการช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพิ่มความรัก ความสามัคคี ทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้น

ตารางที่ 4.14 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านเมตตาวจีกรรม

ข้อเสนอแนะ	จำนวน(คน)
ผู้บริหารควรมีวาจาที่สุภาพ แนะนำให้คำปรึกษาด้วยการพูดจาไพเราะเพิ่มขึ้น	30
ควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเพิ่มขึ้น	28
ผู้บริหารควรพูดจาด้วยเหตุด้วยผล	21
ผู้บริหารควรแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี	14
ประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เป็นประโยชน์โดยสม่ำเสมอ	8
รวม	**101**

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตาวจีกรรม มีจำนวน 101 คน ข้อเสนอแนะมากสุด คือ ผู้บริหารควรมีวาจาที่สุภาพ แนะนำให้คำปรึกษาด้วยการพูดจาไพเราะเพิ่มขึ้นรองลงมา คือ มนุษยสัมพันธ์ที่ดีเพิ่มขึ้น ควรแสดงความเอื้อเฟื้อและเสียสละ พูดจาด้วยเหตุด้วยผล แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี ประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เป็นประโยชน์โดยสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมควรส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ในการแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน พูดมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพื่อเพิ่มความรัก ความสามัคคี ทำงานร่วมกันเป็นทีม การอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้น

ตารางที่ 4.15 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านเมตตามโนกรรม

ข้อเสนอแนะ	จำนวน(คน)
ผู้บริหารควรบริหารงานด้วยความมีจิตใจที่ซื่อสัตย์ สุจริต	33
ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรครูและกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ	27
ผู้บริหารควรบริหารงานด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง ไม่ลำเอียง	21
ผู้บริหารควรพูดจาบริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงานเป็นอย่างดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์	19
ผู้บริหารควรให้ความเป็นกันเองไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก	16
ไม่มีความโลภใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน	16
รวม	**116**

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านมโนกรรม มีจำนวน 116 คน ข้อเสนอแนะมากสุด คือ ผู้บริหารควรบริหารงานด้วยความมีจิตใจที่ซื่อสัตย์ สุจริตเพิ่มขึ้นรองลงมา คือ ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรครูและกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอบริหารงานด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ควรพูดจาบริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงานเป็นอย่างดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้ความเป็นกันเองไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่มีความโลภใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ควรส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ในการตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน เป็นการคิดดีต่อกัน คิดเชิงบวก ไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท ถ้าทุกคนคิดคิดเชิงบวกแล้วปฏิบัติเหมือนกัน ความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในหมู่คณะและในสังคมก็จะอยู่ด้วยความสุข

ตารางที่ 4.16 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านสาธารณโภคี

ข้อเสนอแนะ	จำนวน(คน)
ควรมีสวัสดิการในโรงเรียนให้ดีเพิ่มขึ้น	29
ผู้บริหารควรสร้างกำลังใจในการทำงาน	27
ควรมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว	21
ผู้บริหารควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ	15
ผู้บริหารควรมีความเสียสละ	14
การสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสม เป็นธรรมแก่ทุกคน	8
รวม	**114**

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านสาธารณโภคี มีจำนวน 114 คน ข้อเสนอแนะมากสุด คือ ผู้บริหารควรมีสวัสดิการในโรงเรียนให้ดีเพิ่มขึ้นรองลงมา คือ ควรสร้างกำลังใจในการทำงาน ควรมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ ควรมีความเสียสละ การสนับสนุนการท างานตามความเหมาะสม เป็นธรรมแก่ทุกคน สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะการนำหลักสาราณียธรรม ๖ มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ในการที่ได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียวน ามาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจาน ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กัน และกันตามโอกาสอันควรเพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

ตารางที่ 4.17 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านสีลสามัญญตา

ข้อเสนอแนะ	จำนวน(คน)
ผู้บริหารควรปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ	36
ไม่เลือกปฏิบัติ บริหารงานด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันโดย ปราศจากอคติ	29
เคารพในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ร่วมงาน	22
ผู้บริหารควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต	19
ผู้บริหารควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	17
ไม่หลงอำนาจ ไม่ใช้อำนาจข่มขู่ผู้ร่วมงาน	10
รวม	**133**

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านสีลสามัญญตามีจำนวน 133 คน ข้อเสนอแนะมากสุด คือ ผู้บริหารควรปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ รองลงมา คือ ไม่เลือกปฏิบัติ บริหารงานด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติ เคารพ ในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ร่วมงาน มีความซื่อสัตย์ สุจริต ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่หลงอำนาจ ไม่ใช้อำนาจข่มขู่ผู้ร่วมงาน สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาใช้หลักสาราณียธรรม 6 ควรส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ในการที่ทุกคนที่อยู่ร่วมกันมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะก็จะเป็นการสร้าง ความรักใคร่สามัคคี มีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะไม่เอารัดเอาเปรียบกัน

ตารางที่ 4.18 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาด้านทิฏฐิสามัญญตา

ข้อเสนอแนะ	จำนวน(คน)
ควรมีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหา	29
พิจารณาความดีความชอบอย่างเป็นธรรม	27
ควรมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา	19
เมื่อมีปัญหาควรมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไป	17
ควรทำงานเป็นทีม	15
ไม่ควรสร้างความขัดแย้งในองค์กร	12
รวม	**119**

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านสีลสามัญญตามีจำนวน 119 คน ข้อเสนอแนะมากสุด คือ ผู้บริหารควรมีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหารองลงมา คือ ผู้บริหารควรพิจารณาความดีความชอบอย่างเป็นธรรม มีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา เมื่อมีปัญหาควรมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ควรทำงานเป็นทีม ไม่ควรสร้างความขัดแย้งในองค์กร สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ควรส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ในการที่มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหาไม่เห็นแก่ตัวรู้ จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์ สังคมให้เกิดความสงบสุข เกิดความรักความสามัคคี ทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้น

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตาม ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา 3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

5.1 สรุปผล

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

1. ระดับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านเมตตามโนกรรม รองลงมาคือ ด้านเมตตาวจีกรรม ด้านทิฏฐิสามัญญตา ด้านเมตตากายกรรม ด้านสาธารณโภคี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านสีลสามัญญตา เมื่อพิจารณารายด้าน ปรากฏดังนี้

1.1 ด้านเมตตากายกรรม พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ด้านเมตตาวจีกรรม ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตากายกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.3 ด้านเมตตามโนกรรม ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตาวจีกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.4 ด้านสาธารณโภคี คิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1.5 ด้านสีลสามัญญตา ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 อยู่ในระดับมากที่สุด

1.6 ด้านทิฏฐิสามัญญตา ความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านสีลสามัญญตา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลเปรียบเทียบระดับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตาม ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีตำแหน่งต่างกัน พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตาม ตำแหน่งโดยภาพรวม และรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ต่างกัน พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวม และรายด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันพบว่ามีความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวม และรายด้านมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 พบว่า ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ด้านเมตตากายกรรม มีจำนวน 105 คน ข้อเสนอแนะมากสุด คือ ผู้บริหารควรปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ เพื่อความเป็นธรรม รองลงมา คือ ควรเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ ไม่ควรไปราชการบ่อยเกินไป สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาโดยใช้

หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ในการช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพิ่มความรัก ความสามัคคี ทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้น

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.57 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา มีการนำหลักหลักสาราณียธรรม 6 หลักธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีมาใช้ในการพัฒนาองค์กร หลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย สอดคล้องกับกับงานวิจัยของสุธิดา วงษ์สกุล (2564, หน้า 96) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการความรู้เชิงบูรณาการหลักสาราณียธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่สงผลตอการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1”ผลการวิจัย พบว่า บุคลิกของผู้บริหารที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ คือ เป็นผู้มีคุณธรรมสอดคล้องกับความหมายที่ พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557, หน้า 75) เมตตากายกรรม แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลังถ้านำหลักสาราณียธรรม 6 ด้านเมตตากายกรรม มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร โดยมีการแสดงกิริยาอาการทางกายที่สุภาพในการปฏิบัติงานต่อผู้ร่วมงาน ก็จะเป็นหลักการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพิ่มความรัก ความสามัคคี ทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้น พัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น

2. เปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ และขนาดของสถานศึกษา

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษามีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้จากการ

ทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้บริหารที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ไม่แตกต่างกันแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษา บริหารงานโดยสร้างความประทับใจทางกิริยาอาการ ช่วยเหลือภาระงานของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพเคารพนับถือกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิบูลย์ธรรมสถิต ฐิตสุโข(ยังบุญส่ง) (2560, หน้า 145) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวม และรายด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นในการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการอยู่ร่วมกันถึงแม้จะมีประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ชารีรัตน์ (2558,หน้า 64) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การใช้หลักสาราณียธรรมในการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์” พบว่า การปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 6 งานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งการประพฤติตนจะต้องปฏิบัติตัวดีจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารที่มีคุณธรรม ซึ่งส่งผลให้เป็นที่รัก นับถือ ยกย่อง ศรัทธาของครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ไม่แตกต่างกัน อาจมีสาเหตุจากการปรับตัวเข้าหากันยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันที่สำคัญอยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูกัลยาณกิจจานุกิจ กลฺยาโณ (ปทุมมา), 2558)ได้ทำการวิจัยเรื่อง“การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม”ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ที่ดีคือ การผนึกใจคนในทีมให้เข้าด้วยกัน ยิ่งความสัมพันธ์เหนียวแน่น ก็ยิ่งเพิ่มความเป็นปึกแผ่นให้กับทีมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วยเหตุด้วยผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะนำไปใช้

1) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ควรส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษา โดยเฉพาะการเคารพซึ่งกันและกัน ผู้น้อยเคารพและให้เกียรติผู้ใหญ่หรืออาวุโสกว่าผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกียรติผู้บังคับบัญชา เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสถานศึกษา

2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ควรส่งเสริมวัฒนธรรมความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อหน้าที่ช่วยเหลือผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ในการทำงานร่วมกันในสถานศึกษา

3) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ควรจัดกิจกรรมในการสร้างความสามัคคีกลมเกลียวให้เกิดขึ้นในสถานศึกษามองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน คิดดีต่อกันไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาทหากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม เพื่อความเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกันในการพัฒนาสถานศึกษา นำไปสู่ความสำเร็จของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ควรส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควรเพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

5) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ควรส่งเสริมความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ปฏิบัติตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ ความรักใคร่สามัคคีมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

6) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ควรส่งเสริมการมีความคิดเห็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วม และสงวนไว้ซึ่งจุดต่างของกันและกัน ไม่ยึดความคิดเห็น หรือความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่เสมอ มีความเห็นชอบร่วมกันยอมรับในหลักการหรือความถูกต้องอันเดียวกัน

7) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ควรสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อแสวงหาความร่วมมือในสถานศึกษาที่เหมาะสมอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพในการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

2) ควรศึกษาทัศนคติของผู้บริหารเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

3) ควรศึกษาการบริหารงานในสถานศึกษาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักอิทธิบาท 4 หลักสังคหวัตถุ 4 หลักพรหมวิหาร 4 เป็นต้น

4) ควรศึกษาผลที่เกิดจากการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับหลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่อื่นๆ ด้วย

มหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และ/หรือสารนิพนธ์

กวี รักษ์พลอริยคุณ. (2558). *มาตรการสร้างความปรองตามนโยบายของรัฐบาล-คสช. (คณะรักษาความสงบแห่งชาติ).* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โกวิทย์ ศรีทองจันทร์และคณะ. (2563). *การมีส่วนร่วมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ด.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.

ชลัท ประเทืองรัตนา. (2560). *การสร้างความปรองดอง.* สถาบันพระปกเกล้า.

โชคชัย พรหมมาก. (2561). *ปัจจัยการบริหารที่สิ่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6.* มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

ทัน ไทรงามและคณะ. (2560). *องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามสมรรถนะครูในโรงเรียน.* มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

ธวัช ราชมี . (ประถมศึกษาเลย เขต 1). *ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มคุณภาพการศึกษานครหงส์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

นฏกร ปั้นพุ่มโภ. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นทีการศึกษามัธยมศึกษา เขต 7.* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .

นรีรัตน์ หวังสมบัติ. (2562). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยมหิดล.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ปรีดา กุดหอม. (2565). *บทบาทด้านการปกครองท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม 6 ในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด.* มหาวิทยาลัยมหามกฏราชวิทยาลัย.

พระครูกัลยาณกิจจานุกิจ กลฺยาโณ (ปทุมมา). (2558). *การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูปราโมทย์ปัญญาวัฒน์ (บุญเลิศ เตชปุญฺโญ). (2564). *หลักสาราณียธรรม 6 กับการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูปราโมทย์ ปัญญาวัฒน์ (บุญเลิศ เตชปุญฺโญ). (2564). *หลักสาราณียธรรม 6 กับการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูพิบูลย์ธรรมสถิต ฐิตสุโข (ยังบุญส่ง). (2560). *การนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูอรุณสุตาลังการ . (2563). *ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการปรองดอง.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช.

พระธนบูลย์ สุวณฺโณ (หันมนตรี). (2563). *การนำหลักสาราณียธรรมมาส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชุมชนทุ่งละออง.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาปรเมศร์ จรณธมฺโม (หอมไกล). (2560). *การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการบริหารงานของพระสังฆาธิการ.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระวงค์วิทย์ ฌานโสภโณ (เทพคำราม). (2561). *การจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ภูมินทร์ วงศ์พรหม. (2560). *การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วรรณศิริ ไชยรักษ์. (2561). *จจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนตามหลักสาราณียธรรมของครู : ศึกษาเฉพาะกรณีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วันชัย แก้วโสภา. (2561). *การบริหารคุณภาพบัณฑิตศึกษา ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ.* วารสารบริหาร มศว.

วาสนา ชารีรัตน์. (2558). *การใช้หลักสาราณียธรรมในการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์.* มหาวิทยาลัยมฏกราชวิทยาลัย.

วีระพงษ์ ปรองดองและคณะ. (2560). *ผู้บริหารมืออาชีพในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย.

ศศิธร บุตรเมือง. (2562). *นางศศิธร บุตรเมือง. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสำหรับเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนบ้านสันดาบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร.* สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร.

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. (2564). *การบริหารงานบุคคลกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สาวิตรี บุตรศรีภูมิ. (2561). *การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโรงเรียนอนุบาลโพนทอง อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด.* มหาวิทยาลัยมหามกฏราชวิทยาลัย.

สิรินญา ศิริประโคน. (2561). *การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนบ้านมาบเตย.* มหาวิทยาลัยเกริก.

สุทธิดา วงษ์สกุล. (2564). *การบริหารการจัดการความรู้เชิงบูรณาการหลักสาราณียธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุธิดา วงษ์สกุล. (2564). *การบริหารการจัดการความรู้เชิงบูรณาการหลักสาราณียธรรมของผู้บริหาร.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุธิดา วงษ์สกุล. (2564). *การบริหารการจัดการความรู้เชิงบูรณาการหลักสาราณียธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

อดิศร คงทองและคณะ. (2564). *หลักสาราณียธรรม: บทสังเคราะห์เพื่อการพัฒนาชุมชน.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช.

อัจฉรา จงดี. (2560). *การศึกษาบทบาทการมสี่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา.* มหาวทิยาลยัราชภัฏรำไพพรรณ.

อานนท์ ดำรงค์สุข. (2560). *การปฏิบัติงานตามหลักสาราณียธรรม 6 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

2. ภาษาอังกฤษ

Glickman Carl D., Gordon Stephen P., & Jovita M. Ross - Gordon. (2001). Supervision and Instructional Leadership A Developmental Approach. 5th. The United States of America. Allyn and Bacon.

Gulick, Luther, Lindon Urwick. (1937). Paper on the Science of Administration. Clifton : Augustus M. Kelley.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1. นางสาวอรพินท์ แซ่ลิ่ม	ผู้เชี่ยวชาญด้านตำแหน่ง	วิชาการและการบริหารการศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปริกใต้ (นำราษฎร์สามัคคี)
	วุฒิการศึกษา	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
2. ผศ.ดร.สรัญญา แสงอัมพร	ผู้เชี่ยวชาญด้านตำแหน่ง	การวิจัยและการบริหารการศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
	วุฒิการศึกษา	ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต(ศษ.ด.) การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
3. ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล	ผู้เชี่ยวชาญด้านตำแหน่ง	การบริหารการศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
	วุฒิการศึกษา	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๔๐-๗๒๙๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล

ด้วย นางสาวปภัชญา เฉียบแหลม นักศึกษาบริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓ (SCHOOL ADMINISTRATION ACCORDING TO SARANEE DHAMMA ๖ OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA ๓)" โดยมี ดร.สันติ อุนจะนำ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย

อีกเล่มหนึ่งเรียบร้อยแล้ว
(ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล)
๒๑ กพ. ๖๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๗๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗ **วันที่** ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.สรัญญา แสงอัมพร

ด้วย นางสาวปภัชญา เอียบแหลม นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓ (SCHOOL ADMINISTRATION ACCORDING TO SARANEE DHAMMA 6 OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3)" โดยมี ดร.สันติ อุนจะนำ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๔๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร นางสาวอรพินท์ แซ่ลิ่ม

ด้วย นางสาวปภัชญา เฉียบแหลม นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓ (SCHOOL ADMINISTRATION ACCORDING TO SARANEE DHAMMA 6 OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3)" โดยมี ดร.สันติ อุนจะนำ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๔๑๒๘

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาหรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๓๗๒๘ เว็บไซต์ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๓๑๖(๒)/ว ๐๐๐๔

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สำหรับ Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓

ด้วย นางสาวปภัสญา เฉียบแหลม นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓ (SCHOOL ADMINISTRATION ACCORDING TO SARANEE DHAMMA 6 OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3)" โดยมี ดร.สันติ อุนจะนำ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการทำสารนิพนธ์เรื่องนี้ นักศึกษามีความประสงค์ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สำหรับ Try out) ในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ใช้ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดีจากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๓๗๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๙๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๒๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๓๓ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓

ด้วย นางสาวปภัชญา เฉียบแหลม นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม ๖ ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต ๓ (SCHOOL ADMINISTRATION ACCORDING TO SARANEE DHAMMA 6 OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3)" โดยมี ดร.สันติ อุนจะนำ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวปภัชญา เฉียบแหลม ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมภาณีรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๙๕๘๐-๙๒๒๘

ภาคผนวก ง
เครื่องมือเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของท่านที่การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1. ด้านเมตตากายกรรม 2.ด้านเมตตาวจีกรรม 3. ด้านเมตตามโนกรรม 4. ด้านสาธารณโภคี 5. ด้านสีลสามัญญตา 6. ด้านทิฏฐิสามัญญตา

ตอนที่ 3 แนวการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

2. ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามให้ครบทุกตอน

3. แบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคำชี้แจงของตอนนั้น 1 เพื่อผู้ตอบแบบสอบถามจะได้ทราบว่าต้องทำอะไร อย่างไร เพื่อให้การตอบเป็นไปอย่างถูกต้อง สมบูรณ์ กรุณาอ่านคำชี้แจงก่อนแล้วจึงตอบแบบสอบถาม

4. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานและสถานภาพทางราชการของท่านแต่อย่างใด

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นางสาวปภัชญา เฉียบแหลม
นักศึกษาปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกฏราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่อง ✓ลงใน [ ] หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพียงข้อเดียว

1. ตำแหน่ง

[ ] ผู้บริหารสถานศึกษา

[ ] รองผู้บริหารสถานศึกษา

[ ] ครูรักษาราชการแทนผู้บริหาร

2. ประสบการณ์ทำงาน

[ ] ต่ำกว่า 10 ปี

[ ] ตั้งแต่ 10- 20 ปี

[ ] มากกว่า 20 ปีขึ้นไป

3.ขนาดของสถานศึกษา

[ ] โรงเรียนขนาดเล็ก
(จำนวนนักเรียนน้อยกว่า 120 คน)

[ ] โรงเรียนขนาดกลาง
(จำนวนนักเรียนตั้งแต่120-719 คน)

[ ] โรงเรียนขนาดใหญ่
(จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 720 -1,679 คน)

[ ] โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ
(จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,680 คนขึ้นไป)

ตอนที่ 2
การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความทีละข้อแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามสภาพที่เป็นจริงว่าท่านมีการบริหารสถานศึกษาโดยหลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับใด โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
ระดับ 4 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมาก
ระดับ 3 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
ระดับ 2 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อย
ระดับ 1 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1.ด้านเมตตากายกรรม (การสร้างความประทับใจทางกิริยาอาการ)						
1	ผู้บริหารแสดงกิริยาอาการสุภาพในการปฏิบัติงานต่อผู้ร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง					
2	ผู้บริหารมีน้ำใจช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ					
3	ผู้บริหารแสดงออกด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน					
4	ผู้บริหารมีอัธยาศัยอ่อนน้อมไม่แสดงอาการรังเกียจหรือดูหมิ่นเหยียดหยามต่อเพื่อนร่วมงาน					
5	ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ					
6	ผู้บริหารเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์					
7	ผู้บริหารแสดงความยินดีเมื่อผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ด้วยความจริงใจ					

ข้อ	การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
2. **ด้านเมตตาวจีกรรม** (การสร้างความประทับใจทางวาจา)						
1	ผู้บริหาร มีมนุษยสัมพันธ์ พูดจาดี มีอัธยาศัยไมตรีดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเป็นกันเอง					
2	ผู้บริหารให้คำเสนอแนะหรือทักท้วงต่อร่วมงานอย่างสุภาพ					
3	ผู้บริหาร ไม่พูดในสิ่งที่ฟังแล้วทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจ					
4	ผู้บริหาร ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่ถูกต้อง					
5	ผู้บริหารมีเทคนิคในการรับฟังคำวิพากษ์ วิจารณ์ ซักถาม ให้คำปรึกษาหารือ หรือให้คำแนะนำต่างๆ					
6	ผู้บริหารใช้คำพูดสุภาพเมื่อสนทนาพูดคุยกับผู้ร่วมงานเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง					
7	ผู้บริหารใช้วาทศิลป์ในการพูดคุยกับผู้ร่วมงานและให้เกียรติซึ่งกันและกัน					
3.**ด้านเมตตามโนกรรม** (การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี)						
1	ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อุทิศตนเพื่องาน					
2	ผู้บริหารเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงานเป็นอย่างดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์					
3	ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา					
4	ผู้บริหารมีจิตใจ ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่มีความโลภใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน					
5	ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง ไม่ลำเอียง					

ข้อ	การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
6	ผู้บริหารให้ความสนใจกับบุคลากร มอบหมายงานให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา					
7	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรครูและกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ					
4. ด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง)						
1	การบริหารสถานศึกษา จัดให้มีกองทุนสวัสดิการ หรือสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสม เป็นธรรมแก่ทุกคน					
2	การบริหารสถานศึกษา มีการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อให้บริการ ด้วยความจริงใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน					
3	การบริหารสถานศึกษา มีการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ของสถานศึกษาอย่างประหยัด และเหมาะสม					
4	การบริหารสถานศึกษา ด้วยความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สงเคราะห์กัน ในหมู่ผู้ร่วมงานด้วยกัน แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย					
5	การบริหารสถานศึกษา ด้วยความเสียสละ ไม่ช่วงชิงของส่วนรวมมาเป็นของตน					
6	การบริหารสถานศึกษาตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะผู้บริหารโดยมุ่งความสำเร็จเพื่อประโยชน์สูงสุด					
7	การบริหารโดยให้ความสำคัญกับการตัดสินใจภายใต้มติที่ประชุมที่ผ่านการเห็นชอบจากบุคลากรส่วนใหญ่					

ข้อ	การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5.ด้านสีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย)						
1	ผู้บริหารมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย					
2	ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัย ไม่ทำต้นให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ					
3	ผู้บริหารไม่เลือกปฏิบัติ บริหารงานด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติ และทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี					
4	ผู้บริหารหากถูกตำหนิในการปฏิบัติหน้าที่ ก็ยินดีปรับปรุงตนเอง ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ					
5	ผู้บริหารเคารพสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ร่วมงานไม่หลงอำนาจ ไม่ใช้อำนาจข่มขู่ผู้ร่วมงาน					
6	ผู้บริหารเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ คิดและวางแผนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ					
6. ด้านทิฏฐิสามัญญตา (ความสามัคคีปรองดองกัน ความเห็นชอบร่วมกัน)						
1	การบริหารงานโดยมีความเห็นชอบร่วมกัน ในประเด็นที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหา					
2	การบริหารงานโดยมีภาวะผู้นำสูงรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง และยอมรับได้					
3	การบริหารงานโดยยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน					
4	การบริหารงานโดยมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา					
5	การบริหารงานโดยเมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหา จะมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลล่วงไปด้วยดี					
6	การบริหารงานโดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา					

ตอนที่ 3
คำชี้แจง ท่านมี แนวทางอย่างไรในการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา

3.1 ด้านเมตตากายกรรม คือ การสร้างความประทับใจทางกิริยาอาการ ช่วยเหลือภาระงานของผู้ร่วมงานหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 ด้านเมตตาวจีกรรม คือ การสร้างความประทับใจทางวาจา ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.3 ด้านเมตตามโนกรรม คือ การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิต มิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.4 ด้านสาธารณโภคี คือ การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้แต่ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจานให้ใช้สอยร่วมกัน มองกันในแง่ดี

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.5 ด้านสีลสามัญญตา คือ ความเป็นคนมีจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรมอันดีงาม เสมอภาค มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.6 ด้านทิฏฐิสามัญญุตา คือ มีทัศนคติ มีความชอบธรรม มีความเห็นคล้อยตามกัน ไม่ขัดแย้งกัน มีความสามัคคีปรองดองกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหา

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.7 ประโยชน์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนมีอะไรบ้าง

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความอนุเคราะห์อย่างดียิ่ง

กรุณาส่งแบบสอบถามกลับมาที่ kanyapapk4979@gmail.com

หรือสแกน Q-R code

มหามกุฏราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ภาคผนวก จ
ผลตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อการวิจัย

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อการวิจัย

เรื่อง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3			
ตำแหน่ง [ ] ผู้บริหารสถานศึกษา [ ] รองผู้บริหารสถานศึกษา [ ] ครูรักษาราชการแทน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ประสบการณ์ทำงาน [ ] ต่ำกว่า 10 ปี [ ] ตั้งแต่ 10- 20 ปี [ ] มากกว่า 20 ปีขึ้นไป	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ขนาดของสถานศึกษา [ ] โรงเรียนขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 119 คนลงมา) [ ] โรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียนตั้งแต่120-719 คน) [ ] โรงเรียนขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 720 -1,679 คนขึ้นไป) [ ] โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,680 คนขึ้นไป)	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้

ตอนที่ 2 การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3			
1. ด้านเมตตากายกรรม (การสร้างความประทับใจทางกิริยาอาการ)						
ผู้บริหารแสดงกิริยาอาการสุภาพในการปฏิบัติงานต่อผู้ร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารมีน้ำใจช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารแสดงออกด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารมีอัธยาศัยอ่อนน้อมไม่แสดงอาการรังเกียจหรือดูหมิ่นเหยียดหยามต่อเพื่อนร่วมงาน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารเอาใจใส่เกี่ยวกับปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารแสดงความยินดีเมื่อผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ด้วยความจริงใจ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3			
2. ด้านเมตตาวจีกรรม (การสร้างความประทับใจทางวาจา)						
ผู้บริหาร มีมนุษยสัมพันธ์ พูดจาดี มีอัธยาศัยไมตรีดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเป็นกันเอง	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารให้คำเสนอแนะหรือทักท้วงต่อร่วมงานอย่างสุภาพ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหาร ไม่พูดในสิ่งที่ฟังแล้วทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหาร ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่ถูกต้อง	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารมีเทคนิคในการรับฟังคำวิพากษ์ วิจารณ์ ซักถาม ให้คำปรึกษาหารือ หรือให้คำแนะนำต่างๆ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารใช้คำพูดสุภาพเมื่อสนทนาพูดคุยกับผู้ร่วมงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารใช้วาทศิลป์ในการพูดคุยกับผู้ร่วมงานและให้เกียรติซึ่งกันและกัน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
3. ด้านเมตตามโนกรรม (การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิตมิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี)						
ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม อุทิศตนเพื่องาน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงานเป็นอย่างดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3			
ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารมีจิตใจ ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่มีความโลภใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง ไม่ลำเอียง	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารให้ความสนใจกับบุคลากร มอบหมายงานให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรครูและกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
4. ด้านสาธารณโภคี (การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง)						
การบริหารสถานศึกษา จัดให้มีกองทุนสวัสดิการหรือสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสมเป็นธรรมแก่ทุกคน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
การบริหารสถานศึกษา มีการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้บริการ ด้วยความจริงใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
การบริหารสถานศึกษา มีการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ของสถานศึกษาอย่างประหยัดและเหมาะสม	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3			
การบริหารสถานศึกษา ด้วยความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สงเคราะห์กัน ในหมู่ผู้ร่วมงานด้วยกัน แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
การบริหารสถานศึกษา ด้วยความเสียสละ ไม่ช่วงชิงของส่วนรวมมาเป็นของตน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
การบริหารสถานศึกษาตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะผู้บริหารโดยมุ่งความสำเร็จเพื่อประโยชน์สูงสุด	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
การบริหารโดยให้ความสำคัญกับการตัดสินใจภายใต้มติที่ประชุมที่ผ่านการเห็นชอบจากบุคลากรส่วนใหญ่	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
5. ด้านสีลสามัญญตา (ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย)						
ผู้บริหารมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัย ไม่ทำต้นให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารไม่เลือกปฏิบัติ บริหารงานด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติและทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารหากถูกตำหนิในการปฏิบัติหน้าที่ ก็ยินดีปรับปรุงตนเอง ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3			
ผู้บริหารเคารพสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ร่วมงานไม่หลงอำนาจ ไม่ใช้อำนาจข่มขู่ผู้ร่วมงาน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
ผู้บริหารเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ คิดและวางแผนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
6. ด้านทิฏฐิสามัญญตา (ความสามัคคีปรองดองกัน ความเห็นชอบร่วมกัน)						
การบริหารงานโดยมีความเห็นชอบร่วมกัน ในประเด็นที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหา	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
การบริหารงานโดยมีภาวะผู้นำสูงรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง และยอมรับได้	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
การบริหารงานโดยยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
การบริหารงานโดยมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
การบริหารงานโดยเมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหาจะมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
การบริหารงานโดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้

ตอนที่ 3 แนวทางในการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษา

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3			
3.1 ด้านเมตตากายกรรม คือ การสร้างความประทับใจทางกิริยาอาการ ช่วยเหลือภาระงานของผู้ร่วมงานหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
3.2 ด้านเมตตาวจีกรรม คือ การสร้างความประทับใจทางวาจา ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
3.3 ด้านเมตตามโนกรรม คือ การสร้างความประทับใจด้วยไมตรีจิต มิตรภาพ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
3.4 ด้านสาธารณโภคี คือ การจัดและใช้สอยสาธารณูปโภคร่วมกันฉันพี่น้อง เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้แต่ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจานให้ใช้สอยร่วมกัน มองกันในแง่ดี	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
3.5 ด้านสีลสามัญญตา คือ ความเป็นคนมีจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรมอันดีงาม เสมอภาค มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3			
3.6 ด้านทิฏฐิสามัญญตา คือ มีทันคติ มีความชอบธรรม มีความเห็นคล้อยตามกัน ไม่ขัดแย้งกัน มีความสามัคคีปรองดองกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การขจัดซึ่งปัญหา	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้
3.7 ประโยชน์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียนมีอะไรบ้าง	+1	+1	+1	3	1.0	ใช้ได้

จากตาราง พบว่า มีข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1 ทั้ง 47 ข้อ มี แสดงว่าแบบสอบถาม เรื่อง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้สาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 เนื้อหาสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ภาคผนวก ฉ
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าความเชื่อมั่น

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.889	.900	7

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
C1	4.6667	.47946	30
C2	4.3000	.65126	30
C3	4.5000	.50855	30
C5	4.7667	.43018	30
C6	4.6667	.47946	30
C7	4.6667	.47946	30
สาธา	4.4714	.43775	30

ภาคผนวก ช
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

```
MEANS TABLES=กาย วจี สาธา สีละ ทิฏฐิ มโน BY ตำแหน่ง
  /CELLS=MEAN COUNT STDDEV.
```

Notes

Output Created		01-APR-2023 13:38:07
Comments		
Input	Data	C:\Users\ssc04\AppData\Local\Temp\Temp1_ข้อมูลปภัชญา_1.zip\เธ เน เธญเธกเธนเธศเธ เธ เธฑเธ เธ เธฒเธ_1.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	193
Missing Value Handling	Definition of Missing	For each dependent variable in a table, user-defined missing values for the dependent and all grouping variables are treated as missing.
	Cases Used	Cases used for each table have no missing values in any independent variable, and not all dependent variables have missing values.
Syntax		MEANS TABLES=กาย วจี สาธา สีละ ทิฏฐิ มโน BY ตำแหน่ง /CELLS=MEAN COUNT STDDEV.
Resources	Processor Time	00:00:00.00
	Elapsed Time	00:00:00.01

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
กาย * ตำแหน่ง	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%
วจี * ตำแหน่ง	30	15.5%	163	84.5%	193	100.0%
สาธา * ตำแหน่ง	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%
สีละ * ตำแหน่ง	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%
ทิฏฐิ * ตำแหน่ง	30	15.5%	163	84.5%	193	100.0%
มโน * ตำแหน่ง	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%

Means

Report

ตำแหน่ง		กาย	วจี	สาธา	สีละ	ทิฏฐิ	มโน
ผู้บริหารสถานศึกษา	Mean	4.6357	4.6484	4.4268	4.4854	4.4487	4.6339
	N	80	13	80	80	13	80
	Std. Deviation	.30992	.25163	.44513	.49838	.47329	.33702
รองผู้บริหารสถานศึกษา	Mean	4.6402	4.8214	4.4947	4.5556	4.7708	4.6561
	N	54	8	54	54	8	54
	Std. Deviation	.32332	.21258	.42696	.44862	.19796	.34384
ครูรักษาราชการแทนผู้บริหาร	Mean	4.5943	4.5238	4.4229	4.4633	4.4444	4.5714
	N	50	9	50	50	9	50
	Std. Deviation	.32185	.33503	.44334	.48712	.58333	.35348
Total	Mean	4.6258	4.6571	4.4457	4.5000	4.5333	4.6234
	N	184	30	184	184	30	184
	Std. Deviation	.31599	.28473	.43814	.48002	.46609	.34327

MEANS TABLES=กาย วจี สาธา สีละ ทิฏฐิ มโน BY ประสบการณ์ทำงาน

/CELLS=MEAN COUNT STDDEV.

Means

Notes

Output Created		01-APR-2023 13:38:22
Comments		
Input	Data	C:\Users\ssc04\AppData\Local\Temp\Temp1_ข้อมูลปภัชญา_1.zip\เธ เน เธญเธกเธนเธศเธ เธ เธฑเธ เธ เธฒเธ_1.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	193
Missing Value Handling	Definition of Missing	For each dependent variable in a table, user-defined missing values for the dependent and all grouping variables are treated as missing.
	Cases Used	Cases used for each table have no missing values in any independent variable, and not all dependent variables have missing values.
Syntax		MEANS TABLES=กาย วจี สาธา สีละ ทิฏฐิ มโน BY ประสบการณ์ทำงาน /CELLS=MEAN COUNT STDDEV.
Resources	Processor Time	00:00:00.00
	Elapsed Time	00:00:00.00

Case Processing Summary

	Cases		
	Included	Excluded	Total

	N	Percent	N	Percent	N	Percent
กาย * ประสบการณ์ทำงาน	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%
วจี * ประสบการณ์ทำงาน	30	15.5%	163	84.5%	193	100.0%
สาธา * ประสบการณ์ทำงาน	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%
สีละ * ประสบการณ์ทำงาน	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%
ทิฏฐิ * ประสบการณ์ทำงาน	30	15.5%	163	84.5%	193	100.0%
มโน * ประสบการณ์ทำงาน	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%

Report

ประสบการณ์ทำงาน		กาย	วจี	สาธา	สีละ	ทิฏฐิ	มโน
ต่ำกว่า 10 ปี	Mean	4.6744	4.7232	4.4853	4.5515	4.6250	4.6954
	N	68	16	68	68	16	68
	Std. Deviation	.30414	.24170	.43955	.47163	.38730	.31503
ตั้งแต่ 10- 20 ปี	Mean	4.5835	4.7143	4.3874	4.4209	4.6111	4.5569
	N	59	6	59	59	6	59
	Std. Deviation	.32951	.27105	.45952	.52281	.58373	.35362
มากกว่า 20 ปีขึ้นไป	Mean	4.6115	4.4821	4.4586	4.5205	4.2917	4.6065
	N	57	8	57	57	8	57
	Std. Deviation	.31340	.33230	.41451	.43991	.49401	.35436
Total	Mean	4.6258	4.6571	4.4457	4.5000	4.5333	4.6234
	N	184	30	184	184	30	184
	Std. Deviation	.31599	.28473	.43814	.48002	.46609	.34327

```
MEANS TABLES=กาย วจี สาธา สีละ ทิฏฐิ มโน BY ขนาดสถานศึกษา
  /CELLS=MEAN COUNT STDDEV.
```

Means

Notes

Output Created		01-APR-2023 13:38:30
Comments		
Input	Data	C:\Users\ssc04\AppData\Local\Temp\Temp1_ข้อมูลปภัชญา_1.zip\เธเน เธญูเธกเธนเธคเธ เธ เธฑเธ เธ เธฒ_1.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	193
Missing Value Handling	Definition of Missing	For each dependent variable in a table, user-defined missing values for the dependent and all grouping variables are treated as missing.
	Cases Used	Cases used for each table have no missing values in any independent variable, and not all dependent variables have missing values.
Syntax		MEANS TABLES=กาย วจี สาธา สีละ ทิฏฐิ มโน BY ขนาดสถานศึกษา /CELLS=MEAN COUNT STDDEV.
Resources	Processor Time	00:00:00.00
	Elapsed Time	00:00:00.01

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
กาย * ขนาดสถานศึกษา	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%
วจี * ขนาดสถานศึกษา	30	15.5%	163	84.5%	193	100.0%
สาธา * ขนาดสถานศึกษา	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%
สีละ * ขนาดสถานศึกษา	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%
ทิฏฐิ * ขนาดสถานศึกษา	30	15.5%	163	84.5%	193	100.0%
มโน * ขนาดสถานศึกษา	184	95.3%	9	4.7%	193	100.0%

Report

ขนาดสถานศึกษา		กาย	วจี	สาธา	สีละ	ทิฏฐิ	มโน
โรงเรียนขนาดเล็ก	Mean	4.6391	4.7143	4.4699	4.5197	4.6364	4.6372
	N	76	11	76	76	11	76
	Std. Deviation	.32112	.27848	.45104	.49289	.48773	.33922
โรงเรียนขนาดกลาง	Mean	4.6107	4.6429	4.4192	4.4780	4.5000	4.6091
	N	91	12	91	91	12	91
	Std. Deviation	.31158	.30760	.42688	.47089	.44381	.34917
โรงเรียนขนาดใหญ่	Mean	4.7000		4.5571	4.6000		4.6857
	N	10		10	10		10
	Std. Deviation	.33973		.47356	.49814		.34863
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ	Mean	4.5714	4.5918	4.3673	4.4286	4.4286	4.5714
	N	7	7	7	7	7	7
	Std. Deviation	.32991	.27883	.44307	.50787	.50787	.35952
Total	Mean	4.6258	4.6571	4.4457	4.5000	4.5333	4.6234
	N	184	30	184	184	30	184
	Std. Deviation	.31599	.28473	.43814	.48002	.46609	.34327

ภาคผนวก ช
ผลการตรวจสอบอักขราวิสุทธิ์

Plagiarism Checking Report

Submission Information

ID	SUBMISSION DATE	SUBMITTED BY	ORGANIZATION	FILENAME	STATUS	SIMILARITY INDEX
3106733	Apr 18, 2023 at 07:00 AM	supparat.suw@student.mbu.ac.th	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	สารนิพนธ์ปริญญา.pdf		

Match Overview

NO.	TITLE	AUTHOR(S)	SOURCE	SIMILARITY INDEX
1	SOCIAL DEVELOPMENT ACCORDING TO THE RAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY	Kittiyano (Imchit), Phramaha Prakob	วารสารบัณฑิตศึกษา มหาจุฬาลอนแก่น	2.29 %
2	Learning Management On Buddhist Subject Of Teachers Based On Sarniyadhamma 6 at Phraparlyadisdham General Education Schools Kalasin Province	(Suwannapheng), PhraPaladwanthanaYanawaro	วารสารบัณฑิตศึกษา มหาจุฬาลอนแก่น	2.21 %
3	การบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมของเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	นพรัตน์ ถานะนวล	มหาวิทยาลัยพะเยา	2.20 %
4	Analyze the principles of the Saranyadhamma in Buddhism	จิตฺตโสภโณ (สุดเหลือ), พระมหาพิทักษ์	มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์	1.99 %
5	UNITY ACCORDING TO THE DOCTRINE IN THERAVADA BUDDHISM	สุวรรณเพ็ง, พระอธิการสมนึก กนฺตวีโร	วารสารนิสิตวิจัย	1.70 %
6	The Use of Power of School Administrators under Suratthani Primary Educational Service Area Office 3	สุธน่วเพ็ญ, นราดี	วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี	1.10 %
7	Guidelines for School Administration According to Saraniyadhamma 6 of Schools in Chumsaeng District Nakhonsawan Province	Nokthong, Akkarapon	วารสารบัณฑิตศึกษา ปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	1.02 %
8	ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคมไทย ภายใต้กระบวนทัศน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	(ทาทอง), พระปลัดเกษฎา มหาปญโญ	วารสารวิชาการธรรมทรรศน	0.60 %
9	Administrative Factors and Administrative Processes Associated with Financial and Accounting Performance of the Finance and Accounting Officers in Sub-district Health Promoting Hospital, Phitsanuloke Province	โพธิ์อำ, อมรศักดิ์	วารสารพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข	0.56 %

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ สกุล : นางสาวปภัชญา เฉียบแหลม

วัน เดือน ปีเกิด : 08 กันยายน 2534

ที่อยู่ : บ้านเลขที่ 76/10 ถนนประชาบำรุง
ตำบลสะเดา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
90120

ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ 76/10 ถนนประชาบำรุง
ตำบลสะเดา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
90120

ตำแหน่ง : ครู (ค.ศ.2)

E-mail : kanyapap4979@gmail.com

Tel : 087-625-2888

ID Line : evekanyapak

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : โรงเรียนบ้านปริกใต้(นำราษฎร์สามัคคี)
ตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

การศึกษา : ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชา ภาษาไทย
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
ปีที่จบการศึกษา 2557